

พระคัมภีร์
ชาดก และ อรรถกถาชาดก
บาลี - ไทย
เล่ม ๒๐
(บาลี ภาค ๗ ตอนที่ ๒)

JĀTAKAPĀLI and JĀTAKAṬṬHAKATHĀ
Pāli - Thai
Volume XX
(Pāli Part VII Second Section)

ฉบับภูมิพโลภิกขุ

พุทธศักราช ๒๕๕๔

สารบัญ
พระคัมภีร์ชาดก และ อรรถกถาชาดก
บาลี-ไทย
เล่ม ๒๐
(บาลี ภาค ๗ ตอนที่ ๒)

เรื่อง	ดิ่งสตินิบาต	หน้า
๑. กิณ्हนทชาดก (๕๑๑)		๑
๑. พรรณนากิณ्हนทชาดก (๕๑๑)		๑๐
๒. กุมภชาดก (๕๑๒)		๔๒
๒. พรรณนากุมภชาดก (๕๑๒)		๕๑
๓. ชัยทิสชาดก (๕๑๓)		๗๗
๓. พรรณนาชัยทิสชาดก (๕๑๓)		๘๕
๔. นัททันตชาดก (๕๑๔)		๑๒๘
๔. พรรณนานัททันตชาดก (๕๑๔)		๑๔๐
๕. สัมภวชาดก (๕๑๕)		๑๕๕
๕. พรรณนาสัมภวชาดก (๕๑๕)		๒๐๖
๖. มหากปิชาดก (๕๑๖)		๒๓๕
๖. พรรณนามหากปิชาดก (๕๑๖)		๒๔๕
๗. ทกรักขสชาดก (๕๑๗)		๒๗๔
๗. พรรณนาทกรักขสชาดก (๕๑๗)		๒๘๔

(๕๐)

เรื่อง	หน้า
๘. ปิ่นทรวงขาดก (๕๑๘)	๓๓๐
๘. พรรณนาปิ่นทรวงขาดก (๕๑๘)	๓๔๒
๙. สัมพลาขาดก (๕๑๙)	๓๗๘
๙. พรรณนาสัมพลาขาดก (๕๑๙)	๓๘๘
๑๐. ภัณฑุติมฑุกขาดก (๕๒๐)	๔๒๐
๑๐. พรรณนาภัณฑุติมฑุกขาดก (๕๒๐)	๔๒๙
ประมวลตติงสถินิบาดขาดก	๔๕๘

อักษรย่อพระคัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาบาลีฉบับสยามรัฐ

ที่ใช้อ้างอิงในพระคัมภีร์ฉบับมุลนิธิภูมิพ โลภิกขุ

คำย่อ		คำเต็ม
วิ. มหาวิภงค.	วินยปิฎก	มหาวิภงค
วิ. ภิกขุณี.	วินยปิฎก	ภิกขุณีวิภงค
วิ. มหา.	วินยปิฎก	มหาวคค
วิ. จุ.	วินยปิฎก	จุลลวคค
วิ. ป.	วินยปิฎก	ปริวาร
ที. สี.	ทีฆนิกาย	สีลขนธวคค
ที. มหา.	ทีฆนิกาย	มหาวคค
ที. ปา.	ทีฆนิกาย	ปาฎีกวคค
ม. มุ.	มชฺฉนิกาย	มุลปณณาสก
ม. ม.	มชฺฉนิกาย	มชฺฉิมปณณาสก
ม. อุ.	มชฺฉนิกาย	อุปริปณณาสก
สั. ส.	สัยฺยตฺตนิกาย	สคาถวคค
สั. นิ.	สัยฺยตฺตนิกาย	นิทานวคค
สั. ขนฺธ.	สัยฺยตฺตนิกาย	ขนฺธวารวคค
สั. สพา.	สัยฺยตฺตนิกาย	สพายตฺตวคค
สั. มหา.	สัยฺยตฺตนิกาย	มหาวารวคค
อง. เอกก.	องฺคฺตฺตรนิกาย	เอกกนิปาท
อง. ทุก.	องฺคฺตฺตรนิกาย	ทุกนิปาท
อง. คิก.	องฺคฺตฺตรนิกาย	คิกนิปาท
อง. จตุกก.	องฺคฺตฺตรนิกาย	จตุกกนิปาท
อง. ปณฺจก.	องฺคฺตฺตรนิกาย	ปณฺจกนิปาท
อง. ฉกก.	องฺคฺตฺตรนิกาย	ฉกกนิปาท
อง. สตฺตก.	องฺคฺตฺตรนิกาย	สตฺตกนิปาท
อง. อฏฺฐก.	องฺคฺตฺตรนิกาย	อฏฺฐกนิปาท

คำย่อ	คำเต็ม	
อง. นวก.	องค์คุณตรนิกาย	นวกนิปาต
อง. ทสก.	องค์คุณตรนิกาย	ทสกนิปาต
อง. เอกาทสก.	องค์คุณตรนิกาย	เอกาทสกนิปาต
ช. ชุ.	ชุตตนิกาย	ชุตตนิปาต
ช. ช.	ชุตตนิกาย	ชุตตนิปาต
ช. อุ.	ชุตตนิกาย	ชุตตนิปาต
ช. อิติ.	ชุตตนิกาย	ชุตตนิปาต
ช. สุ.	ชุตตนิกาย	ชุตตนิปาต
ช. วิ.	ชุตตนิกาย	ชุตตนิปาต
ช. เปต.	ชุตตนิกาย	ชุตตนิปาต
ช. เถร.	ชุตตนิกาย	ชุตตนิปาต
ช. เถรี.	ชุตตนิกาย	ชุตตนิปาต
ช. ชา.	ชุตตนิกาย	ชุตตนิปาต
ช. มหา.	ชุตตนิกาย	ชุตตนิปาต
ช. จุพ.	ชุตตนิกาย	ชุตตนิปาต
ช. ป.	ชุตตนิกาย	ชุตตนิปาต
ช. อ.	ชุตตนิกาย	ชุตตนิปาต
ช. พุทฐ.	ชุตตนิกาย	ชุตตนิปาต
ช. จริยา.	ชุตตนิกาย	ชุตตนิปาต
อภ. ส.	อภิมมปิฎก	อภิมมปิฎก
อภ. วิ.	อภิมมปิฎก	อภิมมปิฎก
อภ. ธา.	อภิมมปิฎก	อภิมมปิฎก
อภ. ปุ.	อภิมมปิฎก	อภิมมปิฎก
อภ. ก.	อภิมมปิฎก	อภิมมปิฎก
อภ. ย.	อภิมมปิฎก	อภิมมปิฎก
อภ. ป.	อภิมมปิฎก	อภิมมปิฎก

วิธีใช้ เช่น วิ. มหาวิภังค. ๑/๔๑๓. หมายถึง คัมภีร์พระวินัยปิฎก ฉบับสยามรัฐ เล่มที่ ๑ หน้า ๔๑๓.

อักษรย่อพระคัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาบาลีฉบับต่าง ๆ

คำย่อ	คำเต็ม
สี.	สีหพไปตถก (ฉบับสิงหพ)
ม.	มรุมมไปตถก (ฉบับพม่าเดิม)
ฉ.	ฉฏฐสงคีติไปตถก (ฉบับสังคายนาครั้งที่ ๖)
รา.	รามณญไปตถก (ฉบับมอญ)
โป.	โปราณไปตถก (ฉบับไบฮานเก่า)
อิ.	อิงคตีสไปตถก (ฉบับอังกฤษ เดิมใช้ย่อว่า ยู.)
ก.	กตถจิไปตถก (คัมภีร์บางฉบับ)

TRANSLITERATION OF THE THAI ALPHABET
 as used in this pāli text
 of
 THE BHŪMIBALO BHIKKHU FOUNDATION

VOWELS - 8

a ṛ ā ī i ī ū e o

CONSONANTS - 33

ก ka	ข kha	ค ga	ฅ gha	ง ṅa
จ ca	ฉ cha	ช ja	ฉ จ ja	ณ ṇa
ฎ ṭa	ฏ ṭha	ด ḍa	ฒ ḍha	ณ ṇa
ต ta	ถ tha	ด da	ธ dha	น na
ป pa	ฝ pha	พ ba	ภ bha	ม ma
ย ya	ร ra	ล la	ว va	
ส sa	ห ha	ฬ ḷa	ม̐ ṃ	

FIGURES

๑ 1 ๒ 2 ๓ 3 ๔ 4 ๕ 5 ๖ 6 ๗ 7 ๘ 8 ๙ 9 ๐ 0

COMBINATION

ก ka	กา kā	กิ ki	กี kī
กุ ku	กู kū	เก ke	โก ko

พระคัมภีร์

ชาดก และ อรรถกถาชาดก

บาลี - ไทย

เล่ม ๒๐

(บาลี ภาค ๗ ตอนที่ ๒)

พระบาลีสูตรต้นตปิฎก
ขุททกนิกาย ชาดก
ติงสตินิบาต

๑. กิณนุทชาดก (๕๑๑)

๑. “กิณนุโท กิมธิปโปโย
เอโก สมมุสิ จมฺมุณี
กี ปตฺตยาโน กี เอส
เกน อตฺเตน พุราหฺมณ.
๒. ยถา มหา วาริชโร
กุมภโก สุปริณาหวา
ตถูปมํ อมฺพปุกกํ
วณฺณคณฺฐรสฺสจฺจตมํ.
๓. จํ วุญฺหมานํ โสเตน
ทิสฺวานามลฺมชฺฐมิเม
ปาณีนีกี นํ กเหตุวาน
อคฺคฺยายตฺนมาหรี.

๑. กิณนุทชาดก (๕๑๑)

๑. “ดูกรพราหมณ์ ท่านมีความพอใจ
อะไร มีความประสงค์อะไร
ปรารถนาอะไร แสวงหาอะไร
ด้วยต้องการอะไร จึงมานั่งอยู่แต่
ผู้เดียว ในเวลาอื่น.
๒. หม้อน้ำใหญ่ มีรูปทรงงดงามฉันใด
ผลมะม่วงสุก อันมีสีกลิ่นรสดี
ยอดเยี่ยม ก็มีอุปมาฉันนั้น.
๓. เราเห็นผลมะม่วงนั้น อันกระแสน้ำ
พัดลอยมาในท่ามกลางแม่น้ำ ได้
เอามือทั้งสอง ข้อนเอามันนำมาไว้
ในเรือไฟ.

๔. ตโต กทลิตตเตสุ
 นิกุขิปิตฺวา สยํ อหํ
 สตุเถน นํ วิกปฺเปตฺวา
 ขุปฺปิปาสํ อหาสี เม.
๕. โสหํ อเปตทโร
 พุยนุตฺถุโต ทุกฺขกฺขโม
 อสุสาทํ นาธิคฺจฉามิ
 ผลสุวณฺเณสุ เกสุจิ.
๖. โสสิตฺวา นฺน มรณํ
 ตํ มมํ อวหิสฺสตี
 อมฺพํ ยสุส ผลํ สาทํ
 มชฺฐรคฺคํ มโนรมํ
 ยมฺพุทฺธี วุฑฺฒมานํ
 อุทฺธิสฺมา มหณฺณเว.
๗. อกฺขาตํ เต มยา สพุพํ
 ยสุมา อุปฺวสามหํ
 รมมํ ปฏฺินิสฺสินฺโนสฺมิ
 ปุถฺโลมายุตา ปุถฺ.
๘. ตณฺจ โข เมว อกฺขาหิ
 อตฺตทานมฺปลายิณี
๔. แต่นั้น ก็วางไว้บนใบตองทำวิกัป
 ด้วยมีดเอง แล้วนั้น ความหิวและ
 ความกระหายของเราได้หายไป.
๕. เรานั้น ปราศจากความกระวน-
 กระวายใจ พอมะม่วงหมดไป
 ต้องอดทนต่อความทุกข์ ย่อมไม่ได้
 ประสบความพอใจในผลไม้อะไร ๆ
 เหล่าอื่น.
๖. ผลมะม่วงซึ่งเป็นของดี มีรสหวาน
 อร่อย เป็นที่จับใจ ลอยมาใน
 ห้วงน้ำใหญ่ เราก็เก็บมาจากแม่น้ำ
 จะทำให้เราชুবดม นำความตาย
 มาให้เราเป็นแน่.
๗. เราได้บอกเหตุที่เราหิวกระหายแก่
 ท่านหมดสิ้นแล้ว เรานั่งที่แม่น้ำ
 อันน่ารื่นรมย์ กว้างใหญ่ มีปลา
 โลมาขนาดใหญ่อาศัยอยู่.
๘. ก็ท่านจงบอกชื่อ และเหตุที่ท่านมา
 ยืนอยู่ แก่เราเถิดว่า ท่านเป็นใคร

คุณกึ่งกาญจน์ อารักษ์พุทธนันท์, คุณจตุรงค์ ขาวสุทธิ, คุณปรีณดา ขาวสุทธิ
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

กา วา ตวมสิ กลยาณี
กิสฺส วา ตฺวํ สุขุมิเม.

หรือว่าท่านมา ณ สถานที่นี้เพื่อ
อะไร.

๙. รูปปฏภูปลมภูจิวิ^๑
พฺยคฺขิมิ ภิริสํนุชา
ยา สนฺติ นาริโย เทเวสุ
เทวานํ ปรีจาริกา.

๙. ดูกรท่านผู้มีร่างกายสวยงาม เอว-
กลมดี เกลี้ยงเกล้าจุกแผ่นทองใบ
และเหมือนนางพยัคฆ์ ที่สัญจรอยู่
ตามชอกเขา นางเทพนารีใน
เทวโลก ผู้เป็นปรีจาริกาแห่ง
ทวยเทพทั้งหลาย ก็ตาม.

๑๐. ยา จ มนุสฺสโลกสุมี
รูเปนนฺวาคตติตฺติโย
รูเปน เต สทิสฺสี นตฺติ
เทวคณฺธพฺพมานุเส^๒
ปฺภูจาสิ เม จารุปฺพพฺงคิ
พฺรุหิ นามญฺจ พนฺธเว.

๑๐. สตรีผู้มีรูปร่างงามในมนุษยโลก ก็
ตาม ที่จะมีรูปร่างเสมอด้วยท่าน
ไม่มี ในหมู่เทวดา คนธรรพ์ และ
หมู่มนุษย์ ท่านผู้มีขางาม เราตาม
ท่านแล้ว ขอจงบอกนามและ
เผ่าพันธุ์แก่เราเถิด.

๑๑. ยํ ตฺวํ ปติ นิสินฺโนสิ
รมมํ พฺราหฺมณ โกลสิกิ
สาหํ ภูสาลยา วุตฺถา
วรวาริวโหมสา.

๑๑. ดูกรพราหมณ์ ท่านนั่งอยู่ที่แม่น้ำ
ใดชื่อว่า โกลสิกิ นารีนรมย์ ข้าพเจ้า
นั้นอาศัยอยู่ที่แม่น้ำนั้น อันมีกระแส
ไหลเชี่ยว.

๑๒. นานาทุมคณากิณฺณา
พฺหุกา ภิริกนฺุทรา

๑๒. มีลำห้วย และลำธาร ไหลมาจาก
ชอกเขาหลายแห่ง เคลื่อนกล่นไป

^๑ ฉ. รูปปฏภูปลิมภูจิวิ.

^๒ ฉ. เทเวสุ คณฺธพฺพมานุสฺสโลก.

คุณกึ่งกาญจน์ อารักษ์พุทธนันท์, คุณจตุรงค์ ชาวสุทธิ, คุณปรีนคา ชาวสุทธิ
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

- มเมว ปมฺชชา โหฺนฺติ
อภิสนฺทฺนฺติ ปาวุเส.
๑๓. อโถ พหู วนโตทา
นึลวาริวินฺธฺรา
พหฺกฺกา นาคจิตฺโตทา
อภิสนฺทฺนฺติ วารินา.
๑๔. ตา อมฺพชฺมฺพฺลพฺชชา
นึปาตาลมฺทฺมฺพฺรา^๑
พหฺนฺนิ ผลชฺาตานิ
อาวฺหนฺติ อภินฺทฺโส.
๑๕. ยงฺกิญฺจิ อุกฺโต ตีเร
ผลํ ปตฺติ อมฺพฺนฺนิ
อสฺสยฺนฺตํ โสตฺสฺส
ผลํ โหติ วสฺนฺคํ.
๑๖. เอตทญฺฉาย เมธา^๑
ปฺกฺกฺปญฺฉ สฺนฺโหฺนิ เม
มา โรจย อภิสฺงฺคํ
ปฺฏิเสธ ชนฺาธิป.
- ด้วยหมูไม้ นานาพันธุ์ ย่อมไหล
ตรงมารวมอยู่ที่ข้าพเจ้าทั้งนั้น.
๑๓. อนึ่ง ยังมีน้ำที่ไหลมาจากป่ามี
กระแสน้ำเชี่ยว สีเขียวมาอีกมากมาย
และน้ำที่พวกนาคทำให้วิจิตรต่าง ๆ
ย่อมไหลมาตามกระแสน้ำ.
๑๔. แม่น้ำเหล่านั้น ย่อมพัดเอาผลมะม่วง
ผลชมพู ผลขนุน ส้มมะลอ ผล-
กระท่อม ผลตาล และผลมะเดื่อ
เป็นอันมากมาเนื่อง ๆ.
๑๕. ผลไม้ชนิดใดชนิดหนึ่ง ที่ริมฝั่ง
ทั้งสอง ตกลงในน้ำแล้ว ย่อมตกอยู่
ในอำนาจแห่งกระแสน้ำ ของ
ข้าพเจ้า โดยไม่ต้องสงสัย.
๑๖. ดูกรท่านผู้เป็นปราชญ์มีปัญญามาก
ผู้เป็นใหญ่กว่าชน ท่านรู้ดังนี้แล้ว
จงฟังคำของข้าพเจ้า ท่านจงอย่า
ขอบใจความเกี่ยวข้อด้วยดิ้นหาเลย
จงหักห้ามเสียเถิด.

^๑ ฉ. นีปา ตาลา จุทฺมฺพฺรา.

๑๗. น วาหิ วฑุฒว มณเฑ
 ยํ ตุวํ ฐฎฐากิวฑุฒน
 อาเจยฺยมาโน ราชิสฺสี
 มรณํ อภิกงฺขสิ.
๑๘. ตสฺส ชานนุติ ปิตโร
 คนฺธพฺพาว^๑ สเทวกา
 เย จาปี อีสโย โลก
 สณฺณตตฺตทา ตปสฺสึโน
 อสฺสยนฺเตปี ชานนุติ
 ปฏฺฐฏฺฐตา^๒ ยสฺสึโน.
๑๙. เอวํ วิทิตฺวา วิฑุ สพฺพธมฺมํ
 นิทฺฐํสนํ จวนํ ชีวิทสฺส
 น จียตี ตสฺส นรสฺส ปาปํ
 สเจ น เจเตติ วธาย ตสฺส.
๒๐. อีสิปฺุคสมณฺเฑเต
 เอวํ โลกฺุยา วิทิตา ปติ^๓
 อนริยํ ปรีสมฺภาเส
 ปาปกมฺมํ ชิคฺสีสิ.
๑๗. ดูกรพระราชฤๅษี ผู้ผจญรัฐให้เจริญ
 ข้าพเจ้าไม่เข้าใจว่า ท่านเจริญ
 รุ่งเรืองได้อย่างไร เมื่อท่านชুবผอม
 รอคอยความตายอยู่อย่างนี้.
๑๘. พรหม คนธรรพ์ พร้อมกับทวยเทพ
 และฤๅษีทั้งหลายในโลกนี้ ผู้มีตน
 อันสำรวมแล้ว เรื่องตบะ ตั้ง
 ความเพียร ผู้เรื่องยศ ย่อมรู้ความ
 ที่บุคคล ผู้เป็นไปในอำนาจแห่ง
 ตัณหา โดยไม่ต้องสงสัยเลย.
๑๙. บายย่อมไม่เจริญแก่นรชนผู้รู้ความ
 สลาย และความเคลื่อนไหวแห่งชีวิต
 อย่างนี้ ชื่อว่า ผู้รู้ธรรมทั้งปวง
 ถ้านรชนนั้นไม่คิดฆ่าคนอื่น.
๒๐. ดูกรท่านผู้ที่หมุ่มฤๅษีรู้จักกันดีแล้ว ผู้
 กล่าวคำอันไม่งาม ท่านปรากฏว่า
 ทำประโยชน์ให้แก่ชาวโลก อย่างนี้
 ไฉนจึงแสวงหาบาปกรรม ให้แก่
 ตนเล่า.

^๑ น. คนธพฺพา จ.

^๒ ส. อ. วฑุฏฐตา.

^๓ น. สติ.

คุณกึ่งกาญจน์ อารักษ์พุทธนันท์, คุณจตุรงค์ ขาวสุทธิ, คุณปรีนดา ขาวสุทธิ
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

<p>๒๑. สเจ อหิ มริสฺสามิ
ตีเร เต ปุณฺณสุโสณิ
อสฺสยนฺตํ อสิโลโก
มยิ เปเต อากมิสฺสติ.</p>	<p>๒๑. ดูกรท่านผู้มีตะโพกอันฝั่งผาย ถ้าว่า
เราจะตาย อยู่ที่ฝั่งแม่น้ำของท่าน
เมื่อเราตายแล้ว ความดีเตียนก็จะ
มาถึงท่าน โดยไม่ต้องสงสัย.</p>
<p>๒๒. ตสฺมา หิ ปาปกํ กมฺมํ
รกฺขสฺสุ จ^๑ สุมชฺฉิเม
มา ตู^๒ สพุโพ ชโน ปจฺฉา
ปกฺวภาสิ มยิ^๓ มเต.</p>	<p>๒๒. ดูกรท่านผู้มีสะเอวกลมกลิ้ง เพราะ
เหตุนั้นแล ท่านจงรักษาบาปกรรม
ไว้เถิด อย่าให้คนทั้งปวงดีเตียน
ท่านในภายหลัง ในเมื่อเราตาย
ไปแล้ว.</p>
<p>๒๓. อญฺญาตเมตํ อวิสฺยหฺสาหิ
อตฺตทานมฺมุพฺพจ ททามิ เต ตํ
โย ทฺวจฺเช กามคฺุณฺเ ปหาย
สนฺติณฺจ ฌมฺมณฺจ อธิฏฺฐิตฺติ.</p>	<p>๒๓. เหตุนั้นข้าพเจ้าทราบแล้ว ท่านจง
อดทนไว้ก่อน ข้าพเจ้าจะยอมให้ตน
และผลมะม่วงนั้นแก่ท่าน เพราะ
ท่านละกามคุณซึ่งละได้ยาก แล้ว
ตั้งมั่นซึ่งความสงบและสุจริตธรรม.</p>
<p>๒๔. โย หิตฺวา ปุพฺพสญฺโฆคํ
ปจฺฉาสญฺโฆชนเ จิตฺ
อธมฺมณฺจเว จรติ
ปาปณฺจสฺส ปาจฺจุณฺนติ.</p>	<p>๒๔. บุคคลใด ละสังโยชนในก่อน แล้ว
มาตั้งอยู่ในสังโยชนในภายหลัง
ประพฤติธรรมอยู่ บาปย่อม
พอกพูนแก่บุคคลนั้น.</p>

^๑ ฉ. รกฺขสฺเสว.
^๒ ฉ. ตํ.
^๓ ฉ. ปกฺวภาสิ มยิ.

คุณกึ่งกาญจน์ อารักษ์พุทธนันท์, คุณจตุรงค์ ขาวสุทธิ, คุณปรีดา ขาวสุทธิ
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๒๕. เอहि ตัม ปาปยิสฺสามิ
 กามิ อปุโปสฺสุโก ภา
 อุปานยามิ สิตฺตสมิ
 วิหราหิ อนุสฺสุโก.

๒๖. ตัม ปุปฺพรสมตฺเตหิ
 วรฺกฺงเคหิ อรินฺทม
 โภญจา มยฺรรา ทิวียา
 โภยฺภูจิมฺรฺฐสาเลีย^๑
 กุชิตา หฺสฺปุเคภิ
 โภกิลฺลตฺถ ปโปธเร.

๒๗. อมฺเพตฺถ วิปฺปฺสนฺนคฺคา^๒
 ปลาลขลสนฺนิภา
 โภสมฺพสลฺพานิปา^๓
 ปกฺกตาลวิลฺมฺพินโน.

๒๕. ท่านจงมา ข้าพเจ้าจะพาท่านไป
 ยังสวนมะม่วงนั้น แต่จะต้องเป็นผู้
 ขวนขวายน้อย ข้าพเจ้าจะนำ
 ท่านไปในสวนมะม่วง อันร่มเย็น
 ท่านจงเป็นผู้มีความขวนขวายน้อย
 อยู่เถิด.

๒๖. ดูกรท่านผู้ปราบปรามข้าศึก สวน
 นั้นเคลื่อนกล่นไปด้วยหมุ่นก ซึ่ง
 มัวเมาอยู่ในรสดอกไม้ มีนก
 กระเรียน นกยูง นกเขา ซึ่งมี
 สร้อยคอน่าชม มีหมู่หงส์ส่งเสียง-
 ร้องขรม ผุ่งนกดูเหวาก็ส่งเสียงร้อง
 ปลุกสัตว์ทั้งหลาย อยู่ในสวน
 มะม่วงนี้.

๒๗. ผลมะม่วงทั้งหลาย ในสวนนี้ตกเป็น
 พวง ๆ ดูพอนพางห้อยน้อมลงมา
 มีทั้งต้นคำ ต้นสน ต้นกระทุ่ม
 และผลตาลสุก ห้อยอยู่เรียงราย.

^๑ ฉ. โภยฺภูจิมฺรฺฐสาหิกา.

^๒ ฉ. วิปฺปฺสาขคฺคา.

^๓ ฉ. โภสมฺพสลฺพานิปา.

คุณกิจกาญจน์ อารักษ์พุทธนันท์, คุณจตุรงค์ ขาวสุทธิ, คุณปรีนดา ขาวสุทธิ
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๒๘. มาลี ติริฎี กายรี
องคที จนนุสสุโท^๑
รตุตี ตวั ปริจาเรสิ
ทิวา เวเทสิ เวหน.
๒๘. ท่านทรงมาลาทิพย์ มีผ้าโพกศีรษะ
และเครื่องอาภรณ์ ล้วนแต่เป็นทิพย์
มีทองตันแขน ลูบไล้ด้วยจุนจันทน์
กลางคืน มีเหล่าหญิงบำเรอท่านอยู่
แต่กลางวันท่านเสวยทุกขเวทนา.
๒๙. โสฬสิตุถีสหุสสานิ
ยา เตมา ปริจาริกา
เอวั มหานุกาโวลี
อพุกุโต โลมหัสโน.
๒๙. ท่านมีหญิงหมั้นหกพันนาง คอย
บำเรอ มีอานุภาพมากอย่างนี้
ชนลูกชนพอง ไม่เคยปรากฏแก่
ท่าน.
๓๐. กิ กมมมกริ ปุพเพ
ปาปิ อตตทุกุชาวห
ยั กริตวา มนุสเสสุ
ปิฏจิมฺสานิ ขาทสิ.
๓๐. ในครั้งก่อน ท่านได้ทำบาปกรรม
อะไร อันนำทุกข์มาให้แก่ตนใน
มนุษยโลก จึงต้องกินเนื้อหลัง
ของตนอยู่ ในบัดนี้.
๓๑. อชฺเฌนานิ ปฏิคฺคยห
กาเมสุ คิทธิโต^๒ อห
อจรี ทิมมทฺธาน
ปเรสํ อหิตายห.
๓๑. ข้าพเจ้า เรียนไตรเพทจบแล้ว
หมกมุ่นอยู่ในกามทั้งหลาย ได้
ประพฤติเพื่อสิ่งไม่เป็นประโยชน์แก่
ชนเหล่าอื่น ตลอดกาลนาน.
๓๒. โย ปิฏจิมฺสิโก โหติ
เอวั อุกกจฺจ ขาทติ
๓๒. ผู้ที่กินเนื้อหลังของคนอื่น ย่อมควัก
เนื้อข้างหลังของตนเองกิน เหมือน

^๑ สี่. จนนุสสุโท.

^๒ ฉ. คริโต, สี่. อ. คถิโต.

คุณกึ่งกาญจน์ อารักษ์พุทธนันท์, คุณจตุรงค์ ขาวสุทธิ, คุณปรีนดา ขาวสุทธิ
สร้างค้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ยถาหมชช ขาทามิ
ปฏิจิมนฺตานิ อตฺตโน”ติ.
กิงฉนฺทชาติกํ ปจฺมํ.

ข้าพเจ้ากินเนื้อหลังของตนอยู่ทุกวันนี้
จะนี่แล”.
กิงฉนฺทชาติก ที่ ๑.

อรรถกถาชาดก ขุททกนิกาย

ติงสตินิบาต

๑. กิณนุทชาตกถกฏณนา (๕๑๑)

กิณนุโท กิณธิปฺปาโยติ อิทํ
สตุถา เขตวเน วิหรนฺโต อุโปสถกมฺมํ
อารพฺภ กเถสิ.

เอกทิวสํ หิ สตุถา พหุ
อุปาสะเก จ อุปาสิกาโย จ อุโปสธิเก
ธมฺมสฺสวณฺตถาย อากนฺตฺวา ธมฺมสฺสภายํ
นิสิณฺเน “อุโปสธิกตฺถ อุปาสะกา”ติ
ปุจฺฉิตฺวา “อาม ภนฺเต”ติ วุตฺเต
“สาธุ โว กตํ อุโปสถํ กโรนฺเตหิ
ไปราณกา อุตฺถุญฺโฆโปสถกมฺมสฺส
นิสฺสนฺแทน มหนฺตํ ยสํ ปฏฺฐิถิสฺสุ”ติ
วตุวา เตหิ ยาจิโต อตฺตีตํ อหาริ

๑. พรรณนาถึงนันทชาดก (๕๑๑)

พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ ณ
พระเชตวันวิหาร ทรงปรารภอุโบสถ-
กรรม จึงตรัสชาดกนี้ว่า ท่านมีความ
พอใจอะไร มีความประสงค์อะไร ดังนี้
เป็นต้น.

ความพิสดารว่า วันหนึ่งพระ-
ศาสดาตรัสถามอุบาสกและอุบาสิกาเป็น
อันมาก ผู้รักษาอุโบสถที่มานั่งใน
ธรรมสภา เพื่อประสงค์จะฟังธรรมว่า
“ดูกรอุบาสกและอุบาสิกาทั้งหลาย พวก
ท่านรักษาอุโบสถหรือ” เมื่อพวกเขา
กราบทูลว่า “เป็นเช่นนั้นพระพุทธรเจ้าข้า”
ได้รับสั่งว่า “ดีแล้ว ที่พวกท่านกระทำ
อุโบสถ คนครั้งก่อนทั้งหลาย ได้รับ
ยศใหญ่ตอบแทน เพราะผลอุโบสถกรรม
กึ่งหนึ่ง” เมื่อถูกพวกเขาทูลอาราธนา
จึงทรงนำอดีตนิทานมาตรัสว่า

คุณกิงกาณฺจนํ อารักษฺพุทฺธนันทํ, คุณจตุรงคํ ขาวสุทฺธิ, คุณปริณดา ขาวสุทฺธิ
สร้างคัมภีร์พระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อดีต พาราณสีย์ พุรหมทตโต
 ฌมฺเมน รชชฺ์ กาเรนฺโต สทฺโฆ
 ปสนฺโน อโหสิ ทานสีลอุโปสถกมฺเมสุ
 อปฺปมตฺโต. โส เสเสปิ อมฺจจากฺโข
 ทานาทีสุ สมาทเปสิ. ปุโรหิตฺ ปนฺสส
 ปรปฺภิจิมฺสิโก ลมฺจจากฺโข กุฏฺวินิจฺฉยฺโก
 อโหสิ. ราชา อุโปสถทิวเส อมฺจจากฺโข
 ปกฺโกสาเปตฺวา “อุโปสถิกา โหถา”ติ
 อาห. ปุโรหิตฺ อุโปสถํ น สมาทยิ.
 อถ นํ ทิวา ลมฺจํ คเหตฺวา
 กุฏฺฏมฺมํ กตฺวา อุปฺภุจันํ อาคตํ
 ราชา “ตุเมห อุโปสถิกา”ติ อมฺจเจ
 ปุจฺฉนฺโต “ตวํ อาจรีย อุโปสถิโก”ติ
 ปุจฺฉนฺ. โส “อามา”ติ มุสาวาทํ
 กตฺวา ปาสาทา โอตริ.

ในอดีตกาล พระราชาพรหมทัต
 ทรงครองราชสมบัติโดยธรรม ในพระ-
 นครพาราณสี เป็นผู้ทรงศรัทธา ทรง
 เลื่อมใส มีได้ทรงประมาทในทาน ศีล
 และอุโบสถกรรมทั้งหลาย. พระองค์ทรง
 ชักชวนแม่คนที่เหลือทั้งหลาย มีอำมาตย์
 เป็นต้น ให้สมทานการกุศล มีทาน
 เป็นต้น. ส่วนปุโรหิตของพระองค์เป็นผู้
 กินสินบน ประกอบการวินิจฉัยโกง
 บริโภคเนื้อบหลังของคนอื่น (รีดไถ
 คนอื่น). ในวันอุโบสถ พระราชาทรงมี
 รับสั่งให้เชิญอำมาตย์เป็นต้นมา ตรัสว่า
 “พวกท่านจงรักษาอุโบสถ”. ปุโรหิต
 হাসมาทานอุโบสถไม่. ลำดับนั้น
 พระราชาเมื่อตรัสตามอำมาตย์ทั้งหลาย
 ว่า “พวกท่านเป็นผู้รักษาอุโบสถหรือ”
 แล้วจึงตรัสถามปุโรหิตผู้รับสินบน กระทำ
 คติโกง มาสู่ที่เฝ้าในกลางวันว่า “ดูกร
 อาจารย์ ท่านรักษาอุโบสถหรือ” เขา
 กราบทูลเท็จว่า “พะยะค่ะ” แล้วก็ลงจาก
 ปราสาท.

อถ นํ เอโก อมฺจโจ “นฺนุ
 ตุเมห น อุโปสถิกา”ติ โจเทสิ. โส

ลำดับนั้น อำมาตย์คนหนึ่งคัดค้าน
 เขาว่า “ท่านมิได้รักษาอุโบสถมิใช่หรือ”.

คุณกึ่งกาญจน์ อารักษ์พุทธนันท์, คุณจตุรงค์ ขาวสุทธิ, คุณปรีดา ขาวสุทธิ
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อาห “อห เวลายเมว ภุชชี เคห
 ปน คนตุวา มุขั วิกุขาลตุวา
 อุโปสถัง อธิภูจาย สายัน น ภุชชีสุสามิ
 รตติ สิลัง รกุชชีสุสามิ เอว. เม
 อุปุทฺธอุโปสถกมมัม ภวิสฺสตี”ติ. “สาธุ
 อาจริยา”ติ. โส เคห คนตุวา ตถา
 อกาสิ. ปุเนกทิวสํ ตสฺมี วินิจฺจนเย
 นิสินฺนเน อญฺจตฺตรา สิลวตี อิตฺถิ
 อฏฺฏัง กโรนฺตี ฆริ คนฺตุํ อลภมานา
 “อุโปสถกมมัม นาคิฏกมิสุสามิ”ติ
 อุปกฏฺเฐ กาลे มุขั วิกุขาลตุํ อารภิ.
 ตสฺมี ขणे พุราหุมนฺตสฺส สุปกฺกานํ
 อมฺพผลนํ อมฺพปิณฺสี อหริยิตฺถ. โส
 ตสฺสา อุโปสถิกภาวํ ฃตุวา “อิมานิ
 ขาทิตฺวา อุโปสถิกา โหสี”ติ อทาสิ.
 สา ตถา อกาสิ. เอตฺตํ
 พุราหุมนฺตสฺส กมมัม.

โส อปรภาเค กาลัง กตุวา
 หิมานุตฺตปฺปเทเส โกลสิคิงฺคาคาตีเร
 ติโยชนิเก อมฺพวเน รมณีเย ภูมิจาคา
 โสภกคฺคปฺตเต กนทวิมานเ อลฺงกต-
 สิริมฺสนเ สุตฺตปฺปพฺพุโร วิย นินฺพุตฺติ
 อลฺงกตปฏฺยิตฺโต อุตฺตมรฺรูปโร โสฬส-

เขาตอบว่า “เราบริโภคในเวลา แต่
 ไปถึงบ้านบ้านปากแล้วอธิษฐานอุโบสถ
 จะไม่บริโภคในเวลาเย็น เราจักรักวิชาศีล
 ในเวลากลางคืน อุโบสถกรรมกึ่งหนึ่ง
 ของเราจะมีด้วยอาการอย่างนี้”. อามาดย์
 ผู้นั้นกล่าวว่า “ดีแล้วอาจารย์”. เขาไป
 ถึงเรือนก็ได้ทำอย่างนั้น. อีกวันหนึ่ง
 เมื่อเขานั่งในที่วิวินิจฉัยนั้น หญิงผู้มีศีล
 คนใดคนหนึ่งกำลังทำคติ ไม่ได้ไปเรือน
 จึงคิดว่า “เราจะไม่ก้าวล่วงอุโบสถกรรม”.
 ครั้นเวลาจนเข้าจึงเริ่มจะบ้วนปาก. ใน
 ขณะนั้น คนนำพวงมะม่วงมีผลสุกดีมา
 ให้พราหมณ์ เขาทราบว่าคุณรักษา
 อุโบสถจึงได้ให้ผลมะม่วงแก่นางว่า “เจ้า
 บริโภคผลมะม่วงเหล่านี้เสียแล้วรักษา
 อุโบสถเถิด”. นางก็ได้ทำอย่างนั้น. การ
 กระทำของพราหมณ์มีประมาณเท่านั้น.

ในกาลต่อมา เขาทำกาลกิริยาแล้ว
 ไปบังเกิดในวิมานทองอันเป็นเลิศแห่ง
 ความงาม มีที่นอนเป็นสิริอันประดับแล้ว
 เหนือภูมิจาคาเป็นที่นารีนรมย์ ในสวน
 มะม่วง กว้างประมาณ ๓ โยชน์ ณ
 ริมฝั่งแม่น้ำคงคาชื่อโกลสิคี ที่หิมวันต-

คุณกึ่งกาญจน์ อารักษ์พุทธนันท์, คุณจตุรงค์ ขาวสุทธิ, คุณปรีนดา ขาวสุทธิ
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

สหสสุเทวณฺฑาปริวารโ. โส รตฺติณฺเวย
 ตํ สิริสมฺปตฺตี อนุโมติ. วิมานิกเปต-
 ภาเวน หิสฺส กมฺมสริกฺขโก วิปาโก
 อโหสิ. ตสฺมา อรุณฺเ อุกฺกจฺจนฺเต
 อมฺพวนํ ปวิสฺติ. ปวิฏฺจกฺขณฺเวยสฺส
 ทิพฺพตฺตภาโว อนุตฺรธา ยิ อสฺสิตฺตฤ-
 ตาลกฺขณฺธปฺปมาณฺเ อตฺตภาโว นิพฺพตฺติ
 สกฺลสรีรํ ฌายติ สฺปฺปฺพิตฺตีสฺสโก วิย
 อโหสิ. ทฺวิสฺส หตฺเตสฺส เอเกกา วองฺคฺสิ
 ตตฺถ มหากฺุทาลปฺปมาณา นขา
 โหนฺติ. เตหิ นฺเนหิ อตฺตโนว ปิฏฺจิมฺสํ
 ฌาเลตฺวา อุกฺุทริตฺวา ขาทนฺโต
 เวทนาปฺตโต มหาวิรวํ วิรวนฺโต ทฺกฺขํ
 อนุโมติ. สฺริเย อตฺตณฺคเต ตํ สรีรํ
 อนุตฺรธา ยิ ทิพฺพสรีรํ นิพฺพตฺติ.
 อลงฺกตปฺปฺยตฺตา ทิพฺพนาฏกิตฺติโย
 นานาตฺริยานิ คเหตฺวา ปริวารนฺติ.
 โส มหาสมฺปตฺตี อนุภาวนฺโต รณฺเณ
 อมฺพวนเ ทิพฺพปาสาทํ อภิรฺุหฺติ. อิติ
 โส อฺุโปสฺติกา ย อิตฺติยา อมฺพผลทาณฺสฺส
 นิสฺสนฺเทน ติโยชนิกํ อมฺพวนํ ปฏฺิลภฺติ
 ลณฺจํ คเหตฺวา กุฏฺฏกฺุกรณฺสฺส
 นิสฺสนฺเทน ปน ปิฏฺจิมฺสํ อฺุปฺปาเตตฺวา
 ขาทิ อฺุปฺทฺุโปสฺตสฺส นิสฺสนฺเทน ยสํ

ประเทศ เหมือนหลับแล้วตื่นขึ้น เป็นผู้มึ
 ร่างกายประดับตกแต่งแล้ว ทรงรูปอัน
 อุดม มีนางเทพกัญญาหมื่นหกพันเป็น
 บริวาร. เขาเสวยสิริสมบัตินั้นในเวลา
 ราตรีเท่านั้น. เพราะว่าวิบากผลของเขา
 สมด้วยกรรมโดยความเป็นวิมานิกเปรต
 เพราะเหตุนั้น เขาจึงเข้าไปสู่ป่ามะม่วง
 เมื่อเวลาอรุณขึ้น. ขณะที่เขาเข้าไปนั้น
 อัดภาพทิพย์ ก็อันตรธาน อัดภาพสูง
 ประมาณเท่าต้นตาล ๘๐ ศอกบังเกิดขึ้น
 แล้ว สรีรกายทั้งสิ้น ถูกไฟไหม้เหมือน
 กับดอกทองกวาวบานเต็มที่ ฉะนั้น. ที่มี
 ทั้งสองข้าง มีนิ้วข้างละนิ้วเท่านั้น ที่นิ้ว
 นั้นมีเล็บประมาณเท่าจอบใหญ่. เขากรีด
 เนื้อหลังของตนด้วยเล็บเหล่านั้น ควักขึ้น
 เคี้ยวกิน เสวยทุกขเวทนาร้องเสียง
 โอดครวญอยู่. เมื่อพระอาทิตย์ลับไปแล้ว
 สรีรกายนั้นก็อันตรธาน สรีรกายทิพย์
 ก็เกิดขึ้น. มีหญิงบำเรอทิพย์ประดับ
 ตกแต่งร่างกาย ถือเครื่องดนตรีต่าง ๆ
 เข้าแวดล้อม เขาเสวยสมบัติใหญ่ ขึ้นสู่
 ปราสาททิพย์ในสวนมะม่วงเป็นที่รื่นรมย์.
 เขากลับได้ป่ามะม่วง ๓ โยชน์ เพราะผล
 ของการให้ผลมะม่วง แก่หญิงผู้รักษา

อนุโภติ, โสฬสสหัสสนาฏิกัตถิหิ ปริวุโต
 ปรีจาเรสิ. ตสฺมี กालะ พาราณสีราชา
 กามะสุ อาทีนโว ทิสฺวา อีสิปพชฺช
 ปพฺพชิตฺวา อโธคฺคฺกาย รมณียะ
 ภูมิปฺปเทเส ปณฺณสาลํ กาทเรตฺวา
 อุณฺณาจริยาย ยาเปนฺโต วิหาลิ.
 อถกทิวสํ ตมฺหา อมฺพวนา
 มหาภูมฺปฺมาณํ อมฺพปุกกํ คฺคฺกาย
 ปตฺติตฺวา โสเตน วุยฺหฺมานํ ตสฺส
 ตาปสฺสฺสฺส ปรีโภคตฺติตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
 โส มุขํ ไซฺวโนโต ตํ มชฺชฺเช นทียา
 อาคจฺจฺจฺจํ ทิสฺวา อุทกํ ตฺรณฺโต
 กนฺตฺวา อาทาย อสฺสสมปทํ อาหริตฺวา
 อคฺยาคาเร จเปตฺวา สตฺตฺตฺกณ
 ฆาเลตฺวา ยาปนฺมตฺตํ ขาทิตฺวา เสสํ
 กทฺลปฺนฺณเณหิ ปฏฺิจฺจาเทตฺวา ปุณฺปฺปุณํ
 ทิวเส ทิวเส ยาว ปรีกฺขยา ขาทิ.
 ตสฺมี ปน ชีเณ อณฺณํ ฆลาผลํ
 ขาทิตฺุ นาสกฺขิ. รสตฺนฺนฺนฺนฺนฺน
 “ตเมว อมฺพปุกกํ ขาทิสฺสฺสามิ”ติ นทิตฺริ
 กนฺตฺวา นทึ โอลเณนฺโต “อมฺพ
 อลภิตฺวา น อญฺจทิสฺสฺสามิ”ติ สนฺนฺนฺนฺน
 กตฺวา นิสฺสิทึ. โส ตตฺตฺตฺตฺตฺต
 อเอกทิวสํ เทว ติณิ จตฺตฺตฺตฺตฺต

อุโบสถด้วยประการฉะนี้. แต่เพราะผล
 แห่งการรับสินบนกระทำคดีโกง เขา
 จึงควักเนื้อหลังเดี้ยวกินเขาได้รับยศมีหญิง
 ๑๖,๐๐๐ นางเป็นบริวารบำเรอ ก็เพราะ
 อุโบสถกรรมกึ่งหนึ่ง. ในกาลนั้นพระ
 ราชาพระนครพาราณสี ทรงเห็นโทษ
 ในกามแล้ว ทรงผนวชเป็นฤๅษี โปรด
 ให้สร้างบรรณศาลาประทับอาศัย ทรง
 ชีพอยู่ด้วยการประพฤติ แสวงหามูล
 ผลาผลที่ภูมิประเทศเป็นที่รื่นรมย์ใต้แม่น้ำ
 คงคา. ภายหลังจากวันหนึ่ง ผลมะม่วงสุก
 ประมาณเท่าหม้อใบใหญ่จากป่ามะม่วงนั้น
 หล่นในแม่น้ำคงคา ถูกกระแสน้ำพัดมา
 ตรงกับท่าน้ำสำหรับใช้ของดาบสนั้น. เมื่อ
 พระดาบสนั้นกำลังล้างพระพักตร์ ทอด
 พระเนตรเห็นมะม่วงนั้นมาถึงกลางแม่น้ำ
 จึงเสด็จลงน้ำไปเก็บเอามายังอาศรมบท
 วางไว้ที่เรือนไฟแล้วทรงเจือด้วยคัสตรา
 เสวยพอให้อัดภาพดำรงอยู่ ส่วนที่เหลือ
 กลุมด้วยใบตอง แล้วเสวยในวันต่อมา
 ทุกวันจนหมด. แต่เมื่อมะม่วงผลนั้นหมด
 แล้ว เธอไม่อาจจะเสวยผลไม้น้อยใหญ่
 อย่างเป็นอื่นได้. เธอติดพระทัยด้วยต้นหา
 ในรส ทรงดำริว่า “เราจะบริโภค

คุณกิงกาณฺฐนํ อารักษฺพุทฺธนันทํ, คุณจตุรงคํ ขาวสุทฺธิ, คุณปรีนคา ขาวสุทฺธิ
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

วาทาตเปณ ปริสุสุสนโต อมพัม
โอลเณโต นิสีทิ.

มะม่วงสุกนั้นเท่านั้น” จึงเสด็จไปริม
ฝั่งน้ำ ทรงมองดูแม่น้ำประทับนั่งปลง
พระทัยว่า “เราไม่ได้มะม่วง แล้วจะไม่
ลูกขึ้น”. เธออดอาหารในที่นั้นสิ้นไป ๑
วัน ๒ วัน ๓ วัน ๔ วัน ๕ วัน และ ๖ วัน
จึงทรงชুবผอมเพราะลมและแดด แต่ก็ยัง
คงประทับนั่งมองหามะม่วงอยู่.

อถ สตุตเม ทิวเส นทีเทวตา
อวชชมานา ตัม การณํ ฌตฺวา “อัย
ตาสโส ตณฺหาวิโก หุตฺวา สตุตทาหํ
นिरาหาโร คงคํ โอลเณโต นิสีทิ.
อิมสฺส อมฺพปุกกํ อทาตุํ น ยุตฺตํ
อลภนฺโต มริสฺสตี ทสฺสามิสฺสา”ติ
อาคฺนฺตฺวา คงคาย อุปฺริ อากาเส
จตฺวา เตน สทุธิ สลฺลปนฺตี ปจฺม
กาดมาห

ครั้งวันที่ ๗ เทวดาผู้รักษาแม่น้ำ
รำพึงดูก็รู้เหตุนี้ จึงคิดว่า “ดาบสนี้
ตกอยู่ในอำนาจตันทา อดอาหารมา
ตลอด ๗ วัน นั่งเพ่งดูแม่น้ำคงคา. การ
ไม่ให้ผลมะม่วงสุกแก่ดาบสนี้ไม่สมควร
เธอเมื่อไม่ได้จะตาย เราจะให้แก่เธอ”
จึงมายืนอยู่ในอากาศ เห็นอแม่ น้ำคงคา
เมื่อจะสนทนากับเธอ จึงกล่าวคาถาที่ ๑
ว่า

๑. “กีนฺโท กิมธิปฺปายโย
เอโก สมฺมสิ ฌมฺมนิ
กึ ปตฺตยาโน กึ เอสํ
เกน อตฺเถน พุราหฺมณา”ติ.

๑. “ดูกรพราหมณ์ ท่านมีความ
พอใจอะไร มีความประสงค์อะไร
ปรารถนาอะไร แสวงหาอะไร
ด้วยต้องการอะไร จึงมานั่งอยู่แต่
ผู้เดียว ในเวลาร้อน”.

คุณกึ่งกาญจน์ อารักษ์พุทธนันท์, คุณจตุรงค์ ขาวสุทธิ, คุณปรีนดา ขาวสุทธิ
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ตตถ ฌนุโทติ อชฺฐมาสโย.
 อธิปฺปายิตี จิตฺตํ. สมนฺนํสํสํสํ อจฺจสิ.
 มมนฺนํสํสํสํ คิมฺเห. เอสนฺนํสํสํสํ เอสนฺนํสํ
 พุราหฺมณฺณํสํสํสํสํสํสํสํสํสํสํสํ
 อาลปติ.

อิทํ วุตฺตํ โหติ “พุราหฺมณฺณํสํสํ
 กิมฺนํสํสํสํสํสํสํสํสํสํสํสํ
 ปตฺตํสํสํสํสํสํสํสํสํสํสํสํ
 อิมฺนํสํสํสํสํสํสํสํสํสํสํ
 นิสฺสินฺนํ”ติ.

ตํ สุตฺวา ตาปสฺสํ ทสฺสํ คาถา
 อภาสิ

๒. “ยถา มหา วาริชฺชโร
 กุมฺภโก สุปฺริณาหฺวา
 ตถูปมํ อมฺพปุกกํ
 วณฺณคณฺฐรสุตฺตมํ.

๓. ตํ วุฑฺฒมานํ โสเตน
 ทิสฺวานามลฺมชฺฐมิเม
 ปาณินิภินํ คเหตฺวาน
 อคฺยายตฺนมาหรี.

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า มีความ
 พอใจ ได้แก่มีอัยาศัย: คำว่า มีความ
 ประสงค์ ได้แก่ มีความคิด. คำว่า จึง
 มานั่ง ได้แก่จึงมาอยู่. คำว่า ในเวลาร้อน
 ได้แก่ ในฤดูร้อน. คำว่า แสวงหา
 ได้แก่หวังอยู่. เทวดาย่อมเรียกตาสว่า
 พราหมณ์ เพราะเป็นบรรพชิต.

มีคำกล่าวอธิบายตั้งนี้ว่า “ดูกรพราหมณ์
 ท่านมีความประสงค์อะไร คิดอะไร
 บรรารณาอะไร แสวงหาอะไร ด้วย
 ต้องการอะไร จึงมานั่งมองดูแม่น้ำคงคา
 ที่ริมฝั่งแม่น้ำคงคา”.

ตาสครั้นสดับคำนั้นแล้ว ได้กล่าว
 ๑๐ คาถาว่า

๒. “หม้อน้ำใหญ่ มีรูปทรงงดงามฉันใด
 ผลมะม่วงสุก อันมีสี กลิ่น รสดี
 ยอดเยี่ยม ก็มีอุปไมยฉันนั้น.

๓. เราเห็นผลมะม่วงนั้น อันกระแสน้ำ
 พัดลอยมาในท่ามกลางแม่น้ำ ได้
 เอามือทั้งสองข้างเอามัน นำมาไว้ใน
 เรือนไฟ.

คุณกึ่งกาญจน์ อารักษ์พุทธนันท์, คุณจตุรงค์ ขาวสุทธิ, คุณปรีดา ขาวสุทธิ
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๔. ตโต กทลิตตเตสุ
 นิภูชิปีตวา สยํ อหํ
 สตถเนน ตํ วิกขุเปตวา
 ขุปปิปาสํ อหาสิ เม.
๕. โสหํ อเปตทรโก
 พุยนุสติฏโต ทุกุขกุกขโม
 อสุสาทํ นาธิจจณามิ
 ผลสุวณฺเณสุ เกสุจฺจิ.
๖. โสสิตฺตวา นฺน มรณํ
 ตํ มมํ อวหิสฺสติ
 อมพํ ยสฺส ผลํ สาทุ
 มธฺรคฺคํ มโนรมํ
 ยมฺกทฺฐวี วุญฺหมานํ
 อุกฺทิสฺสุมา มหณฺณเว.
๗. อกฺขาทํ เต มยา สพุพํ
 ยสฺสุมา อฺปวสามหํ
 รมมํ ปตฺตินิสฺสนุโนสฺสมิ
 ปุฏฺโถโลมายุตา ปุฏฺ.
๘. ตณฺจ โข เมว อฺกฺขาทิ
 อตฺตทานมปฺลวยฺยิณี
๔. แต่นั้น ก็วางไว้บนใบตองทำวิกัป
 ด้วยมีดเองแล้วนั้น ความหิวและ
 ความกระหายของเราหายไป.
๕. เรานั้น ปราศจากความกระวน-
 กระวายใจ พอมะม่วงหมดไป
 ต้องอดทนต่อความทุกข์ ย่อมไม่ได้
 ประสบความพอใจในผลไม้อะไร ๓
 เหล่าอื่น.
๖. ผลมะม่วงซึ่งเป็นของดี มีรสหวาน
 อร่อย เป็นที่จับใจ ลอยมาใน
 ห้วงน้ำใหญ่ เราก็เก็บมาจาก
 แม่น้ำ จะทำให้เราชุ่มพอม นำ
 ความตายมาให้เราเป็นแน่.
๗. เราได้บอกเหตุที่เราหิวกระหายแก่
 ท่านหมดสิ้นแล้ว เรานั่งที่แม่น้ำ
 อันน้ำรินรมย์ กว้างใหญ่ มีปลา
 โลมาขนาดใหญ่อาศัยอยู่.
๘. ก็ท่านจงบอกชื่อ และเหตุที่ท่านมา
 ยืนอยู่แก่เราเถิด ว่าท่านเป็นใคร

คุณทองเจือ สว่างอารมณ์

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

กา วา ตวมสิ กลยาณี
กิสฺส วา ตฺวํ สุขุขุณิเม.

๙. รูปปฏญฺปลมฺภูจิว
พฺยคฺชีว คิริसानุชา
ยา สนฺติ นาริโย เทวสุ
เทวานํ ปรีจาริกา.

๑๐. ยา จ มนุสฺสโลกสฺมี
รูปเนนฺวาคตติฏฺเฒ
รูปเน เต สทิสฺสี นตฺถิ
เทวคฺนฺธพฺพมานุเส
ปฏฺฐาสิ เม จารุพฺพวงฺคิ
พฺรุหิ นามญฺจ พนฺธเว”ติ.

ตตฺถ วาริธโร กุมฺภโถติ
อุทกขโม. สุปรินาหฺวติ สฺสณฺจฺจโน.
วณฺณคฺนฺธรสฺสฺตมฺนุติ วณฺณคฺนฺธรสฺเสหิ
อุตฺตมํ.

ทิสฺวานาติ. ทิสฺวา. อมฺลฺมฺขุณิเมติ
นิมฺลฺมฺขุณิเม. เทวตํ อาลปฺนฺโต เอวมาห.

หรือว่าท่านมา ณ สถานที่นี้เพื่อ
อะไร.

๙. ดูกรท่านผู้มีร่างกายสวยงาม เอว-
กลมดี เกลี้ยงเกลาดูจแผ่นทองใบ
และเหมือนนางพยัคชี ที่สัญจรอยู่
ตามซอกเขา นางเทพนารีใน
เทวโลก ผู้เป็นปรีจาริกาแห่ง
ทวยเทพทั้งหลาย ก็ตาม.

๑๐. สตรีผู้มีรูปสวยงามในมนุษย์โลก ก็
ตาม ที่จะมีรูปงามเสมอด้วยท่าน
ไม่มี ในหมู่เทวดา คนธรรพ์ และ
หมู่มนุษย์ ท่านผู้มีขางาม เรากาม
ท่านแล้ว ขอจงบอกนามและ
เผ่าพันธุ์แก่เราเถิด”.

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า หม้อน้ำ
คือหม้อบรรจุน้ำ. คำว่า มีรูปทรง
งดงาม คือมีสัณฐานสวยงาม. คำว่า
อันมีสีกลิ่นและรสอันเลิศ คืออันอุดมด้วย
สีกลิ่นและรส.

คำว่า เห็น เท่ากับ ทิสฺวา เห็นแล้ว.
คำว่า ในท่ามกลางแม่น้ำ คือใน
ท่ามกลางแม่น้ำอันไม่มีมลทิน. ฉาปส
เมื่อจะเรียกเทวดาจึงกล่าวอย่างนี้.

คุณทองเจือ สว่างอารมณ์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ปาณีนีติ หตฺเถหิ. อคฺยฺยตฺนมาหริณฺติ คำว่า **เอามือทั้งสอง** คือด้วยมือทั้งสอง-
 อตฺตโน อคฺคิหุตฺตสาลํ อหริ. ข้าง. คำว่า **นำมาไว้ในเรือไฟ** คือ
 นำมาไว้ยังโรงบูชาไฟของตน.

วิกฺขปฺเปตฺวาติ วิจฺฉินฺนทิตฺวา. วิกฺขุเตตฺต- คำว่า **ทำวิกข์** ได้แก่ ตัดขาดออก.
 วาติปิ ปาโร. ขาทินฺนุติ ปาฐเสโส. บาลีว่า **วิกขุเตตฺตวา** ก็มีบ้าง. บาลีที่เหลือว่า
ฉันท ฟังนำมาเพิ่ม.

อหาสิ เมติ ตํ ชิวฺหุคฺเค จปิตมตฺตเมว คำว่า **ความหิวและความกระหายของเรา**
 สตฺตฺรสรฺหรณิสฺสสฺสฺสานิ ผริตฺวา มม หายไป ผลมะม่วงนั้นพอเราวางลงที่
 ขุทฺททญฺจ ปิปาสนฺญจ หริ. ปลายล้นเท่านั้น ก็แผ่ไปสู่ประสาท
 ๗,๐๐๐ เส้น แล้วสงบความหิวและความ
 กระหายของเรา.

อเปตฺทโรติ วิคตฺกายจิตฺตฺทโร. คำว่า **ปราศจากความกระวนกระวาย**
 สฺรฺสโกชนํ ภูณฺชนฺตฺสฺส วิยฺ หิ ได้แก่ หมดความกระวนกระวายทางกาย
 ตฺสฺส ตํ สพฺพทฺรณํ อปาหริ. และทางจิต. แท้จริงผลมะม่วงนั้นบรรเทา
 ความกระวนกระวายทั้งหมดของเธอ
 เหมือนความกระวนกระวายของผู้บริโภค
 โภชนะรสดีหมดไป ฉะนั้น.

พฺยฺนุติญฺจโถติ ตฺสฺส อมฺพปฏฺกสฺส คำว่า **หมดไป** คือผลมะม่วงสุกนั้นสุดสิ้น
 วิคตฺนฺโถ ชาโถ ปริกฺขีณอมฺพปฏฺโก แล้ว อธิบายว่า เป็นผลมะม่วงสุก
 หุตฺวาติ อตฺโถ. หมดสิ้นแล้ว.

บริษัทมิลเลี่ยน กรุ๊ป จำกัด
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ทุกุขทุกุขโมติ ทุกุขเนน อสาดเตน คำว่า **อดทนต่อความทุกข์** คือต้อง
 กายทุกุขเมน เจว จิตตทุกุขเมน จ ประกอบด้วยความอดทนทางกายและ
 สมมุนาคโต. ความอดทนทางจิต อันลำบาก คือไม่มี
 ความสำราญ.

อญฺเณสุ ปน กทลปิณสาทีสุ ผลสุ ดาบสแสดงว่า ส่วนเราไม่ประสบความสำเร็จ
 ปริตฺตกัปปิ อสฺสาทํ นาธิคจฺฉามิ พอใจแม้แต่น้อยในผลไม้เหล่านี้มีกล้วย
 สพฺพทานิ เม ชิวฺหาย จปิทมตฺตานิ และขนุนเป็นต้น ผลไม้ทั้งหมดพอเรา
 ติตฺตกาเนว สมฺปชฺชนฺตีติ ทีเปติ. วางลงไปบนลิ้นของเรา จะถึงความขม
 ทั้งสิ้น.

โสสิตฺวาติ นิราหารตาย โสสิตฺวา คำว่า **ให้ชুবผอม** คือให้ชুবผอมลง คือ
 สุกฺขาเปตฺวา. ตํ มมฺนฺติ ตํ มม. ทำร่างกายให้ผอมแห้งลงเพราะความเป็น
 ยสฺสาติ ยํ อสฺส ยํ โหตีติ อดุโธ. ผู้ไม่มีอาหาร. คำว่า **ตํ มมํ** แปลว่า
 ผลมะม่วงนั้นจะนำความตายมาให้เรา. คำว่า **ยสฺส** แยกบทเป็น ยํ อสฺส
 แปลว่า ผลมะม่วงใดมีอธิบายว่า ยํ โหติ แปลว่า ผลมะม่วงใดย่อมมี.

อิทํ วุตฺตํ โหติ ยํ ผลาผลํ มม มีคำอธิบายที่ท่านกล่าวไว้ดังนี้ ผลไม้
 สาธฺ อโหสิ. น้อยใหญ่ใดเป็นของดีแก่เรา.

วฺยฺหมานนฺติ นทีคมฺภีรปุณฺณอุทกฺกฺขนฺธ- คำว่า **ลอยมา** คือลอยมาในห้วงน้ำใหญ่
 สงฺขาเต มหณฺณเว วฺยฺหมานํ. กล่าวคือ ลำน้ำทั้งลึกและกว้างแห่งแม่น้ำ.

ตโต อุทฺธิสฺมา อุทฺฐวี ตํ อมฺพํ เราเก็บมาจากทะเลนั้น เราสำคัญว่า
 มม มรณํ อาวฺหิสฺสตีติ. มณฺณามิ. มะม่วงนั้นจะนำความตายมาให้แก่เรา

บริษัทมิถิเลี่ยน กรุ๊ป จำกัด
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

มยุห์ หิ ตํ อลภนตฺสฺส ชีวิตํ เพราะว่าเมื่อเราไม่ได้มะม่วงนั้นชีวิตจะ
อปรวตฺติสฺสตีติ. ไม่เป็นไป.

อุปฺวสํมิตฺติ ขุปฺปิปาสาหิ อุปฺหโต คำว่า เข้าไปอาศัยอยู่ คือเข้าไปกำจัด
วสํมิตฺติ. รรมมํ ปฏฺนิสินฺโนสฺมิตฺติ รรมณียํ ความหิวและความกระหายอยู่. คำว่า
นทึ ปฏฺอิ อหํ นิสฺสินฺโน. เรานั่งอยู่ที่แม่น้ำอันนำรีนรมย์ คือว่า
เรานั่งอยู่แล้ว เฉพาะซึ่งแม่น้ำอันนำ
รีนรมย์.

ปฺฤโถมยฺยูตา ปฺฤตฺติ อยํ นทึ ปฺฤโถเมหิ คำว่า กว้างใหญ่ มีปลาโลมาขนาดใหญ่
มจฺเจหิ อายฺยูตา ปฺฤตฺติ วิปฺปฺลา อปี คือว่า แม่น้ำนี้ชุกชุมด้วยปลาโลมา
นาม เม อิตฺโต โสตฺถิ ภาเวยฺยาติ ขนาดใหญ่ เป็นแม่น้ำกว้างใหญ่ คือ
อธิปฺปาโย. กว้างขวาง, อธิบายว่า เออบางที่เรา
พึงมีความสวัสดิ์ จากแม่น้ำนี้.

อปรายินิตฺติ อปรายิตฺตฺวา. มม สฺมมฺขฺชา คำว่า อปรายินิ เท่ากับ อปรายิตฺตฺวา
จิตฺติ ตํ เทวตํ อาลปฺติ. แปลว่า ไม่นहींไป. ดาบสเรียกเทวดานั้น
ว่า ดูกร ท่านผู้ยืนในที่ต่อหน้าของเรา.

อปรามินิตฺติปิ ปาโจ มลาปรหิตฺเต บาลีว่า อปรามินิ ก็มีบ้าง. อธิบายว่า
อนวชฺชสรีเรติ อตุโก. ดูกรนางผู้ปราศจากมลทิน คือผู้มีร่างกาย
ไม่มีโทษ.

กิสฺส วาติ กิสฺส วา การณฺน คำว่า กิสฺส วา ดาบสถาม(เทพธิดา)ว่า
อิธาคมาสฺสิตฺติ ปุจฺจติ. รูปฺปฏฺญฺปุ- ท่านมาที่นี่เพราะเหตุอะไรหรือ. คำว่า
ลมตฺตฺถิวาติ ปุจฺจฺปาสิมตฺตกาณฺจน- เหมือนแผ่นทองใบ คือท่านมีลักษณะ
ปตฺตฺสทิสฺสี. พุยกฺขฺมีวาติ ลีลาวิลาเสน เช่นแผ่นทอง. คำว่า เหมือนนางพยัคฺษี

บริษัทมิลเลี่ยน กรุ๊ป จำกัด
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๒๐-๒
สงวนลิขสิทธิ์โดย บริษัทมิลเลี่ยน กรุ๊ป จำกัด

ตรุณพยุคมราชโปติกา วย.

คือเหมือนนางพญาเสือโคร่งน้อยมาด้วย
ท่าทางลีลา.

เทวานนุติ ฉนุ่ กามาวจรเทวานัน.
ยา วา มนุสฺสโลกสุมิ นุติ ยา วา
มนุสฺสโลก.

คำว่า **แห่งทวยเทพ** ได้แก่ แห่ง
ทวยเทพชั้นกามาวจร ๖ ชั้น. คำว่า **ยา
วา มนุสฺสโลกสุมิ** เท่ากับ ยา วา
มนุสฺสโลก แปลว่า สัตว์เหล่าใดใน
มนุษย์โลกก็ตาม.

รูปเนนุวาคติคฺคิโยติ รูปเน อนุวาคตา
อิติโย. นตฺถิติ อตฺตโน สมุทวานาย
เอวมาห.

คำว่า **สตรีผู้มีรูปสวยงาม** คือหญิง
ทั้งหลายผู้มาตามด้วยรูป. ดาบสกล่าวว่
นตฺถิติ (ไม่มี) อย่างนี้ เพื่อยกย่องตน.

ตว รูปสทิสาย นาม น ภวิตพฺพนติ
หิสฺส อธิปฺปาย.

ก็เนื้อความนั้นมีอธิบายว่า ขึ้นชื่อว่า
สตรีผู้เช่นกับรูปของท่าน ไม่พึงมีเลย.

คณฺฐพฺพมานุเสติ มุลคณฺฐาทินิสฺสิตฺเตสุ
คณฺฐพฺเพสุ จ มนุสฺสโลก จ.

คำว่า **ในหมู่คนธรรพ์และหมู่มนุษย์** คือ
ในพวกคนธรรพ์ผู้อาศัยผลาผลมีรากและ
กลืนเป็นต้น และในมนุษย์โลก.

จารุบุพฺพงฺคิติ จารุณา ปุพฺพงฺเคน
อुरुกฺขณฺน สมฺนุทาคเต.

คำว่า **ผู้มีขางาม** คือผู้ประกอบด้วย
ลักษณะแห่งขางอันเป็นอวัยวะเบื้องต้น
ดุจทอง.

นามณฺจ พนฺธเวติ อตฺตโน นาม-
โคตตณฺจ พนฺธเว จ มยฺหํ อกฺขาหิตี
วทติ.

คำว่า **นามและเผ่าพันธุ์** ดาบสกล่าวว่
ท่านจงแจ้งนามและโคตรทั้งเผ่าพันธุ์ของ
ตนแก่เราเถิด.

บริษัทมิลเลียน กรู๊ป จำกัด
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่ออวยเป็นพุทธรูชา

- ตโต เทวตา อฏฐ คาถา อภาสี แต่่นั้น เทวตาได้กล่าว ๘ คาถาว่า
๑๑. “ ยํ ตูวํ ปติ นิสินฺโนสิ ๑๑. “ดูกรพราหมณ์ ท่านนั่งอยู่ที่
 รมมํ พุราหฺมณ โกสิเกี แม่น้ำใด ชื่อว่า โกสิเกี น้ำรินรมย์
 สาหํ ภูสาลยา วุตฺตยา ข้าพเจ้านั้น อาศัยอยู่ที่แม่น้ำนั้น
 วรวาริวโหมเสสา. อันมีกระแสไหลเชี่ยว.
๑๒. นานาทุมคณาภิณฺณา ๑๒. มีลำห้วย และลำธารไหลมาจาก
 พุกกา คิริกนฺทรา ซอกเขาหลายแห่ง เคลื่อนกล่นไป
 มเมว สมมุขา โหนฺติ ด้วยหมู่ม้านานาพันธุ์ ย่อมไหล
 อภิสนฺทนต์ิ ปาฐเส. ตรงมารวมอยู่ที่ข้าพเจ้าทั้งนั้น.
๑๓. อโถ พหู วนโตทา ๑๓. อนึ่ง ยังมีน้ำที่ไหลมาจากป่า มี
 นิลวาริวหินฺธรา กระแสเชี่ยว สีเขียว มากอีกมากมาย
 พุกกา นาคจิตฺโตทา และน้ำที่พวกนาคทำให้วิจิตรต่าง ๆ
 อภิสนฺทนต์ิ วารินา. ย่อมไหลมาตามกระแสน้ำ.
๑๔. ตา อมฺพชฺมุพฺลพฺุชา ๑๔. แม่น้ำเหล่านั้น ย่อมพัดเอาผลมะม่วง
 นิปาตาลมฺุทุมฺพรา ผลชมพู ผลขนุนสามะลอ ผล-
 พหุณี ผลชาตานิ กระทุ่ม ผลตาล และผลมะเดื่อ
 อวหนฺติ อภิณฺโส. เป็นอันมากมายเนื่อง ๆ.
๑๕. ยํกิญฺจิ อุกฺโต ตีเร ๑๕. ผลไม้ชนิดใดชนิดหนึ่ง ที่ริมฝั่ง
 ผลํ ปตติ อมฺพฺุณี ทั้งสองตกลงในน้ำแล้ว ย่อมตกอยู่
 อสฺสยนฺตํ โสตฺสฺส ในอำนาจแห่งกระแสน้ำ ของ
 ผลํ โหติ วसानุกํ. ข้าพเจ้าโดยไม่ต้องสงสัย.

บริษัทมิลเลียน กรุป จำกัด

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๑๖. เอตทญฉาย เมธาวิ
 ปุตุปญญ สุโณหิ เม
 มา โรจย อภิสงคํ
 ปฏิเสธ ชนาธิป.
๑๖. ดูกรท่านผู้เป็นปราชญ์ มีปัญญา
 มาก ผู้เป็นใหญ่กว่าชน ท่านรู้
 ดั่งนี้แล้ว จงฟังคำของข้าพเจ้า
 ท่านจงอย่าขบใจ ความเกี่ยวข้องกับ
 ด้วยตัณหาเลย จงหักห้ามเสียเถิด.
๑๗. น วาหํ วุฑฺธวํ มญฺเณ
 ยํ ตฺวํ รฏฺฐาภิวัตฺตมน
 อาจยมาโน ราชิสี
 มรณํ อภิกงฺขสิ.
๑๗. ดูกรพระราชฤๅษี ผู้ผจญรัฐให้เจริญ
 ข้าพเจ้าไม่เข้าใจว่า ท่านเจริญ
 รุ่งเรืองได้อย่างไร เมื่อท่านชুবผอม
 รอความตายอยู่อย่างนี้.
๑๘. ตสฺส ชานนฺติ ปิตโร
 คนฺธพฺพาว สเทวกา
 เย วาปี อีสโย โลก
 สญฺจตตฺตา ตปสฺสสิน
 อสฺสยนฺเต ชานนฺติ
 ปฏฺฐฏฺฐตา ยสฺสสิน”ติ.
๑๘. พรหม คนธรรพ์ พร้อมกับทวยเทพ
 และฤๅษีทั้งหลายในโลกนี้ ผู้มีตน
 อันสำรวมแล้ว เรื่องตบะ ตั้ง
 ความเพียร ผู้เรื่องยศ ย่อมรู้ความ
 ที่บุคคล ผู้เป็นไปในอำนาจแห่ง
 ตัณหา โดยไม่ต้องสงสัยเลย”.
- ตตถ โกสิกีนฺติ ยํ ตฺวํ พุราหฺมณ
 รมมํ โกสิกิกงฺคํ ปฏินินฺโนสิ.
- บรรดาค่าเหล่านั้น คำว่า แม่น้ำ
 คงคาชื่อว่า โกสิกี คือดูกรพราหมณ์ ท่าน
 นั้นที่แม่น้ำคงคาชื่อโกสิกี อันรื่นรมย์ใด.
- ภูสาลยา วุฑฺธวติ ภูเส จณฺทโสเต
 อาลโย ยสฺส วิมานสฺส ตสฺมิ
 อธิวตฺตา. กงฺกฏฺฐกวิมานวาสินีติ อตุโธ.
- คำว่า อาศัยอยู่ที่แม่น้ำนั้นอันมีกระแส
 ไหลเชี่ยว คือ ที่อยู่ในกระแสน้ำเชี่ยวจัด
 ของวิมานใด ข้าพเจ้าอยู่แล้วในวิมานนั้น.

อธิบายว่า อยู่ทีวิมานอันตั้งอยู่ในแม่น้ำ
คงคา.

วรวาริวโหมชาติ วรวาริวเหน โอเมน
สมนุณาคตา.

คำว่า **อันมีกระแสไหลเชี่ยว** คือประกอบ
ด้วยห้วงน้ำอันพัดพาวารีประเสริฐมา.

สมมุขชาติ วุตตปุปการา คิริกนุทธรา ม
สมมุขั กโรนุติ อหิ ตาสั ปาโมกฺษา
โหมีติ ทสฺเสติ.

คำว่า **ตรงมาเฉพาะหน้า** นางเทพธิดา
ย่อมแสดงว่า ซอกคีรีทั้งหลายมีประการ
ดังกล่าวแล้ว ย่อมทำข้าพเจ้าไว้ข้างหน้า
ข้าพเจ้าจึงอยู่เบื้องหน้าของซอกเขา
เหล่านั้น.

อภิสนุทนต์ิติ ปวตฺตนฺติ. ตโต ตโต
อาคนฺตุวา ม โกลสิกคฺคํ ปวิสนฺติ
อตุโธ.

คำว่า **ย่อมไหลมารวม** คือย่อมเป็นไป.
อธิบายว่า น้ำทั้งหลายไหลมาจากที่นั้น ๆ
แล้วไหลเข้าไปสู่ข้าพเจ้า คือแม่น้ำคงคา
มีชื่อว่า โกลสิ.

วนโตทาติ น เกวลั กนฺทธราว อถโย
พหฺวนโตทา ตมฺหา วนมฺหา อุกกานิปิ
พหฺุณี ปวิสนฺติ.

คำว่า **น้ำที่ไหลมาจากป่า** คือว่า ไม่ใช่
ซอกเขาอย่างเดียว ที่แต่น้ำที่ไหลมา
จากป่าเป็นอันมาก คือแม่น้ำทั้งหลาย
มากมายที่ไหลมาจากป่านั้นย่อมไหล
เข้าไป.

นีลวาริวหินฺธราติ มณินฺวณฺเณน นีเลน
วารินา ยุตฺเต อุกกกฺขนฺธสงฺขาเต
วเห ธาเรนฺติโย.

คำว่า **มีกระแสเขียวสีเขียว** คือ ที่ทรงไว้
ซึ่งห้วงน้ำ กล่าวคือลำน้ำอันประกอบ
ด้วยน้ำสีเขียวมีสีจุกแก้วมณี.

บริษัทมิลเลียน กรุ๊ป จำกัด
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

นาคจิตโตทาติ นาคานํ จิตตกาเรน
วณฺณสงฺขาเตน อุทเกน สมณฺหาคตา.

คำว่า น้ำที่พวกนาคทำให้วิจิตร คือ
ประกอบด้วยน้ำ กล่าวคือมีสีอันทำให้
วิจิตรของนาคทั้งหลาย.

วารินาติ เอวรุปา หิ พหู นทีโย
มํ วารินาว อภิสนฺทนต์ิ ปริปุเรนฺตีสติ
ทสฺเสติ.

คำว่า ตามกระแส น้ำ คือนางเทพธิดา
ย่อมแสดงว่า ก็แม่น้ำมากเห็นปานนี้
ย่อมไหลมารวม คือให้เราบริบูรณ์ด้วย
กระแสน้ำนั้นแหละ.

ตาติ ตา นทีโย. อวหนฺตีสติ เอตานิ
อมุพาทินิ อากขุณฺตติ. สพฺพทานิ หิ
เอตานิ อุปโยคตฺเถ ปจฺจตฺตวจฺจนานิ.
อถวา ตาติ อุปโยคพหฺวจนํ.

คำว่า ตา เท่ากับ ตา นทีโย แปลว่า
แม่น้ำเหล่านั้น. คำว่า ย่อมพัดพามา คือ
ผลทั้งหลายมีผลมะม่วงเป็นต้นเหล่านี้
ย่อมลอยมา. ก็สรรพทานิ และ เอตานิ เป็น
ปฐมาวิริกัตติลงในอรรถกถายุวิกัตติ. อีก
อย่างหนึ่ง คำว่า ตา เป็นกุตติยาวิกัตติ
พหูพจน์.

อวหนฺตีสติ อิมานิ อมุพาทินิ ตา
นทีโย อากขุณฺตติ อุปกจฺจนฺตีสติ
อตุโก.

คำว่า ลอยมา ความว่า มะม่วงเป็นต้น
เหล่านี้ย่อมลอยมา คือไหลเข้าไปสู่แม่น้ำ
เหล่านั้น.

เอวํ อุปคตานิ ปน มม โสตํ
ปวิสนฺตีสติ อธิปฺปาโย.

อธิบายว่า อนึ่งผลมะม่วงที่เข้าไปอย่างนั้น
แล้ว ย่อมเข้าไปสู่กระแสน้ำของข้าพเจ้า.

โสตฺตฺสาติ ยํ อุทโต ตีเร ชาตฺรูกฺเขหิ
ผลํ อมุพฺุณิ ปตติ สพฺพิ ตํ มม
โสตฺตฺเสว วसानุคตํ โหติ นตฺเตตฺถ

คำว่า แห่งกระแสน้ำ คือผลไม้ใดจาก
ต้นไม้ที่เกิดริมฝั่งทั้งสอง ตกลงในน้ำ
ผลไม้ทั้งหมดนั้น ย่อมไปตามอำนาจแห่ง

บริษัทมิลเลียน กรุ๊ป จำกัด
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

สัสโยติ.

กระแสน้ำของเรานั้นแหละ ไม่มีความ
สงสัยในข้อนั้น.

เอวี่ อมพปทุกสสุ นทีโสเตน อาคมน-
การณํ กณฺสี.

เทวดา กล่าวถึงเหตุแห่งการลอยมาตาม
กระแสน้ำของผลมะม่วงสุกด้วยอาการ
อย่างนี้.

เมธาวิ ปุตุปฺลฺลฺลาติ อุกฺกํ อาลปนเมว.
มา โรจยาติ เอวี่ ตณฺหาภิสงฺกํ มา
โรจย.

คำทั้งสองคือ ผู้มีปัญญามากผู้เป็นปราชญ์
เป็นคำสำหรับเรียกเช่นเดียวกัน. คำว่า
อย่าชอบใจเลย คือ ท่านอย่าชอบใจ
ความขบขันใจด้วยตักทายอย่างนี้เลย.

ปฏฺฐิสฺสาติ ปฏฺฐิสฺเสหิ. ตณฺหิตฺติ ราชานํ
โหวทติ. วุฑฺฒนุติ ปญฺญาวุฑฺฒนํ
ปณฺชิตถนํ.

คำว่า จงหักห้ามเสียเถิด ได้แก่ ท่าน
จงปฏิเสธเสีย. คำว่า ตั้ แก่เป็นราชานํ
โหวทติ แปลว่า นางเทพธิดาทวยโหวท
พระราชอาภรณ์นั้น. คำว่า เจริญ
รุ่งเรือง ได้แก่ ความเป็นผู้เจริญด้วย
ปัญญา คือความเป็นบัณฑิต.

รฏฺฐาภิวฑฺฒนาติ รฏฺฐสฺส อภิวฑฺฒน.
อาจยมาโนติ มํสฺโสหิตฺเตน อาจยฺนุโต
วุฑฺฒนุโต ตรุณฺเณว หุตฺวาติ อตุโถ.

คำว่า ผู้คงรั้งให้เจริญ คือยังรัฐ
ให้เจริญ. คำว่า กำลังรุ่งโรจน์ คือ
กำลังเติบโต คือเจริญด้วยเนื้อและโลหิต
อธิบายว่า กำลังเป็นหนุ่มอยู่เทียว.

ราชิสฺสิตฺติ ตํ อาลปติ. อิทํ วุฑฺฒิตฺติ โหติ
ยํ ตวํ นิราหารตาย สฺสฺสฺสมาโน
ตรุณฺเณว สฺมาโน อมฺพโลเกน มรณํ

เทวดาเรียกพระดาบสนั้นว่า พระราช-
ฤๅษี. มีคำที่ท่านกล่าวอธิบายว่าดังนี้
การที่ท่านเป็นผู้หนุ่มแน่น ชื่อว่าผู้ยอม

บริษัทมิลเลียน กรุ๊ป จำกัด

สร้างคัมภีร์พระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อภิภงฺขสิ น เว อหํ ทว อิหํ
ปณฺฑิตภาวํ มณฺเฑวมิตฺติ.

เพราะอดอาหารมา หวังความตายเพราะ
อยากได้มะม่วง ข้าพเจ้าไม่นึกว่าการ
กระทำของท่านนี้เป็นบัณฑิตเลย.

ตสฺสชาติ โย ปุคฺคโล ตณฺหาวสิโก
โหติ ตสฺส ตณฺหาวสิภวํ.

คำว่า ตสฺส แก่เป็น โย ปุคฺคโล
ตณฺหาวสิโก โหติ ตสฺส ตณฺหาวสิภวํ
คือบุคคลใดเป็นผู้ตกอยู่ในอำนาจค้นหา
ซึ่งความเป็นผู้เป็นไปตามอำนาจแห่ง
ค้นหาของบุคคลนั้น.

ปีตโรติ สงฺขํ คตา พุรหฺมานอ จ
สทฺธิ กามาวจรเทเวหิ คนฺธพฺพา จ
วุดตปฺปการา ทิพฺพจกฺขุกา อีสโย จ
อสฺสยํ ชานนฺติ.

คำว่า พรหม คือพรหมที่ถึงอันนับว่า
บิดาก็ดี คนธรรพ์กับเทพชั้นกามาวจร
ก็ดี ฤๅษีพวกมีจักขุทิพย์มีประการ
ดังกล่าวแล้วก็ดี ย่อมรู้จักภาวะของเขา
โดยไม่ต้องสงสัยเลย.

อนจฺฉริยญฺเจตํ ยนฺเต อิทฺธิมนฺโต
ชานเญยฺยํ อสุโก นาม ตณฺหาวสิโก
โหติติ ปุณฺ เตสํ ภาสमानานํ วจนํ
สุตฺวา เยปิ เตสํ ปญฺจกฺกตา ยสฺสสิโน
ปริจารกา, เตปิ ชานนฺติ “ปาปกมมํ
กโรนฺตสฺส หิ รโห นาม นตฺถิ”ติ
ตาปสฺสสฺส สฺวคํ อูปฺปาเทนฺตี เอวมาห.

นางเทพธิดา เมื่อจะให้ราชาบสเกิด
ความสังเวชจึงกล่าวอย่างนี้ว่า การที่ผู้มี
ฤทธิ์เหล่านั้นจะพึงรู้เรื่องราว คนชื่อโน้น
ตกอยู่ในอำนาจแห่งค้นหา ไม่น่าอัศจรรย์
ต่อมาแม้ชนเหล่าใด เป็นผู้ปฏิบัติ คือ
บำเรอผู้มียศของเขา ครั้นได้ยินคำของ
ชนเหล่านั้นผู้กล่าวอยู่ แม้ชนเหล่านั้นก็
ย่อมรู้ว่า “เพราะขึ้นชื่อว่า ความลับ
ของคนผู้กระทำบาปกรรมย่อมไม่มี”.

บริษัทมิลเลียน กรุ๊ป จำกัด
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ตโต ตาปโส จตสุโส คากา ลำดับนั้น พระดาบสได้กล่าว ๔
อภาสี คากาวา

๑๙. “เอวํ วิทิตฺวา วิฑู สพฺพทรมํ
นิทฺธํสนํ จวนํ ชีวิตฺตสฺส
น จียตี ตสฺส นรตฺส ปาปํ
สเจ น เจเตติ วิชาเย ตสฺส.

๑๙. “บาบย้อมไม่เจริญแก่นรชนผู้รู้ความ
สลาย และความเคลื่อนไหวแห่งชีวิต
อย่างนี้ ชื่อว่า ผู้รู้ธรรมทั้งปวง
ถ้านรชนนั้น ไม่คิดฆ่าคนอื่น.

๒๐. อิติปฺกสมณฺเฑเต
เอวํ โลกฺยา วิทิตา สติ
อนริยํ ปริสํภาเส
ปาปกมมํ ชิตฺตสฺส.

๒๐. ดูกรท่านผู้ที่มีปัญญารู้กันดีแล้ว ผู้
กล่าวคำอันไม่งาม ท่านปรากฏว่า
ทำประโยชน์ให้แก่ชาวโลก อย่างนี้
ใจจึงแสวงหาบาปกรรม ให้แก่
ตนเล่า.

๒๑. สเจ อหํ มริตฺตสฺสามิ
ตีเร เต ปุณฺณสุสฺโสณิ
อัสสยนฺเต อสิ โลโก
มยิ เปเต อากมิตฺตสฺสตี.

๒๑. ดูกรท่านผู้มีตะโพกอันผึ่งผาย ถ้าว่า
เราจะตาย อยู่ที่ฝั่งแม่น้ำของท่าน
เมื่อเราตายแล้ว ความดีเตียนก็จะ
มาถึงท่าน โดยไม่ต้องสงสัย.

๒๒. ตสฺมา หิ ปาปกํ กมมํ
รทฺขตฺตํ จ สุมชฺฐมิเม
มา ตวํ สพฺพโป ชโน ปจฺจนา
ปกฺวทฺทชาสิ มยิ มเต”ติ.

๒๒. ดูกรท่านผู้มีสรวอกลมกลึง เพราะ
เหตุนั้นแล ท่านจงรักษาบาปกรรม
ไว้เถิด อย่าให้คนทั้งปวงติเตียน
ท่าน ในภายหลัง ในเมื่อเราตาย
ไปแล้ว”.

ตตถ เอว วิทิตฺวาติ ยถา อหํ
สีลญจ อนิจฺจตมฺภจ ชานามิ เอว
ชานิตฺวา จิตฺตสฺส.

วิทฺติ วิณฺณโน. สพฺพชฺรมฺมฺนฺติ สพฺพ
สุจฺริตชฺรมฺมํ. ติวริํ สุจฺริตญฺหิ อิตฺ
สพฺพชฺรมฺโมติ อธิปฺเปตํ. นิตฺถํสนฺนฺติ
ภงฺกํ.

จวนฺนฺติ จตฺตี. ชีวิตฺตสฺสาติ อายฺโน.
อิทํ วุคฺคตํ โหติ เอว วิทิตฺวา
จิตฺตสฺส หิ ปณฺฑิตฺตสฺส สพฺพํ สุจฺริต-
ชฺรมฺมํ ชีวิตฺตสฺส จ อนิจฺจตํ ชานนฺตสฺส
เอวรูปฺสฺส นรฺสฺส ปาปํ น วิยติ
น วทฺทฺตติ.

สเจ น เจเตติ วชาย ตตฺสชาติ สุขํ
คตฺตสฺส ปฺรปฺกฺคตฺตสฺส วชาย น
เจเตติ น จ วิกปฺเปติ เนว ปฺรปฺกฺคตํ
นาปิสฺส สนฺนํ วินาเสติ อหญจ
กสฺสจิจิ วชาย อจินฺเตตฺวา เกวลํ
อมฺพปฏฺกเก อาลยํ กตฺวา กงฺคํ
โโอลเกนฺโต นิสฺสนฺโนสฺมิ ตฺวํ โโอลเกนฺตํ
มยฺหํ กิณฺนาม อกฺกุสลํ ปสฺสสฺสีติ.

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า ผู้รู้
อย่างนี้ คือแก่ผู้รู้เหมือนเรารู้จักศีล และ
รู้จักความไม่เที่ยง.

คำว่า วิทฺติ แก่เป็นวิณฺณโน คือคนผู้รู้.
คำว่า ชฺรมฺมํทั้งปวง ได้แก่ สุจฺริตชฺรมฺม
ทั้งปวง. แท้จริง ในที่นี้ท่านประสงค์
เอาสุจฺริต ๓ อย่างว่า ชฺรมฺมํทั้งปวง.
คำว่า นิตฺถํสนฺนํ (ความสลาย) ได้แก่
การแตกทำลาย.

คำว่า ความเคลื่อน ได้แก่ ความจฺติ.
คำว่า แห่งชีวิต ได้แก่ แห่งอายุ. มีคำ
อธิบายดังนี้ แท้จริงบาปย่อมไม่สืบต่อ
คือไม่เจริญ แก่บรรพชนผู้เป็นบัณฑิต
รู้อย่างนี้แล้ว รู้จักสุจฺริตชฺรมฺมํทั้งปวง
และรู้จักความไม่เที่ยงแห่งชีวิตเห็นปานนี้.

คำว่า ถ้าเขาไม่คิดจะฆ่าคนอื่นนั้น
ความว่า ถ้าเขาไม่คิดและไม่ดำริเพื่อฆ่า
บุคคลอื่นผู้ถึงความสุขแล้ว ทั้งเขาไม่
ล้างผลาญบุคคลอื่น ไม่ทำของแห่งผู้อื่น
นั้นให้เสียหาย ส่วนเราก็ไม่คิดเพื่อฆ่า
ใคร ๆ เป็นแต่หนึ่งทำความอาลัยในผล
มะม่วงสุกเพิ่งดูแม่น้ำคงคาอย่างเดียว ท่าน
เมื่อตรวจดูเห็นอกุศลชื่ออะไรของเราแล้ว.

บริษัทมิลเลียน กรุ๊ป จำกัด
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อิสิปุกคสมณฺวตติ อิลิคณฺเณ สฎฺฐจฺ
อณฺวตเต อีสึนํ สมนฺนาคเต.

คำว่า **ผู้ที่หมู่ฤาษีรู้จัก** คือผู้ที่หมู่ฤาษี
รู้จักด้วยดีแล้ว คือเป็นผู้เลื่องลือแห่งหมู่
ฤาษี.

เอวํ โลกฺยตติ ตวํ นาม ปาปวาหเนน
โลกสฺส หิตาติ เอวํ วิทิตฺวา.

คำว่า **แก่ชาวโลกอย่างนี้** คือรู้จักกันอย่างนี้
ว่า ท่านชื่อว่าเป็นผู้ถือกุศลแก่ชาวโลก
ด้วยการเปลื้องบาป.

สตีติ สติ โสภณฺเณ อุตฺตเมติ
อาลปนเมตํ. อนริยํ ปริสํภาสติ ตสฺส
ชานนฺตติ ปิตโรติ อาทิกาย อสนฺุทฺรายน
ปริภาสายน สมนฺนาคเต.

คำว่า **สติ** นี้เป็นคำร้องเรียกว่า คุณ
นางผู้สงบเสงี่ยม คือผู้งดงามได้แก่ผู้สูงสุด.
คำว่า **ผู้กล่าวถ้อยคำไม่ดี** คือผู้ประกอบ
ด้วยคำพูดไม่งดงามเป็นต้นว่า พระบิดา
ย่อมรู้จักภาวะของบุคคลนั้น.

ชิตีสตีติ มยิ ปาเป อสํวิชฺชนฺตปิ
มํ เอวํ ปริภาสนฺตติ จ มรณํ
อชฺฌนฺตปิ กุณฺตติ จ อตฺตโน ปาปกมมํ
คเวสสิ อปุปาทสิ.

คำว่า **จึงแสวงหา** คือแม้เมื่อบาปในเรา
ไม่มี ท่านจึงพูดกะเราอย่างนี้และมุ่งหมาย
ความตาย แสวงหาคือทำบาปกรรมให้
เกิดขึ้นแก่ตนเล่า.

ตีเร เตติ ตว ตีเร. ปุณฺณสุตฺตนิตี
ปุณฺณาย สุนฺุทฺรายน โสณฺิยา สมนฺนาคเต.

คำว่า **ตีเร เต** แก่เป็น ตีเร ตว คือ
ริมฝั่งน้ำของท่าน. คำว่า **ผู้มีตะโพก
อันผึ่งผาย** คือผู้ประกอบด้วยตะโพก
ใหญ่โต คืองดงาม.

เปเตติ อมฺพปุกกํ อลภิตฺวา ปฺรโลกกเต
มเตติ อตฺโต.

คำว่า **ตายแล้ว** ได้แก่ เมื่อเราไม่ได้
มะม่วงสุกแล้วไปสู่อปรโลก อธิบายว่า
ตายแล้ว.

บริษัทมิลเลียน กรุ๊ป จำกัด
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ปฏุกุขาสีติ อุกุโกสิ ครหิ นิรุหิ. คำว่า ตีเตียน ได้แก่ ต่ำ คือตีเตียน
 ปกขตฤาสีติปิ ปาโจ. นินทา. บาลีว่า ปกขตฤาสี ก็มีบ้าง.

ตํ สุตฺวา เทวธิดา ปณฺจ คากา นางเทพธิดา ครั้นสดับวาจา นั้นแล้ว
 อภาสิ ได้กล่าว ๕ คากาว่า

๒๓. “อณฺเฑตเมตํ อวิสยฺหสาหิ
 อตฺตนาณมมฺพณฺจ ททามิ เต ตํ
 โย ทฺวจเช กามคฺุณฺเ ปหาย
 สนฺติจฺจ ฆมฺมณฺจ อธิฏฺฐิจฺโอสฺสิ.

๒๓. “เหตุนี้ข้าพเจ้าทราบแล้ว ท่านจง
 อตทนไว้ก่อน ข้าพเจ้าจะยอมตน
 และให้ผลมะม่วงนั้นแก่ท่าน เพราะ
 ท่านละกามคุณซึ่งจะได้ยาก แล้ว
 ตั้งมั่นซึ่งความสงบและสุจริตธรรม.

๒๔. โย หิตฺวา ปุพฺพสณฺโณคํ
 ปจฺจาสณฺโณชเน จิโต
 อฆมฺมณฺเจว จรติ
 ปาปณฺจสฺส ปวทฺตติ.

๒๔. บุคคลใด ละสังโยชน์ในก่อน แล้ว
 มาตั้งอยู่ในสังโยชน์ ในภายหลัง
 ประพฤติอธรรมอยู่ บาปย่อม
 พอกพูนแก่บุคคลนั้น.

๒๕. เอหิ ตํ ปาปยิสฺสามิ
 กามํ อปฺโปสฺสุโก กว
 อฺุปานยามิ สิตฺตสมฺมึ
 วิหฺราหิ อนุสฺสุโก.

๒๕. ท่านจงมา ข้าพเจ้าจะพาท่านไป
 ยังสวนมะม่วงนั้น แต่จะต้องเป็นผู้
 ขวนขวายน้อย ข้าพเจ้าจะนำ
 ท่านไปในสวนมะม่วง อันร่มเย็น
 ท่านจงเป็นผู้มีความขวนขวายน้อย
 อยู่เถิด.

๒๖. ตํ ปุพฺผสมตฺเตหิ
 วฺงกฺกเกหิ อรินฺุทม

๒๖. ดูกรท่านผู้ปราบปรามข้าศึก สวน
 นั้น เกือบจะกล่นไปด้วยหมุ่นก

โกณจา มยุรา ทิวยา
 โกลฏจิมธุสาเลีย^๑
 กุชชิตา หัสปุเกภี
 โกกิเลตถ ปโพทธเร.

ซึ่งมีัวเมาอยู่ในรสดอกไม้ มีนก
 กระเรียน นกยูง นกเขา ซึ่งมี
 สร้อยคอน่าชม มีหมู่หงส์ส่งเสียง
 ร้องขรม ผู่นกดูเหวาก็ส่งเสียงร้อง
 ปลุกสัตว์ทั้งหลาย อยู่ในสวน
 มะม่วงนี้.

๒๗. อมฺเพตถ วิปฺสฺสนคฺคา
 ปลาลขลสนฺนิภา
 โกลฺสมฺพสลพานีปา
 ปกฺกตาลวิลมฺพิโน”ติ.

๒๗. ผลมะม่วงทั้งหลาย ในสวนนี้ดกเป็น
 พวง ๆ ดุจฟ่อนฟางมีปลายกิ่งห้อย
 น้อมลงมา มีทั้งต้นคำ ต้นสน
 ต้นกระท่อม และผลตาลสุกห้อยอยู่
 เรียงราย”.

ตตฺถ อณฺเฑตเมตฺนฺติ ครหา เต
 ภวิสฺสตีติ วทนฺโต อมฺพปฺกตฺถาย
 วทสีติ เอตํ การณํ มยา อณฺเฑตํ.

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า เหตุนั้น
 ข้าพเจ้าทราบแล้ว คือเหตุนี้ว่า เมื่อท่าน
 พูดว่าความดีเตียนจะมีแก่ท่านดังนี้ ชื่อว่า
 พูดเพื่อต้องการผลมะม่วงสุก ข้าพเจ้า
 ทราบแล้ว.

อวิสฺยฺหสาหีติ ราชาโน นาม ทฺสฺสาหํ
 สหฺนฺติ เตน ตํ อาลปฺนฺติ เอวมาน.

คำว่า ท่านจงอดทนไว้ก่อน คือ ธรรมดา
 พระราชาทั้งหลาย ย่อมอดทนกับสิ่งที่
 ทนได้ยาก เพราะเหตุนั้น นางเทพธิดา
 นั้น เมื่อจะปราศรัยกับดาบสนั้น จึง
 กล่าวอย่างนี้.

^๑ น. โกลฏจิมธุสาหิกา.

อตุตตานนุติ ตํ อาลึงจิตฺวา อมฺพวนํ คํวํวา ตน คีอข้าพเจ้าจะอ้อมท่าน นำไป
นยฺนุติ อตุตตานนฺจ เต ททามิ ตนฺจ สู้สวนมะม่วง ยอมตนและให้ผลมะม่วง
อมฺพํ. นั้นแก่ท่าน.

กามกฺุณฺเต ภาณฺจนฺมาลเสตจฺจตุต- คํวํวา ละกามคุณ ได้แก่ ละวัตตุกาม
ปฏิมณฺหิตเต วัตตุกามเ. สนฺุติณฺจ อันประดับด้วยมาลาทองและเศวตฉัตร.
ธมฺมณฺจชาติ ทุสฺสีลวูปสมสนฺุติสงฺขาตํ คํวํวา ซึ่งความสงบและสุจริตรธรรม ได้แก่
สีลณฺจเวว สุจฺริตรธมฺมณฺจ. ศีล กล่าวคือ สันติอันเข้าไปสงบทุกศีล
และสุจริตรธรรม.

อธิฏฺฐิตฺโตสฺสีติ โย ตฺวํ อิมํ กฺุณฺเ คํวํวา ยึดมั่น ความว่า ท่านใดเข้าไป
อุปฺกโตสฺสี เอเตสฺสุ จ ปติฏฺฐิตฺโตสฺสีติ อตุโก. ไกล่กามคุณเหล่านี้ และเป็นผู้ดำรงอยู่
ในกามคุณเหล่านี้.

ปุพฺพสฺสโยคนฺุติ ปุริมฺพนฺุชนํ. ปจฺฉา- คํวํวา สัจฺโยชนํเบื้องต้นในก่อน ได้แก่
สฺสโยชนฺุติ ปจฺฉิมฺพนฺุชนเ. เครื่องจองจำอันมีในก่อน. คํวํวา ใน
สัจฺโยชนํเบื้องปลายในภายหลัง ได้แก่
เครื่องจองจำอันมีอยู่ภายหลัง.

อิทํ วุตฺตํ โหติ “อมฺโภ ตาปส มีคำอธิบายที่ท่านกล่าวไว้ดังนี้ “ดูกร
โย มหนฺตํ ราชฺชสิริวิภวํ ปหาย ตาปสผู้เจริญ ผู้ใดละสิริสมบัติแห่งความ
อมฺพปฏฺกมฺตเต รสตณฺุหาย พชฺฉิมิตฺวา เป็นพระราชอาอันใหญ่ มาติดใจค้นหา
วาตาทปํ อคณฺเตวา นทีตีเร ในรส ในเพราะเหตุเพียงผลมะม่วงสุก
สุสฺสมาโนปิ นิสฺสีทิ โส มหาสมฺมุทํ มิได้คำนึงถึงลมและแดด นิ่งทรมาน
ตริตฺวา เวลนฺุเต สฺสีทนฺปุคฺคฺลสฺสีโส ชุบผอมอยู่ริมฝั่งแม่น้ำ ผู้นั้นเท่ากับบุคคล
โย ปุคฺคฺโล รสตณฺุหาวสิโก หุตฺวา ข้ามมหาสมุทรแล้วจมอยู่ที่ริมฝั่ง อนึ่ง

บริษัทมิลเลียน กรุ๊ป จำกัด
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อธมมณฺเฑว จรติ รสตณฺหาเวเสน
กยิรมานํ ปาปณฺจสฺส ปวทุตฺตี”ติ.
อิติ สา ตาปสํ ครหฺนฺตี เอวมาห.

บุคคลใด เป็นผู้ตกอยู่ในอำนาจแห่งตัณหา
ในรส ประพฤติธรรม บาปที่เขาทำ
ลงด้วยอำนาจแห่งตัณหาในรสย่อมเจริญ
แก่บุคคลนั้น. เทพธิดานั้น เมื่อจะตำหนิ
ดาบส จึงกล่าวอย่างนี้ด้วยประการฉะนี้.

กามํ อปฺโปสฺสุโก ภวติ เอกํเสเนว
อมฺพปกฺเก นิรालโย อโหสิ. ตสฺมินฺติ
สีตเล อมฺพวเน.

คำว่า ท่านจงเป็นผู้ชวนขวยน้อย คือ
ว่าท่านอย่าได้หมกอาลัยในผลมะม่วงสุก
โดยส่วนเดียว. คำว่า ตสฺมี โยค สีตเล
อมฺพวเน คือ ในสวนมะม่วงอันร่มเย็นนั้น.

ตฺนฺติ เอวํ วทมานาว เทวตา ตาปสํ
อาลิ่งฺกิตฺวา อูเร นิปชฺชาเปตฺวา
อากาเส ปกฺขนฺตฺวา ติโยชนิกํ ทิพฺพ-
อมฺพวนํ ทิสฺวา สกฺุณสทฺทณฺจ สุตฺวา
ตาปสฺสฺส อัจฺญฺขนฺตี ตฺนฺติ เอวมาห.

คำว่า ตํ ความว่า เทวตาเมื่อจะ
ปราศรัยอย่างนั้น จึงอุ้มเอาดาบสให้นอน
ที่อกเหาะไปในอากาศ ครั้นเห็นสวน
มะม่วงทิพย์กว้างประมาณ ๓ โยชน์
และได้ยินเสียงนกแล้ว เมื่อจะบอกแก่
ดาบสจึงกล่าวอย่างนี้ว่า ป่านนั้น.

ปฺปฺพรสมคฺคฺเคหิตี ปฺปฺพรเสน มคฺคฺเคหิ.
วงฺกงฺเกหิตี วงฺกเกิเวหิ สกฺุณฺเหหิ
อภินาทิตฺนฺติ อตฺตโก.

คำว่า มัวเมาอยู่ในรสดอกไม้ ได้แก่
มัวเมาไปด้วยรสดอกไม้. คำว่า คัวย
หมูนก คือ จอแจไปด้วยนกกมีคอยาว.

อิทานิ เต สกฺุณฺ อัจฺญฺขนฺตี
โกณฺจจติ อาทิมาน.

บัดนี้เทพธิดาจะบอกนกเหล่านั้น จึง
กล่าวคำเป็นต้นว่า นกกระเรียน.

ตตฺถ ทิวียาติ ทิพฺพฺวา. โภยฺญฺจิมรฺ-
ธาเลียติ โภยฺญฺจิสกฺุณฺ นาม

ในคำเหล่านั้น คำว่า ทิวียา คือ ทิพย์.
คำว่า โภยฺญฺจิมรฺธาเลีย คือชื่อว่า นกเขา

บริษัทมิอเลี่ยน กรุ๊ป จำกัด

สร้างค้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

- สุวรรณาสาลิยา สกฺกนา จ. เอเต มีสร้อยคอนำชมและนกสาลิกาทองทั้ง-
ทิพฺพสกฺกนา เอตฺถ วสนฺตํติติ ทสฺเสติ. หลาย นางเทพธิดาแสดงว่า ผู่งนกทิพย์
เหล่านี้อาศัยอยู่ในป่านี้.
- กฺุชฺชิตา หํสฺปุเกริติ หํสคณฺเหติ คำว่า มีหมู่หงส์ส่งเสียงร้องขรม คือ
อุปกฺุชฺชิตา วิราวสฺงมฺภูฏิตา. มีฝูงหงส์ส่งเสียงร้องขรม คือปะทะเสียง
กับฝูงหงส์.
- โกกิลฺเลตฺถ ปโปทฺเธติ เอตฺถ อมฺพวเน คำว่า ผู่งนกคูเหว่าก็ส่งเสียงร้องปลุกใจ
โกกิลลา วสนฺติ สตฺตนาณํ ปโปทฺเธติ สัตว์ในป่านี้ คือนกคูเหว่าทั้งหลายอยู่ใน
ฉวาเปณฺติ. สวนมะม่วงนี้ย่อมปลุกใจของสัตว์ทั้งหลาย
ให้ตื่น คือให้สัตว์รู้.
- อมฺพेतฺถาติ อมฺพา เอตฺถ. วิปฺปฺสฺสุนคฺคาติ คำว่า อมฺพेतฺถ แยกบทเป็น อมฺพา
ผลภาเรน โอนมิตสาขคฺคา. เอตฺถ แปลว่า มะม่วงทั้งหลายในสวนนี้.
คำว่า มีปลายกิ่งงอห้อยน้อมลงมา คือมี
ปลายกิ่งงอห้อยลงมาเพราะหนักผล.
- ปฺลาลขลสฺสนิภาติ ปฺปฺพสฺสนฺนิจเยน คำว่า ดอกเป็นพวง ๆ ดอกพองพาง คือ
สาลิปฺลาลขลสฺสทิสฺสา. ดอกคล้ายกับบานพางข้าวสาลี ด้วยการ
ออกดอก.
- ปฺกุกฺคาลวิธมฺพินฺติ ปฺกุกฺคาลผล- คำว่า มีผลตาลสุกห้อยอยู่เรียงราย ได้แก่
วิธมฺพินฺ. เอวรูปา จ รุกฺขา เอตฺถ มีผลตาลสุกห้อยเป็นพวง ๆ. นางเทพธิดา
อตฺถิติติ อมฺพวเน วณฺณเณติ. พรรณนาสวนมะม่วงว่า ก็ต้นไม้ทั้งหลาย
เห็นป่านนี้มีอยู่ในสวนมะม่วงนี้.

บริษัทมิลเลียน กรุ๊ป จำกัด
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

วณฺณยิตฺวา จ ปน ตาปสํ ตตฺถ
โธตาเรตฺวา “อิมสฺมี อมฺพวเน อมฺพานิ
ขาทนฺโต อตฺตโน ตณฺหํ ปุเรหิ”ติ
วตฺวา ปกฺกามิ.

ตาปโส อมฺพานิ ขาทิตฺวา ตณฺหํ
ปุเรตฺวา วิสฺमितฺวา อมฺพวเน วิจรนฺโต
ตํ เปตํ ทุกฺขํ อนุภวตฺมํ ทิสฺวา
กิญฺจि วตฺตํ นาสกฺขิ.

สุริเย ปน อตฺตงฺคเต ตํ นาฏกิตฺติ-
ปริวาริตํ ทิพฺพสมฺปตฺติ ออนุภวามํ
ทิสฺวา ติสฺโส คากา อภาสิ

๒๘. “มาลี ติริฎิ ภายุริ
องฺคที จนฺทนฺตฺสโท
รตฺติ ตวํ ปริจาเรสิ
ทิวา เวเทสิ เวทนํ.

๒๙. โสฬสิตฺถิสฺสฺสฺสานิ
ยา เตมา ปริจาริกา
เอวํ มหานฺฎาโวสิ
อพฺภูโต โลมฺหฺสโน.

ก็แลนางเทพธิดา ครั้นพรรณนา
แล้ว ก็ให้ดาบสลงในสวนมะม่วงนั้น จึง
กล่าวว่า “ท่านจงบริโภคผลมะม่วงในสวน
มะม่วงนี้ให้เต็มความปรารถนาของตน”
แล้วก็หลีกไป.

ดาบสครั้นบริโภคผลมะม่วงให้เต็มความ
ปรารถนาแล้วก็พักผ่อน เมื่อเที่ยวไปใน
สวนมะม่วง เห็นเปรตนั้นเสวยความ
ลำบากอยู่ ก็ไม่อาจจะพูดอะไรได้.

แต่เมื่อพระอาทิตย์ล่วงลับไปแล้วเห็นเปรต
นั้นเสวยทิพย์สมบัติ แวดล้อมไปด้วยหญิง
บำเรอ จึงได้กล่าว ๓ คาทาว่า

๒๘. “ท่านทรงมาลาทิพย์ มีผ้าโพก
ศีรษะ และเครื่องอาภรณ์ ล้วน
แต่เป็นทิพย์ มีทองตันแขน ลูบไล้
ด้วยจุนจันท์ กลางคืนมีเหล่า
หญิงบำเรอท่านอยู่ แต่กลางวัน
ท่านเสวยทุกขเวทนา.

๒๙. ท่านมีหญิง๑๖,๐๐๐นาง คอยบำเรอ
มีอานุกาพมากอย่างนี้ ขนลุก
ขนพอง ไม่เคยปรากฏแก่ท่าน.

๓๐. ก็ กมฺมมกฺกิ ปุพฺเพ
 ปาปํ อตฺตทฺทฺชาวหํ
 ยํ กริตฺวา มนุสฺเสสฺสุ
 ปิฎฺฐจิมฺसानิ ชาทสี”ติ.

ตตฺถ มาลิตฺติ ทิพฺพมาลธโร.
 ตีริฎฺฐิตฺติ ทิพฺพเวฎฺฐจฺจนธโร. กายูริตฺติ
 ทิพฺพพารณปฏิมณฺฑลิตฺติ.

องฺคทีตฺติ ทิพฺพองฺคเทน สมฺนฺนาคโต.
 จนฺทฺทฺนุสฺสโตติ ทิพฺพจฺนฺทฺเนน วิลิตฺโต.
 ปรีจาเรลิตฺติ อินฺทฺทฺริยานิ ทิพฺพวิสเยสฺสุ
 จาเรลิตฺติ.

ทิวาติ ทิวา ปน มหาทฺทฺขํ อนุโกสิ.
 ยา เตมาติ ยา เต อีมา.

อพฺภูโตติ มนุสฺสโลเก อพฺภูตปุพฺโพ.
 โลมทฺสโนติ เย ตํ ปสฺสนฺนฺติ เตลฺลํ

๓๐. ในครั้งก่อน ท่านได้ทำบาปกรรม
 อะไร อันน่าทุกข์มาให้แก่ตนใน
 มนุษยโลก จึงต้องกินเนื้อหลัง
 ของตนอยู่ในบัดนี้”.

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า ผู้ทรง
 มาลา คือผู้ทรงมาลาทิพย์. คำว่า มีผ้า
 โปกทึรยะ คือ ทรงผ้าโปกทิพย์. คำว่า
 มีเครื่องประดับกาย ได้แก่ ประดับด้วย
 เครื่องอภรณ์ทิพย์.

คำว่า มีทองต้นแขน ได้แก่ ประกอบ
 ด้วยกำไลทองต้นแขนทิพย์. คำว่า ลูบไล้
 ด้วยจุมจันท์ คือ ลูบไล้แล้วด้วย
 จันท์ทิพย์. คำว่า ยังเหล้าหญิงให้บ่าเรอ
 อยู่ คือยังเหล้าหญิงให้บ่ารุงอินทรีย์ใน
 วิสัยอันเป็นทิพย์.

คำว่า กลางวัน คือแต่ในกลางวันท่าน
 ย่อมเสวยทุกขใหญ่. คำว่า ยา เตมา
 แยกบทเป็น ยา เต อีมา แปลว่า
 หญิงบ่าเรอเหล่านี้เหล่าใด (บ่ารุง) ท่าน.

คำว่า ไม่เคยปรากฏมี คือไม่เคยปรากฏ
 มีในมนุษยโลก. คำว่า ขนลุกพอง คือ

โลมานิ หंसุนติ.

ชนเหล่าใดเห็นท่าน ชนของชนเหล่านั้น
ย่อมลุกพอง.

บุพฺเพติ ปุริมภเว. อตฺตตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
อตฺตโน ทฺกฺขาวหํ.

คำว่า ในครั้งก่อน ได้แก่ ในภพก่อน.
คำว่า อันนำทุกข์มาให้แก่ตน ได้แก่
อันนำมาซึ่งความทุกข์แก่ตน.

มนุสฺเสสฺสุติ ยํ มนุสฺสโลกे กตฺวา
อิทานิ อตฺตโน ปิฏฺฐจิมฺสานิ ชาทสิตี
ปฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจ.

คำว่า ในมนุษยโลก พระดาบสถามว่า
ท่านทำกรรมใดไว้ในมนุษยโลก จึงมา
กินเนื้อหลังของตนอยู่ในบัดนี้.

เปโต ตํ สญฺชานิตฺวา “ตฺมุเห
มํ น ชานาถ, ตฺมุหากํ ปุโรหิตो
อโหสิ อิทํ เม รตฺตี สุชานุภวานํ
ตฺมุเห นิสฺสาย กตฺตฺส อฺปฺทฺตฺตฺตฺตฺต
นิสฺสนฺเทน ลทฺธํ ทิวา ทฺกฺขานุภวานํ
ปน มยา กตฺปาปสฺเสว นิสฺสนฺเทน
อหํ หิ ตฺมุเหหิ วินิจฺฉเย จปิโต
กฺุญฺญํ ฌยจํ คเหตฺวา ปฺรปฺกฺุจิมฺสิโก
หฺตฺวา ตสฺส ทิวา กตฺตฺส กมฺมสฺส
นิสฺสนฺเทน อิทํ ทฺกฺขํ อนุภวามิตฺติ
วตฺวา คาถาทฺวยมาห

เปรตจำพระดาบสนั้นได้ จึงกล่าว
ว่า “ท่านไม่รู้จักข้าพเจ้า ข้าพเจ้าเป็น
ปุโรหิตของท่าน ข้าพเจ้าได้เสวยสุขใน
กลางคืนนี้ เพราะผลแห่งอุโบสถกรรม
กึ่งหนึ่งที่ทำแล้วเพราะอาศัยท่าน แต่ได้
เสวยทุกข์ในกลางวัน เพราะผลแห่งบาป
ที่ข้าพเจ้าทำแล้ว เพราะท่านตั้งข้าพเจ้า
ไว้ในตำแหน่งวินิจฉัย ข้าพเจ้ารับสินบน
ทำคดีโกง บริโภคเนื้อหลังของคนอื่น
จึงได้เสวยทุกข์นี้ เพราะผลกรรมที่ทำแล้ว
ในกลางคืนนั้น แล้วกล่าว ๒ คาถาว่า

๓๑. “อชฺฌเณนานิ ปฏิกฺคฺยฺห
กาเมสฺส คิทฺธิโต อหํ

๓๑. “ข้าพเจ้า เรียนไตรเพทจบแล้ว
หมกมุ่นอยู่ในกามทั้งหลาย ได้

บริษัทมิถิลเลียน กรุ๊ป จำกัด
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อรรถกถาชาดก ขุททกนิกาย ป-ท.๒๐-๕

- อจรี ทิมมทุธานัง
 ปรเสส อหิตายหัง.
 ๓๒. โย ปิฎฺฐิมลิสโก โหติ
 เหว อุกกัจจ ขาทติ
 ยถาหมชฺช ขาทามิ
 ปิฎฺฐิมฺสานิ อตฺตโน”ติ.
 ตตฺถ อชฺฌณานีติ เวเท.
 ปฏิคฺคยฺหาติ ปฏิคฺคเหตฺวา อธิสยิตฺวา.
 อจรินฺดูติ ปฏิปฺชฺซี. อหิตายหนฺติ
 อตฺตนาสนาย อหัง. โย ปิฎฺฐิมลิสโกติ
 โย ปุคฺคโล ปรเสส ปิฎฺฐิมฺสขาทโก
 ปิสฺสโน โหติ.
 อุกกัจจาทิ อุกกณฺเตตฺวา.
 อิทญฺจ ปน วตฺตวา ตาปสํ ปุจฺฉิ
 ตุมฺเห กถํ อิธาคตฺตาติ. ตาปโส
 สพฺพํ วิตฺถาเรตฺวา กเถสิ. “อิทานิ จ
 ภนฺเต อิเชว วสิสฺสถ คมิสฺสถา”ติ. น
 วสิสฺสสามี อสฺสมปทญฺเจว คมิสฺสสามี”ติ.
 ประพฤติ เพื่อสิ่งไม่เป็นประโยชน์
 แก่ชนเหล่าอื่น ตลอดกาลนาน.
 ๓๒. ผู้ที่กินเนื้อหลังของคนอื่น ย่อมควัก
 เนื้อข้างหลังของตนเองกิน เหมือน
 ข้าพเจ้ากินเนื้อหลังของตนอยู่ทุกวันนี้ ฉะนั้น”.
 บรรดาเหล่านั้น คำว่า
 อชฺฌณานิ คือเวท. คำว่า เรียน ได้แก่
 ประคอง คือรับรอง.
 คำว่า ได้ประพฤติ ได้แก่ ได้ปฏิบัติ.
 คำว่า อหิตายหัง แยกบทเป็น อหิตาย
 อหัง แปลว่า ข้าพเจ้าปฏิบัติเพื่อความ
 เสียหายแห่งประโยชน์. คำว่า โย
 ปิฎฺฐิมลิสโก (ผู้ใดกินเนื้อหลัง) คือบุคคลใด
 เป็นผู้ส่อเสียดบริโภคนเนื้อหลังของบุคคล
 เหล่าอื่น.
 คำว่า อุกกัจจ (ควัก) ได้แก่ เชือด.
 ก็แล เปรตครั้นกล่าวคำนี้แล้ว จึงถาม
 พระดาบสว่า “ท่านมาที่นี่ได้อย่างไร”.
 พระดาบสจึงเล่าเรื่องทั้งหมดให้พิสดาร.
 เปรตถามว่า “ก็บัดนี้พระคุณเจ้าจะอยู่
 ที่นี่หรือจะไป”. พระดาบสตอบว่า “เรา

บริษัทมิลเลียน กรู๊ป จำกัด
 สร้างค้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๒. กุมภชาตก (๕๑๒)

๓๓. “โก ปาตุราสี ติทิวา นภมิหิ
โอมาสยัม สัวรี จนุทิมาว
คตเตหิ เต รสุมิโย นิจจรนุติ
สเตรตา^๑ วิชฺชुरิวนุตฺติกฺขเ.
๓๔. โส ฉินฺนวาตัม กมฺลิสฺส อฆมฺหิ
เวหาสยัม คจฺจสฺสิสฺส ติฏฺฐสฺสิสฺส จ
อิทฺฐี นุ เต วตฺถุกตา สุกฺภาวิตา
อนทฺทญฺจุมฺลิสฺส เทวตฺตานัม.
๓๕. เวหาสยัม กมฺมาคฺมม^๒ ติฏฺฐสฺสิสฺส
กุมภัม กิณฺนาถาติ ยเมตฺตมตฺถุ
โก วา ตฺวํ กิสฺส วตฺถาย^๓ กุมฺภโก
อกฺขาหิ เม พฺรหฺมาหฺมณฺณ เอตฺตมตฺถุ.

๒. กุมภชาตก (๕๑๒)

๓๓. “ท่านเป็นใคร มาจากไทรทิพย์หรือ
จึงเปล่งรัศมีสว่างไสว อยู่ใน
นภากาศ เหมือนพระจันทร์ส่อง-
สว่างในกลางคืน ฉะนั้น ท่านมี
รัศมีทั้งหลาย เปล่งออกจากตัว
เหมือนสายฟ้าแลบแปลบปลาบ ใน
อากาศกลางหาว ฉะนั้น.
๓๔. ท่านนั้น เหยียบลมหนาวในอากาศ
เดินและยืนในอากาศ ฤทธิ์ของ
เทวดาทั้งหลาย ผู้ไม่ต้องเดิน
ทางไกล ท่านทำให้เป็นที่ตั้งและ
ให้เจริญดีแล้วหรือ.
๓๕. ท่านเป็นใคร มายืนอยู่ในอากาศ
ร้องขายหม้ออยู่ หรือว่าหม้อของ
ท่านนี้มีเพื่อประโยชน์อะไร ดูกร
พราหมณ์ ขอท่านจงบอกเนื้อความ
นั้น แก่ข้าพเจ้าเถิด.

^๑ สี่. สเตริตา.

^๒ ฉ. กมฺมาคฺมม.

^๓ ฉ. กิสฺส วา ตาย.

๓๖. น สปิกุมโภ นปิ เตลกุมโภ
 น ผาณิตสฺส น มรุตฺส กุมโภ
 กุมภสฺส วชฺชานิ อนุปฺกานิ
 โทเส พฺหุ กุมภกเต สฺถนาถ.
๓๖. หม้อใบนี้ ไม่ใช่หม้อเนยใส ไม่ใช่
 หม้อน้ำมัน ไม่ใช่หม้อน้ำอ้อย
 ไม่ใช่หม้อน้ำผึ้ง แต่โทษของหม้อ
 ใบนี้ไม่ใช่น้อย ท่านจงฟังโทษเป็น
 อันมาก ที่มีอยู่ในหม้อใบนี้.
๓๗. คลฺยฺย ยํ ปิตฺวา ปเต ปปาตํ
 โสฬภํ กุหํ จนฺทนิโยลิกลลํ
 พหุปี ภูณฺชยฺย อโกชนฺยฺย
 ตสฺสา ปุณฺณํ กุมภมิมํ กิณาถ.
๓๗. บุคคลดื่มสุราใจแล้ว ฟังเดินโซเซ
 ล้มไปยังบ่อ ถ้า หลุมน้ำครำ และ
 หลุมโสโครก ฟังบริโภคของที่ไม่
 ควรบริโภคแม้เป็นอันมากได้ ท่าน
 จงช่วยซื้อหม้อใบนี้ อันเต็มด้วย
 สุรานั้นไว้.
๓๘. ยํ ปิตฺวา^๑ จิตฺตสฺมี อนสฺมาโน
 อาหิณฺทติ โคริว ภกฺขสฺวาริ^๒
 อนาถมาโน อุปคายนฺติ นจฺจติ จ
 ตสฺสา ปุณฺณํ กุมภมิมํ กิณาถ.
๓๘. บุคคลดื่มสุราใจแล้ว ไม่เป็นใหญ่
 ในใจ ย่อมเที่ยวไปเหมือนโคกินกาก
 สุราฉะนั้น หากที่ฟังมิได้ ย่อม
 พ้อนรำ และขบร้องได้ ท่านจง
 ช่วยซื้อหม้อใบนี้ อันเต็มด้วยสุรา
 นั้นไว้.
๓๙. ยํ เว ปิวิตฺวา อเจโลว นคฺโค
 จเรยฺย คาเม วิสิขนฺตฺรานิ
 สมฺมุพฺพหิจฺจิตฺโต อติเวลสายี
๓๙. บุคคลดื่มสุราใจแล้ว แก้วผ้าเปลือย-
 กาย เที่ยวไปตามถนนและตรอก
 ในบ้าน เหมือนชัเปลือย มีจิต

^๑ สี. อํ เว ปิตฺวา.

^๒ สี. ภกฺขสฺวาหิ.

- ตสฺสา ปุณฺณํ กุมฺภมิมํ กิณฺหาถ.
๔๐. ยํ ปิตฺวา อฏฺฐาย ปเวธมาโน
สีสญฺจ พหุญฺจ ปจาลยฺนโต
โส นจฺจติ ทารุกฺกุลโกว
ตสฺสา ปุณฺณํ กุมฺภมิมํ กิณฺหาถ.
๔๑. ยํ เว ปิวิตฺวา อคฺคิททฺฐมา สยฺนฺติ
อโถ สีคาเลหิปี ขาทิตาเส
พฺนฺธํ วธํ โภคฺขานิญฺจเปฺนฺติ
ตสฺสา ปุณฺณํ กุมฺภมิมํ กิณฺหาถ.
๔๒. ยํ ปิตฺวา ภาเสยฺย อภาสเนยฺยํ
สภายมาสีโน อเปตวตฺโต
สมฺมกฺขิโต วนฺตคฺโต พยฺสนฺโน
ตสฺสา ปุณฺณํ กุมฺภมิมํ กิณฺหาถ.
๔๓. ยํ เว ปิวิตฺวา อุกฺกุจฺโจ อาวิลกฺโข
มเมว สพฺพา ปจฺวีติ มณฺเฑ^๑
- ลุ่มหลง นอนตื่นสาย ท่านจงช่วย
ซื้อหม้อใบนี้ อันเต็มด้วยสุรานั้นไว้.
๔๐. บุคคลดื่มสุราได้แล้ว ลุกขึ้นเซไปมา
โคลงคีระชะ และยกแขนขึ้นรำ
เหมือนหุ่นไม้จะนั้น ท่านจงช่วย
ซื้อหม้อใบนี้ อันเต็มด้วยสุรานั้นไว้.
๔๑. บุคคลดื่มสุราได้แล้ว นอนจนถูกไฟ
ไหม้ และกินอาหารที่เหลือเดนสุนัข
ได้ ย่อมถึงการถูกจองจำ ถูกฆ่า
และความเสื่อมโภคสมบัติ ท่านจง
ช่วยซื้อหม้อใบนี้ อันเต็มด้วยสุรา
นั้นไว้.
๔๒. บุคคลดื่มสุราได้แล้ว พุดคำที่ไม่
ควรพูด ได้เปลือยกายนั่งในที่
ประชุมได้ เประอะเบื่อนจมอยู่ใน
กองอาเจียนของตนได้ ถึงความ
พินาศ ท่านจงช่วยซื้อหม้อใบนี้
อันเต็มด้วยสุรานั้นไว้.
๔๓. บุคคลดื่มสุราได้แล้ว ฮึกเหิม มี
หยันตาแดงกำ สำคัญใจว่าแผ่นดิน

^๑ สี่. มณฺเฑคิ.

น เม สโม จาตุรหุโตปิ ราชา
ตสฺสา ปุณฺณํ กุฎกมิมํ กิณฺณก.

ทั้งหมด เป็นของเราเท่านั้น พระ-
ราชา แม้มิมหาสมุทรทั้ง ๔ เป็น
ขอบขันฑสีมา เป็นที่สุด ก็ไม่
เสมอเรา ท่านจงช่วยซื้อหม้อใบนี้
อันเต็มด้วยสุรานั้นไว้.

๔๔. มานาติมานา กลหानी เปสฺสึณี
ทุพฺพพฺพณฺณินิ นคฺคยินิ ปลายินิ
โปราณรุตฺตทาน^๑ คตี นิเกโต
ตสฺสา ปุณฺณํ กุฎกมิมํ กิณฺณก.

๔๔. บุคคลดื่มสุราใจแล้ว ถือตัวจัด
ก่อการทะเลาะวิวาท ส่อเสียด
กล่าวร้าย เปลือยกายวิ่งไป คลุกคลี
หมกอยู่กับพวกนักเลงเก่า ท่านจง
ช่วยซื้อหม้อใบนี้ อันเต็มด้วยสุรา
นั้นไว้.

๔๕. อิฑฺธานิ ผีตานิ กุลานิ อสฺสุ
อเนกสาหสฺสธฺรณานิ โลเก
อุจฺจนินฺนทายชฺชกตานิมาย
ตสฺสา ปุณฺณํ กุฎกมิมํ กิณฺณก.

๔๕. สุรานี้ ทำตระกูลทั้งหลายในโลกนี้
อันมั่งคั่งสมบูรณ์ มีเงินทองตั้ง
หลายพัน ให้ขาดทายาทได้ ท่าน
จงช่วยซื้อหม้อใบนี้ อันเต็มด้วย
สุรานั้นไว้.

๔๖. ธณฺณํ ธนํ ราชตํ ชาตฺรูปํ
เขตฺตํ ควํ ยตฺถ วินาสยฺนฺตฺติ
อุจฺเจทนฺตี วิตฺตคตฺติ^๒ กุลานํ
ตสฺสา ปุณฺณํ กุฎกมิมํ กิณฺณก.

๔๖. ข้าวเปลือก ทรัพย์ เงิน ทอง ไร่
นา โค กระบือ ในตระกูลใด
พินาศไป ทำตระกูลที่มั่งมีสมบัติ
ทั้งหลายนั้นขาดสูญไป เพราะดื่ม

^๑ น. โจราน รุตฺตทาน.

^๒ น. วิตฺตวคฺ.

๔๖. ยัม เว ปิตวา ทิตฺตฺรโปว^๑ โปโส
อกุโกสติ ปิตโร มาตฺรณฺจ
สฺสสุปิ คณฺหุหฺย อโกปิ สฺนุหฺ
ตฺสสา ปุณฺณํ กุมฺภมิมํ กิณาถ.
๔๗. บุคคลดื่มสุราได้แล้ว เป็นคน
หยาบช้า ด่าบิดาและมารดาได้
แม้ถึงเป็นพ่อผัว ก็พึงหยอกลูกสะใภ้
ได้ ท่านจงช่วยซื้อหม้อใบนี้ อัน
เต็มด้วยสุรานั้นไว้.
๔๘. ยัม เว ปิตวา ทิตฺตฺรปูว นาริ
อกุโกสติ สฺสสุริ สามิกณฺจ
ทาสฺมปิ คณฺหฺ ปริจาริกมฺปิ
ตฺสสา ปุณฺณํ กุมฺภมิมํ กิณาถ.
๔๙. หญิงดื่มสุราได้แล้วเป็นคนหยาบช้า
ด่าพ่อผัวแม่ผัว และสามีได้ แม้
เป็นทาสเป็นคนรับใช้ พึงรับเป็น
สามีของตนได้ ท่านจงช่วยซื้อหม้อ
ใบนี้ อันเต็มด้วยสุรานั้นไว้.
๕๑. ยัม เว^๒ ปิตวาน หนฺนฺย โปโส
ธมฺเม จิตฺ สมณํ พุราหฺมณํ วา
คจฺเณ อปายปิ ตโตนิทานํ
ตฺสสา ปุณฺณํ กุมฺภมิมํ กิณาถ.
๕๒. บุคคลดื่มสุราได้แล้ว พึงเบียดเบียน
สมณะหรือพราหมณ์ ผู้ตั้งอยู่ใน
ธรรมได้ พึงไปสู่อบาย มีการ
เบียดเบียนนั้นเป็นเหตุ ท่านจงช่วย
ซื้อหม้อใบนี้ อันเต็มด้วยสุรานั้น
ไว้.
๕๓. ยัม เว ปิตวา ทฺจฺจฺริตํ จฺรณฺติ
กาเยน วาจา ย จ เจตฺสา จ
๕๔. บุคคลดื่มสุราได้แล้ว ประพฤติทุจริต
ด้วยกาย วาจา และใจ ครั้น

^๑ สฺ. ทฺจฺจฺรโปว.

^๒ อฺ. ชยฺจ.

นिरยํ วรรณติ ทุจจริตํ จริตวา
ตสฺสา ปุณฺณํ กุมฺภมิมํ กิณาถ.

ประพศิตุจจริตแล้ว ต้องไปตกนรกร
ท่านจงช่วยซื้อหม้อใบนี้ อันเต็ม
ด้วยสุรานั้นไว้.

๕๑. ยํ ยาจมานา น ลภนฺติ ปุพฺเพ
พหุํ หิรณฺณํปิ ปริจฺจขนฺตา
โส ตํ ปิวิตฺวา อลิกํ ภณฺนาติ
ตสฺสา ปุณฺณํ กุมฺภมิมํ กิณาถ.

๕๑. คนทั้งหลาย แม้จะยอมสละเงินเป็น
อันมาก มาอ้อนวอนบุรุษใด ผู้ยัง
ไม่ดื่มสุราก่อน ให้กล่าวเท็จ ย่อม
ไม่ได้ บุรุษดื่มสุรานั้นแล้วยอม
กล่าวเท็จได้ ท่านจงช่วยซื้อหม้อ
ใบนี้ อันเต็มด้วยสุรานั้นไว้.

๕๒. ยํ เว ปิตฺวา เปสเน เปสฺยนฺโต
อจฺจายิกะ กรณฺเญมฺหิ ชาเต
อตุตฺถมฺปิ โส นปฺปชานาติ วุตฺโต
ตสฺสา ปุณฺณํ กุมฺภมิมํ กิณาถ.

๕๒. บุคคลดื่มสุราได้แล้ว ถูกใช้ไปใน
กรณเญกิจวัตรอันเกิดขึ้น ถูกซักถาม
ก็ไม่ทราบเนื้อความ ท่านจงช่วย
ซื้อหม้อใบนี้ อันเต็มด้วยสุรานั้นไว้.

๕๓. หิริมนฺาปิ อหิริกภาวํ
ปาตุํ กโรนฺติ มทนฺาย^๑ มตฺตา
ธีราปิ สนฺตา พหุํ กิณฺนฺติ
ตสฺสา ปุณฺณํ กุมฺภมิมํ กิณาถ.

๕๓. บุคคลแม้จะมีใจละอาย ครั้นเมา
สุราแล้ว ก็ย่อมจะทำความไม่
ละอายให้ปรากฏได้ แม้จะเป็นคน
หนักแน่นอยู่บ้าง ก็อดพูดมากไม่ได้
ท่านจงช่วยซื้อหม้อใบนี้ อันเต็มด้วย
สุรานั้นไว้.

^๑ อ. มทิวธ.

๕๔. ยัม เว ปิตฺวา เอกญฺปิ สยฺนุติ
อนาสกา ฅณฺทิลทฺกุขเสยฺยัม
ทฺพฺพณฺณฺยัม อายสฺกยฺจฺเจเนติ
ตสฺสา ปุณฺณํ กุมฺภมิมํ กิณฺนาถ.
๕๕. บุคคลตี๋มสุราใจแล้ว นอนตั้งลูกสุกร
อดอาหาร ย่อมถึงการนอนเป็นทูกษ์
ที่พื้นดิน เขาต้องถึงความมี
ผิวพรรณทราม และคำติเตียน
ท่านจงช่วยซื้อหม้อใบนี้ อันเต็ม
ด้วยสุรานั่นไว้.
๕๕. ยัม เว ปิตฺวา ปตฺตทฺขนฺธา สยฺนุติ
กาโว กฺกุฬทวาริว^๑ น หิ วารุณิยา
เวโค นเรนฺ สฺสฺสโหริว
ตสฺสา ปุณฺณํ กุมฺภมิมํ กิณฺนาถ.
๕๕. บุคคลตี๋มสุราใจแล้ว ย่อมนอนคอดก
หาเป็นเหมือนโคที่ถูกลงปลือก ฉะนั้น
ไม่ ฤทธิสุราย่อมทำให้คนมีความ
อดทนได้ ท่านจงช่วยซื้อหม้อใบนี้
อันเต็มด้วยสุรานั่นไว้.
๕๖. ยัม มนุสฺสา วิวชฺชนฺติ สປฺปี
โฆรวิสฺมิว ตํ โลกํ วิสฺสมานํ
โก นโร ปาตุมฺรหฺติ
ตสฺสา ปุณฺณํ กุมฺภมิมํ กิณฺนาถ.^๒
๕๖. มนุษย์ทั้งหลายย่อมเว้นสุราใจ อัน
เปรียบด้วยงูมีพิษร้าย ใครคนไหน
ในโลก สมควรจะตี๋มสุรานั่น อัน
เสมอด้วยงูเห่า ท่านจงช่วยซื้อหม้อ
ใบนี้ อันเต็มด้วยสุรานั่นไว้.
๕๗. ยัม เว ปิตฺวา อนฺธกเวณฺทปฺตฺตา
สมฺทุกฺตีเร ปรีจารยฺนฺตา
อุปกกฺมํ มุสฺเลหณฺณมณฺณํ
ตสฺสา ปุณฺณํ กุมฺภมิมํ กิณฺนาถ.
๕๗. โอรสของท้าวอันธกเวณทะ ตี๋มสุรา
ใจแล้ว พาหญิงไปบำเรออยู่ที่ฝั่ง
มหาสมุทร ประหัดประหารกัน
และกันด้วยสาก ท่านจงช่วยซื้อ
หม้อใบนี้ อันเต็มด้วยสุรานั่นไว้.

^๑ ฉ. กุฎทาว.

^๒ ฉ. อิม ปาจา น ทิสฺสติ.

๕๘. ยี่ เว ปิตุวา ปุพฺพเทวา ปมตฺตา ๕๘. พวกอสูรเทพในกาลก่อน ตี๋มสุรา
 ดิทีวา จุตา สสุสฺติยา สมายา^๑
 ตํ ตาทิสํ มชฺชมิมี นีรตฺถกั
 ชานํ มหาราช กถิ ปิเวยฺย.
๕๙. นยิมสฺมิ กุมฺภสฺมี ทริ(๒) มชฺ วา ๕๙. ข้าแต่พระราชา ในหม้อนี้ไม่มี
 เหว อภิณฺวาย กิณฺหาหิ ราช
 เหวณฺหิ มํ กุมฺภคตา มยา เต
 อกฺขาทรูปิ ตว สพฺพมิตฺตา.
๖๐. น เม ปิตา วา อถวาปิ มาตา ๖๐. ท่านไม่ใช่บิดา หรือมารดาของ
 เอตาทิสฺโส ยาทิสโก ตุวฺสิ
 หิตานุกุมฺปี ปรมตฺถกาโม
 โสหํ กริสฺสํ วจนํ ตวชฺช.
๖๑. ททามิ เต คามวราณี ปญฺจ ๖๑. ข้าพเจ้า ขอให้บ้านส่วย ๕ ตำบล
 ทาสี๑๐๐ คน โค ๗๐๐ ตัว รถเทียม

^๑ น. สมาธ.

^๒ น. วา.

อาชฌณฺณยฺยตฺเต จ รเถ ทส อิเม
 อัจริโย โหสิ มมตถกาโม.

ด้วยม้าอาชาไนย ๑๐ คับ แก่
 ท่าน ขอท่านผู้ปรารถนาประโยชน์
 จงเป็นอาจารย์ของข้าพเจ้าเถิด.

๖๒. ตเวว ทาสีสมตมตฺถุ ราช
 คามา จ คาโว จ ตเวว โหนฺตุ
 อาชฌณฺณยฺยตฺตา จ รถา ตเวว
 สกโกหฺมสมฺมิ ติทฺธานมฺนิโท.

๖๒. ข้าแต่พระราชา ทาสี ๑๐๐ บ้าน
 โค และรถเทียมด้วยม้าอาชาไนย
 จงเป็นของพระองค์ตามเดิมเถิด
 ข้าพเจ้า เป็นท้าวสักกะจอมเทพ
 ชาวไตรทศ.

๖๓. มีโสทนํ สปิปปายาสฺ^๑ ภูณฺช
 ขาทสฺสุ จ ตฺวํ มธฺมาสฺปฺเว
 เอวํ ตฺวํ ธมฺมรโต ชนินฺท
 อนินฺทิตฺโต สกฺกมฺเปหิ จานฺนฺติ.

๖๓. พระองค์ จงเสวยพระกระยาหาร
 มังสาหาร เนยใสและข้าวปายาส
 ฟังเสวยขนมกুমมาส อันโอชารส
 ดุกรพระองค์ ผู้เป็นจอมประชา-
 ราชภูริ พระองค์ยินดีในธรรม ไม่
 ถูกใคร ๆ นินทาด้วยอาการอย่างนี้
 แล้ว จงเข้าถึงฐานะคือสวรรค์เถิด.

กุมฺภชาดกํ ทฺถิยํ.

กุมฺภชาดกํ ที่ ๒.

^๑ ส. สปิปปายชจ.

๒. กุภภชาตกถณณา (๕๑๒)

โก ปาตุรวสึติ อิหิ สตุถา
เซตวนเน วิหรนุโต วิสาขาย สหายิกา
สุราปีตา ปณจสตา อิตฺติโย อารพุก
กเถสิ.

สาวตฺถึยิ กิร สุราฉเน สงฆฺญเจ
ดา ปณจสตา อิตฺติโย สามิกานํ
ฉเน กิฬายมานานํ ดิกฺขสุรํ
ปฏฺยิตฺเตวา “ฉณํ กิฬิสฺสามา”ติ
สพฺพทาปี วิสาขาย สนฺติกํ คนฺตฺวา
“สหายิกเ ฉณํ กิฬิสฺสามา”ติ วตฺวา
“อัยํ สุราฉเน อหิํ สุรํ น
ปิวิสุสามิ”ติ วุตฺเต “ตุเมห สมฺมา-
สมฺพุทฺธสุส ทานํ เทถ มยํ ฉณํ
กิฬิสฺสามา”ติ อาหํสุ. สวา “สาธฺว”ติ
สมฺปฏฺิจฺฉินฺตฺวา อฺยุโยเซตฺวา สตุถารํ
นิมนฺตฺวาเปตฺวา มหาทานํ ทตฺวา
พหุคฺคณฺธมัลลํ อาทาย สายณฺหสมเย
ธมฺมกถํ โสตุํ ตาหิ ปรีวฺตฺวา เซตวนํ
อคมาสิ. ตา ปนิตฺติโย สุรํ ปิวมานาว
ตาย สทฺธิ คนฺตฺวา ทวารโกฏฺจเก
จตฺวา สุรํ ปิวิตฺวาว ตาย สทฺธิ

๒. พรรณนาภุมภชาดก (๕๑๒)

พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ ณ
พระเชตะวันวิหาร ทรงปรารภหญิงผู้ดื่ม
สุรา ๕๐๐ คน ผู้เป็นสหายของนาง
วิสาขา จึงตรัสพระธรรมเทศานี้ว่า
ท่านเป็นใครมาปรากฏแล้ว ดังนี้ เป็นต้น.

ได้ยินว่า เมื่อเขาประกาศมหรสพ
ดื่มสุราในนครสาวัตถี หญิง ๕๐๐ คน
เหล่านั้น เมื่อพวกสามีพากันเล่นมหรสพ
สนุกสนานอยู่ จึงจัดเตรียมสุราอย่างแรง
ด้วยหวังว่า “พวกเราจะเล่นมหรสพ” แม้
ทั้งหมด พวกกันไปสู่สำนักของนางวิสาขา
แล้วกล่าวว่า “ข้าแต่แม่สหาย พวกเรา
จะเล่นมหรสพ” เมื่อนางวิสาขากล่าวว่า
“กาลนี้ เป็นกาลมหรสพดื่มสุรา เราจะ
ไม่ดื่มสุรา” บอกว่า “ท่านจงถวายทาน
แต่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าเถิด พวกดิฉัน
จะเล่นมหรสพ”. นางวิสาขารับว่า “ดีละ”
ดังนั้น ครั้นส่งพวกหญิงเหล่านั้นไปแล้ว
จึงให้เชิญเสด็จพระศาสดา ครั้นถวาย
มหาทานแล้ว ได้ถือเอาของหอมและ
ดอกไม้เป็นอันมากแวดล้อมด้วยหญิง
เหล่านั้น ได้ไปสู่พระเชตะวันวิหารใน

บริษัทมิถเลี่ยน กรุ๊ป จำกัด
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อรรถกถาชาดก ขุททกนิกาย ป-ท.๒๐-๕

สตฤ สนฺติกั อคัมภสุ. วิสาขา สตถาร
 วนฺทิตฺวา เอกมนฺตํ นิสฺสี. อิตฺราสุ
 เอกจฺจา สตฤ สนฺติเกยว นจฺจิสฺสุ,
 เอกจฺจา คายีสฺสุ, เอกจฺจา หตฺถกุกฺกุจฺ-
 ปาทกุกฺกุจฺจานิ, เอกจฺจา กลหํ กรีสฺสุ.

เวลาเย็น เพื่อสดับพระธรรมกถา ส่วน
 หญิงเหล่านั้นกำลังตีมธุรสรา ก็ไปพร้อม
 กับนาง ก็พากันยั้งยั้งที่ซุ้มประตู ตีม
 สุธราหมดแล้วได้เข้าไปสู่สำนักของพระ
 ศาสดาพร้อมด้วยนางวิสาขานั้น. นาง
 วิสาขาครีนถวายบังคมพระศาสดาแล้ว
 จึงนั่งที่ส่วนข้างหนึ่ง. บรรดาหญิงนอกนี้
 หญิงบางพวกพื่อนรำในสำนักพระศาสดา
 นั้นแหละ บางพวกขบร้อง บางพวก
 คะนองมือและคะนองเท้า บางพวกทำการ
 ทะเลาะกัน.

สตถา ตาสํ สํเวคชนนตฺถาย
 ภมฺกโลมโต รัสสิโย วิสขุเชสิ. อนฺธ-
 การติมิสา อโหสิ. ตา ภัตตสิตา
 มรณภยตฺทชิตฺตา อหสิ. เตน ตาสํ
 สุรา ชินฺธุณา. สตถา นิสฺสินฺนปฺลลฺงก
 อนฺตรหิตฺโต สินฺเนรุมฺทฺธนิ จตฺวา
 อฺนฺธุณาโลมโต รัสสิ วิสขุเชสิ.

พระศาสดา ทรงประสงคิให้หญิง
 เหล่านั้นเกิดความสังเวช จึงทรงเปล่ง
 พระรศมีจากพระโลมาพระโขนง. ความ
 มีตมนอนธการได้มีแล้ว. หญิงเหล่านั้น
 สะดุ้งกลัวเป็นผู้อันมรณภัยคุกคามแล้ว.
 พวกนางจึงสร้างสุรา ด้วยเหตุนั้น.
 พระศาสดาทรงหายไป ณ บัลลังก์ที่
 ประทับนั่ง แล้วสติดแปลงรศมีจาก
 พระอุณาโลม อยู่บนยอดเขาสิเนรุ.

จหนฺทสุริยสทฺสสุคฺคมนํ วิว อโหสิ.
 สตถา ตตฺถ จิตฺวา ตาสํ
 สํเวคชนนตฺถาย.

พระรศมีนั้นได้เป็นเหมือนพระจันทร์และ
 พระอาทิตย์ขึ้นมาตั้งพันดวง. พระศาสดา
 ประทับยืนอยู่แล้วในที่นั้นนั่นเอง ทรง

บริษัทมิลเลียน กรุ๊ป จำกัด
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ประสงค์ให้หญิงเหล่านั้นเกิดความสังเวช
จึงตรัสพระคาถานี้ว่า

“โก นุ หาโส กิमानนุโก
นิจจํ ปชฺชลิเต สติ
อนุทธาเรน โอนทฐา
ปทีปํ น คเวสธา”ติ.

“ว่าเรียงทำไมหนอ เพลิดเพลินทำไม
หนอ เมื่อโลกกลุกโพลงอยู่เนื่องนิตย์
พวกท่านถูกความมืดปิดบัง ทำไม
ไม่แสวงหาประทีปเล่า”.

อิมํ คาถมาห.

คาถาปริโยसानะ ตา ปญจस्ताปิ
โสตาปัตติผละ ปติฏฺฐหีสุ. สตุถา
อาคนุตฺวา คนฺธกุฎินายาย พุทฺธาสนะ
นิสีทิ. อถ นํ วิสาขา วนฺทิตฺวา
“ภนฺเต อิทํ หิโรตฺตปฺปเภทกํ สุรรา-
ปานนฺนาม กทา อุปฺปนฺน”ติ ปุจฺฉิ.
โส ตสฺสา อาจิกฺขนฺโต อตีตํ อหริ

ในเวลาจบพระคาถาหญิง ๕๐๐ คน
นั้น ได้ดำรงอยู่ในโสตาปัตติผล. พระ-
ศาสดาก็เสด็จมาประทับนั่งบนพุทธอาสน์
ใต้เงาพระคันธกุฎี. ครั้งนั้นนางวิสาขา
ถวายบังคมพระพุทธรองค์แล้วทูลถามว่า
“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ขึ้นชื่อว่าการดื่ม
สุราอันทำลายหิริและโอตตปฺปะนี้ เกิดขึ้น
เมื่อไร พระเจ้าข้า”. พระองค์เมื่อจะตรัส
บอกแก่นางจึงทรงนำอดีตนิทานมาว่า

อตีเต พาราณสียํ พุรหุมทตฺเต
รชฺชํ การนฺเต เอโก กาลิกกรฺวาลี
สุโร นาม วนฺจรโก ภนฺทํ
ปริเยสนตฺถาย หิมานฺตํ อคฺมาสิ.
ตตฺถเอโก รุกฺโข อุกฺคนุตฺวา โปริสมตฺเต
จानะ ติธา กปฺโป อโหสิ. ตสฺส
ติณฺณํ กปฺปานํ อนฺตเร จาฏฺฐิ ปฺปมาโณ

ในอดีตกาลเมื่อพระราชอาพรหมทัต
ครองราชสมบัติ ในพระนครพาราณสี
พราณป่าคนหนึ่งชาวแคว้นกาลสิกรรัฐชื่อว่า
สุระ ได้ไปสู่น้ำดื่มพานต์ เพื่อประสงค์หา
ของใช้ ในป่านั้นมีต้นไม้ต้นหนึ่งเกิดขึ้น
มีลักษณะเป็นสามแฉกในที่สูงประมาณ
หนึ่งชั่วคน. ในระหว่างสามแฉกแห่ง

บริษัทมิถิเลียน กรุ๊ป จำกัด
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อรรถกถาชาดก ขุททกนิกาย ป-ท.๒๐-๔

อวาาโฏ อโหสิ. โส เทเว วสุสนเต
 อุกถเน ปุริโต. ตัม ปริวารเตตวา
 หริตกี อามลกี มริจจจโณ จ อหเส.
 เตสํ ปกุกาณิ วณฎุกโต ผลาณิ
 ฉินฺหิตฺวา ตตฺถ ปตฺนฺติ. ตสฺสาวิหฺเว
 สยณฺชาตฺสาสิ.

ตโต จ สุวกา สาลิสฺसानิ
 อหริตฺวา ตสฺมี รุกฺเข นิสฺหิตฺวา
 ขาหฺนฺติ. เตสํ ขาหฺมานานํ สาลิปี
 ตณฺฑุลาปี ตตฺถ ปตฺนฺติ. อิติ ตัม
 อุกํ สุริยาตฺเพน ปจฺจมานํ รสํ
 โลหิตวณฺณํ อโหสิ. นิทาสมฺเม
 ปีปาสิตา สกฺุณคณา ตัม ปิวิตฺวา
 มตฺตา ปริวตฺเตตฺวา รุกฺขมฺมุเล ปตฺติสุ.

โถกํ นิทฺทายิตฺวา วิกุชฺชมานา
 ปกุกมฺนฺติ. รุกฺขสนฺขมกุกฺกาทีสุปี เอเสว
 นโย. วนฺจรโก ตัม ทิสฺวา “สเจ
 อิทํ วิสํ ภาเวยฺย อิเม มเรยฺย
 อิเม ปน โถกํ นิทฺทายิตฺวา ยถาสฺขํ
 คจฺจนฺติ นยิทํ วิสฺนฺ”ติ. โส สยํ
 ปิวิตฺวา มตฺโต หุตฺวา มํสํ
 ขาทิตฺกาโม อโหสิ.

ต้นไม้ นั้น ได้มีบ่อกว้างประมาณเท่าตุ่ม.
 บ่อนั้นเต็มด้วยน้ำเมื่อฝนตก มีสมอไทย
 มะขามป้อม และกอพริก เกิดรอบบ่อนั้น.
 ผลทั้งหลายที่สูงอมของต้นไม้เหล่านั้น
 ขาดจากขั้ว ย่อมหล่นลงในบ่อนั้น. ในที่
 ไม่ไกลจากบ่อนั้น มีข้าวสาลีเกิดขึ้นเอง.

อนึ่ง นกแขกเต้าทั้งหลายจากป่า
 นั้น ย่อมคาบเอารวงข้าวสาลีมาจับกิน
 กินที่ต้นไม้ นั้น. เมื่อมันจับกิน ข้าวสาลี
 บ้าง ข้าวสารบ้าง ย่อมตกลงในบ่อนั้น.
 น้ำนั้น เมื่อถูกความร้อนของพระอาทิตย์
 แผลดเผาจึงได้เป็นน้ำมีสีแดงด้วยประการ
 ฉะนี้. ผุ้่นกทั้งหลายซึ่งกระหายน้ำใน
 ฤดูร้อน ตีมน้ำนั้นแล้ว พวกมันมีนเมากลิ้ง
 ตกลงที่โคนต้นไม้.

กลับไปเล็กน้อยแล้ว ก็พุดพลดบินหลีก
 ไป. แม้สุนัขและวานรเป็นต้นที่ตีมน้ำที่
 ต้นไม้ ก็มีทำนองเช่นเดียวกัน. พรานป่า
 เห็นเหตุ นั้นจึงคิดว่า “ถ้าน้ำนี้เพียงเป็นพิษ
 นกเหล่านี้จะพึงตาย แต่นกเหล่านี้นอน
 หลับเล็กน้อยแล้วก็บินไปตามสบาย น้ำนี้
 ไม่เป็นพิษ”. เขาจึงตีเอง แล้วมีนเมา
 ประสงค์จะกินเนื้อ.

บริษัทมิลเลียน กรู๊ป จำกัด
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ตโต อคฺคิ กตฺวา ปชฺชลิตฺวา
รุกฺขมฺมูลํ ปติเต สกุณฺณํ ติตฺติร-
กุกฺกฏาทโย มาเรตฺวา มิสฺสํ องฺคาเร
ปจิจฺฉวา เอเกน หตฺถेณ นจฺจนฺโต
เอเกน มิสฺสํ ชาทฺนฺโต เอกาหํ ทฺวิหิ
ตตฺถเว อโหสิ. ตโต ปน อวิทุเร
เอโก วฺรุณํ นาม ตาปโส วสตี.
วนจฺโรโก อณฺฎถาปี ตสฺส สนฺตึกํ
คจฺฉตี. อถสฺส เอตทโหสิ, อิทํ
ปานํ ตาปเสน สทฺธิํ ปิวิสุสามิ”ติ.
โส เอกํ เวพฺพนาพิกํ ปฺพุเรตฺวา
ปุกฺกมฺเสน สทฺธิํ อหริตฺวา ปณฺณสาละ
คนฺตฺวา “ภนฺเต อิมํ ปานํ ปิวถา”ติ
วตฺวา อุโภปี มิสฺสํ ชาทฺนฺตา ปิวิสุ.

ลำดับนั้น เขาจึงก่อไฟให้ลุกโชน
จึงฆ่านกที่ตกลงที่โคนต้นไม้มีนกกระทา
และไก่ป่าเป็นต้น เอาเนื้อย่างบนถ่านเพลิง
มือข้างหนึ่งพ้อน มือข้างหนึ่งถือเนื้อกิน
เขาได้อยู่ที่นั่นนั่นแหละสิ้นเวลาวันหนึ่ง
สองวัน อนึ่ง ในที่ไม่ไกลจากที่นั่น
ดาบสรูปหนึ่ง ชื่อว่าวรุณะอาศัยอยู่.
พรานป่าจะไปสู่สำนักของดาบสนั้น แม้
ด้วยธุระอย่างอื่น. ครั้งนั้นเขาได้มีความ
ดำริอย่างนี้ว่า “เราจะดื่มน้ำนี้ร่วมกับ
ดาบส”. เขาจึงบรรจุน้ำนั้นให้เต็มกระบอก
ไม้ไผ่กระบอกหนึ่ง นำไปสู่บรรณศาลา
พร้อมด้วยเนื้อย่าง แล้วกล่าวว่า “ข้าแต่
พระคุณเจ้าท่านจงดื่มน้ำดื่มนี้เถิด” แม้
ทั้งสองคนพากันกินเนื้อ ดื่มน้ำนั้น.

อิตติ สฺสุเรณ จ วฺรุณฺเณณ จ ทิฏฺฐิตฺตา
ตสฺส ปานํ สฺสุ สฺสุราตี จ วฺรุณฺณิตี จ
นามํ ชาตํ.

เพราะเหตุดังนี้ น้ำนั้นจึงเกิดชื่อว่า “สุรา”
และ “วรุณี” เพราะความที่พรานสุระ
และดาบสวรุณะได้พบกัน.

เต อุโภปี “อตุเถโส อุปาโย”ติ
เวพฺพนาพิโย ปฺพุเรตฺวา ปฺพุเรตฺวา
กาชฺเนาทาย ปจฺจนฺตนครํ คนฺตฺวา
“ปานการกา นาม อาคตา”ติ รณฺโณ
อาโรเจสฺสุ. ราชา เณ ปกฺโกเสาเปสิ.

คนแม่ทั้งสองเหล่านั้น กล่าวว่า
“อุบายนี้มีอยู่” จึงบรรจุน้ำให้เต็มกระบอก
ไม้ไผ่ แล้วหาบไปสู่ปัจจนฺตนคร
กราบทูลพระราชาว่า “มีช่างปรุงน้ำ
ปานะมาเฝ้า”. พระราชารับสั่งให้ชน

www.dhammadownload.com ๒-ท.๒๐-๕

เต ตสฺส ปานํ อุปเนสุํ ราชชา
 เทว ตโย วาเร ปิวิตฺวา มชฺชิ.
 ตสฺส ตํ เอกาทหฺวีหฺมตฺตเมว อโหสิ.
 อถ เน “อณฺเฑปี อตฺถิ”ติ ปุจฺฉิ.
 “อตฺถิ เทวา”ติ. “กุหิณฺ”ติ. “หิมวณฺเต
 เทวา”ติ. “เตนหิ อาเนถา”ติ. เต
 คณฺตุวา เอกเทว วาเร อาเนตฺวา
 “นิวหฺตฺ คณฺตุํ น สกฺขิสฺสุสมา”ติ
 สพฺพสมฺภาเร สลฺลกุเขตฺวา ตสฺส
 รุกฺขตฺจาทีนึ กเหตุวา สพฺพสมฺภาเร
 ปกฺขิปิตฺวา นคเร สุริํ กรีสุ. นาครา
 สุริํ ปิวิตฺวา ปมาทํ อาปฺนฺนา
 ทฺกคฺตา อหฺสุ. นครํ สุณฺณํ วย
 อโหสิ.

เหล่านั้นมาเฝ้า. เขาจึงน้อมถวายน้ำ
 ปานะแด่พระองค์. พระราชาเสวยได้
 ๒-๓ ครั้งก็ทรงมีนเมา. น้ำนั้นได้
 เพียงพอแต่พระองค์ประมาณวันหนึ่งสอง
 วันเท่านั้น. เมื่อเป็นเช่นนั้นพระองค์จึง
 ตรัสถามชนเหล่านั้นว่า “แม่น้ำอื่นมีอยู่
 หรือ”. พวกเขากราบทูลว่า “มีอยู่
 พระเจ้าข้า”. พระราชาตรัสถามว่า “มี
 ที่ไหน” พวกเขาทูลว่า “มีที่ป่าหิมพานต์
 ขอบเขตชะ” พระราชารับสั่งว่า “ถ้าเช่นนั้น
 พวกท่านจงไปนำมา”. พวกเขาไปนำมา
 ได้ครั้งหนึ่งสองครั้ง แล้วปรึกษากันว่า
 “พวกเราไม่อาจจะไปเนื่องนิตย์” จึง
 กำหนดเครื่องปรุงทั้งหมด ถือเอาเปลือก
 ไม้เป็นต้นสำหรับน้ำปานะนั้น ใส่ลงใน
 เครื่องปรุงทั้งปวง ปรุงสุราในพระนคร.
 ชาวพระนครทั้งหลาย ต้มสุราแล้วถึง
 ความประมาท ได้เป็นคนยากจนลง.
 พระนครได้เป็นดุษเมืองร้าง.

เตน ปานการกา ตโต ปลายิตฺวา
 พาราณสี คณฺตุวา “ปานการกา
 อาคตา”ติ อาโรเจสุ. ราชชา เน
 ปกฺโกสาเปตฺวา ปริพฺพยํ อทาลิ.

เพราะเหตุนั้น เขาทั้งสองผู้ปรุง
 สุราจึงพากันหนีไปจากนครนั้น แล้วไป
 สู่มืองพาราณสี แล้วกราบทูลพระราชา
 ว่า “ช่างปรุงสุรามานเฝ้า” พระราชา

ตตฤาปี สุรूपิ อักสู. ตปี นครํ ตถเว
 วินสฺสติ. ตโต ปลายิตฺวา สาเกตํ
 คนฺดูวา ตโต สาเกตโต สวตฺถิ
 อคมฺสู. ตทา สวตฺถิยํ สพฺพมิตฺโต
 นาม ราชา อโหสิ. โส เตสํ
 สงฺคหํ กตฺวา “เกน वो อตฺถโ”ติ
 ปุจฺฉิตฺวา “สมฺภารมฺulen เจว
 สาลิปิฏฺเจน จ ปญฺจहि จาภฺวิสเตหิ”ติ
 วุตฺเต สพฺพํ ทาเปสิ. เต ปญฺจสุ
 จาภฺวิสเตสุ สุรํ สนฺจเปตฺวา มุสิกกฺมเยน
 จาภฺริกฺขณตฺถาย เอเกกาย จาภฺริยา
 สนฺติเก เอเกกํ วิพารํ พนฺธิสุ. เต
 ปจฺฉิตฺวา อุตฺตรณกาลे จาภฺริกฺจฺฉิสฺสุ
 ปคฺขมรฺนตํ สุรํ ปิวิตฺวา มตฺตา
 นิทฺทายีสฺสุ.

โปรดให้เรียกเขามาเฝ้า แล้วได้พระราช-
 ทานเสบียง. อนึ่ง เขาก็ได้ปรุงสุราขึ้น
 ในพระนครนั้น. แม้พระนครนั้นก็
 พินาศไป เหมือนกันเช่นนั้น. แต่ั้นเขา
 ก็พากันหนีจากเมืองสาเกตนั้นได้ไปถึง
 เมืองสวตถิ. ที่เมืองสวตถิในกาลนั้น
 ได้มีพระราชาทรงพระนามว่าสัพพมิตร
 พระองค์ครั้งทรงกระทำการช่วยเหลือ
 พวกเขาแล้วตรัสถามว่า “พวกท่าน
 ต้องการอะไร” เมื่อเขากราบทูลว่า
 “ต้องการรากไม้เครื่องปรุงและแป้งข้าว
 สาลี ต่อม ๕๐๐ ใบ” จึงทรงพระกรุณา
 โปรดฯ พระราชทานให้ทุกอย่าง. พวก
 เขาจึงบรรจุสุราไว้ในต่อม ๕๐๐ ใบ ด้วย
 ความกลัวหนุ จึงผูกแอมไว้ใกล้ต่อม
 ตัวละใบ เพื่อต้องการให้รักษาต่อม. ใน
 เวลาที่สุราทั้งหลายเดือดล้นปากต่อม แอม
 เหล่านั้นก็พากันเสียกินสุรา ซึ่งไหลออก
 อยู่ที่กระพุงต่อม ต่างพากันมีนเมา
 หลับสนิทแล้ว.

มุสิกา อากนฺดูวา เตสํ
 กณฺณนาสิกาทาจิกนงฺคฺกุเจ ขาทิตฺวา
 อคมฺสู. “วิพารา สุรํ ปิวิตฺวา มตา”ติ

หนุทั้งหลายพากันมากัดกิน หนุ จมูก
 หนวด และหางของแอมเหล่านั้นแล้วก็
 หลบไป. บุรุษสี่บราชการทั้งหลายสำคัญ

บริษัทมิถเลี่ยน กรู๊ป จำกัด
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อายุตตกปุริสา รมุโณ อาโรเจสุ.
 ราชา “วิสการกา เอเต ภวิสสนุติ”ติ
 ทูวินุปี ชนान์ สีसानิ ฉินุทาเปสิ.
 เต สุริ ปิวิตวา “มธูริ เทวา”ติ
 วิรวนุตาว มริสุ. ราชา เต
 มารราเปตวา “จาฏิโย ภินุทา”ติ
 อาณาเปสิ. วิพาราปิ สุราย ชินุณาย
 อญจหิตวา กิพนุตา วิจริสุ. เต
 ทิสวา รมุโณ อาโรจยิส. ราชา “สเจ
 วิส อสสุ เต มเรยฺย มธูเรน เต
 ภวิตพพฺ ปิวิสสามิ นนุ”ติ นคร
 อลงการาเปตวา ราชงคณ มนุชป
 การาเปตวา อลงกตมณุชเป สมุสสิต-
 เสตจจตเต ราชปลลุงเก นิสิติตวา
 อมจกณปริวุโต สุริ ปาตุ อารภิ.

ตทา สกุโก เทวราชา “เก
 นุโข มาตาปิตุฏฺฐานาทีสุ อปฺมตตวา
 ตีณิ สุจริทานิ ปุเรนุติ”ติ โลก
 ไวลเกตวา

ว่า “แมวทั้งหลายเสียกินสุราพากันตาย
 แล้ว” จึงกราบทูลแก่พระราชชา. พระ
 ราชชาทรงดำริว่า “คนเหล่านี้จักเป็นผู้
 ปรงยาพิษ” จึงรับสั่งให้ตัดศีรษะชนแม้
 ทั้งสองคน. คนเหล่านั้นดื่มสุราแล้ว
 ร้องว่า “อรอยพระเจ้าข้า” จึงตาย.
 พระราชชาครั้งนั้นรับสั่งให้ประหารชีวิตคน
 เหล่านั้นแล้ว ทรงบัญชาว่า “พวกเจ้า
 จงพากันทูปดุมเสีย”. ฝ่ายฝูงแมวเมื่อ
 สร้างสุราก็พากันลุกขึ้นร้องกระโดดเล่น
 อยู่. พวกราชบุรุษเหล่านั้นเห็นแล้ว จึง
 กราบทูลพระราชชา. พระราชชาทรงดำริ
 ว่า “ถ้าสุราเป็นยาพิษ แมวเหล่านั้นก็
 คงจะตาย มันคงจะอรอย เราจะดื่มมัน”
 แล้วรับสั่งให้ประดับพระนครให้สร้าง
 มณฑปที่ท้องพระลานหลวง ทรงแวดล้อม
 ด้วยหมู่อำมาตย์แล้วประทับนั่งเหนือราช-
 บัลลังก์ อ้นยกเศวตฉัตรในมณฑปอัน
 ประดับแล้ว ทรงปรารภจะเสวยสุรา.

ในกาลนั้น ท้าวสักกเทวราชทรง
 ตรวจดูโลกว่า “สัตว์เหล่าไหนหนอแลไม่
 ประมาทในการปฏิบัติมารดาและบิดา
 เป็นต้นบำเพ็ญสุจริต ๓ ให้บริบูรณ์”

บริษัทมิลเลียน กรุ๊ป จำกัด
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ตั ราชานัน สรุ ปาตุ นิสินัน ทิสวา
 “สจาย สรุ ปิวิสฺสติ สกถชมฺพุทฺธิโป
 นสฺสิสฺสติ ยถา น ปิวติ ตถา น
 กริสฺสามิ”ติ เอกํ สุรปุณฺณํ กุมภํ
 หตฺถตเล จเปตฺวา พุราหฺมณเวเสนา-
 คนฺตฺวา รณฺโณ สมฺมุขญฺจฺจฺจเน
 อากาเสยฺว จตฺวา “อิมํ กุมภํ กิณฺถ
 อิมํ กุมภํ กิณฺถ”ติ อห.
 สพุมิตฺตราชา ตํ ตถา วทฺหติ
 อากาเส จิตํ ทิสฺวา “กุโธ นุโข
 พุราหฺมโณ อากจฺจติ”ติ เตน สทุธิ
 สลฺลเปนฺโต ติสฺโส คาทา อภาสิ

ทอดพระเนตรเห็นพระราชานั้นผู้ประทับ
 นั่งเพื่อจะทรงดื่มสุราจึงทรงดำริว่า “ถ้า
 พระราชานี้จะทรงดื่มสุรา ชมพุทฺธิป
 ทั้งสิ้นจะย่อยยับพินาศ เราจะทำพระ-
 ราชานั้นไม่ให้ทรงดื่ม” จึงทรงวางหม้อ
 ซึ่งเต็มด้วยสุราใบหนึ่งที่ฝ่าพระหัตถ์
 เสด็จมาด้วยเพศแห่งพราหมณ์ ประทับ
 อยู่ในอากาศ ในที่เฉพาะพระพักตร์ของ
 พระราชา แล้วตรัสว่า “ท่านจงช่วย
 ชื้อหม้อใบนี้ไว้ ๑”. พระราชาสัพพมิตร
 ทอดพระเนตรเห็นพระองค์รับสั่งอย่างนั้น
 สถิตอยู่ในอากาศทรงดำริว่า “พราหมณ์
 มาจากไหนหนอแล” เมื่อจะทรงปราศรัย
 กับเธอ ได้ทรงภาษิต ๓ คาทาว่า

๓๓. “โก ปาตุราสิ ติทฺวา นภฺมิ
 โอบาสยํ สํวรี จนฺทิมาว
 คตฺเตหิ เต รสฺมฺโย นิจฺจรฺนฺติ
 สเตรตา วิชฺชฺริวฺนฺตฺลิกฺเข.

๓๓. “ท่านเป็นใคร มาจากไตรทิพย์หรือ
 จึงเปล่งรัศมีสว่างไสว อยู่ใน
 นภากาศ เหมือนพระจันทร์ส่อง-
 สว่างในกลางคืนฉะนั้น ท่านมีรัศมี
 ทั้งหลาย เปล่งออกจากตัว เหมือน
 สายฟ้าแลบแปลบปลาบ ในอากาศ
 กลางหาว ฉะนั้น.

๓๔. โส ฉินฺนฺวาทํ กมฺสิ อชฺมฺหิ
 เวหาสยํ คจฺจฺสิ ติจฺจฺสิ จ

๓๔. ท่านนั้น เหยียบลมหนาวในอากาศ
 เดินและยืนในอากาศ ฤทธิ์ของ

คุณอุษา-บริษัทสุรินทร์ ออมย่า เคมิคอด (ปกท.) จำกัด
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อวตารนเรชาดก พุทธกาลนเรชาดก ๒-๗.๒๐-๕

อิทุธิ นุ เต วตฺตูกตา สุภาวิตา
อนทฺธกฺขนมฺสิ เทวตานํ.

เทวดาททั้งหลาย ผู้ไม่ต้องเดินทาง
ไกล ท่านทำให้เป็นที่ตั้งและให้
เจริญดีแล้วหรือ.

๓๕. เวหาสยํ กมฺมาคมฺม ติฏฺฐสิ
กฺมฺภํ กิณฺหาถาติ ยเมตมตฺถํ
โก วา ตฺวํ กิสุส วตฺตยํ กฺมฺโภ
อกฺขาหิ เม พฺรหฺมาหฺมณฺ เอตมตฺถนฺ”ติ.

๓๕. ท่านเป็นใคร มายืนอยู่ในอากาศ
ร้องขायหม้ออยู่ หรือว่าหม้อของ
ท่านนี้มีเพื่อประโยชน์อะไร ดูกร
พราหมณ์ ขอท่านจงบอกเนื้อความ
นั้น แก่ข้าพเจ้าเถิด”.

ตตฺถ โภ ปาตุราสีติ กุโต
ปาตุภูโตสิ กุโต อาคโตสีติ อตฺโถ.

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า ท่าน
เป็นใครมาจากไหน คือ ท่านปรากฏ
จากไหน อธิบายว่า ท่านมาจากไหน.

ติทิวา นภฺมุหิตี กิ ตาวตีสภวฺนา
อาคนฺตฺวา อิธ นภฺมุหิ อากาเส ปากฺกฺ
ชาโตสีติ ปุจฺจติ.

คำว่า มาจากไตรทิพย์หรือจึงเปล่งรัศมี
สว่างไสวอยู่ในนภากาศ พระราชาตรัส
ถามว่า ท่านมาจากภพดาวดึงส์หรือ
จึงปรากฏอยู่ในท้องฟ้า คือ ในอากาศนี้.

ถํวรินฺตุติ รตฺตี. สเตรตาทิ เอวฺนามกา.
โสติ โส ตฺวํ.

คำว่า ในกลางคืน คือในราตรี. คำว่า
แลบแปลบปลาบ ได้แก่ มีรัศมีชื่ออย่างนี้.
คำว่า โส แก่เป็น โส ตฺวํ แปลว่า
ท่านนั้น.

ฉินฺนฺวาทนฺติ วลาหโก สีตาวตฺเตน
วาเตน กมฺติ ตสฺส ปน โสปี วาโต
นตฺถิ เตน เอวมาห. กมฺสีติ ปวตฺตสิ.

คำว่า อมหนาว คือ เมฆย่อมเคลื่อน
ไปด้วยลม อันเป็นไปด้วยความหนาว
แต่ว่าลมเมื่อนั้นไม่มีแก่พราหมณ์นั้น

คุณฺธุชา-บริษัทสุรินทร์ ออมย่า เคมิคอด (ปทท.) จำกัด
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

เพราะเหตุนั้นพระราชาก็ตรัสอย่างนี้.
คำว่า **เหยียบ** ได้แก่ ดำเนินไป.

อมมหิติ **อปฺปฏิเม** **อากาศ.**
วตุฤกตาติ **วตุฤ** **วีย** **ปติฏฺฐา** **วีย**
กตา.

คำว่า **ในอากาศ** ได้แก่ในอากาศไม่มี
อะไรกระทบ. คำว่า **ทำให้เป็นที่ตั้ง** คือ
ท่านกระทำให้เป็นเหมือนที่ตั้ง คือให้
เป็นเหมือนที่ประดิษฐาน.

อนทฺฐกฺขนฺมฺลึ **เทวตานนฺติ** **ยาว** **ปทสา**
อทฺธานํ **อคมเนน** **อนทฺฐกฺขนฺ** **เทวตานํ**
อิทฺฐิ **สา** **อสิ** **ตว** **สุภาวิตาติ**
ปฺจุจฺติ.

คำว่า **แห่งเทวดาทั้งหลายผู้ไม่ต้อง**
เดินทางไกล ดังนี้ พระราชาตรัสถามว่า
ฤทธิ์ของเทวดาทั้งหลาย ผู้ชื่อว่า **ไม่ต้อง**
เดินทางไกล เพราะไม่ต้องไปทางไกล
เพียงใดด้วยเท่าท่านทำให้เจริญดีแล้วหรือ.

เวหาสยํ **กมฺมาคฺคมาติ** **อากาศ** **ปวตฺตํ**
ปทวิทฺติหารํ **ปฏิจฺจ** **นิสฺสาย** **ติฏฺฐสิ.**

คำว่า **มายืนอยู่ในอากาศ** คือ ท่านอาศัย
การย่างเท้าอันเป็นไปแล้ว หยดยืนอยู่ใน
อากาศหรือ.

อิมสฺส **โก** **วา** **ตฺวานฺติ** **อิมินา**
สมฺพนฺโร. **เอวํ** **ติฏฺฐมาโน** **โก** **นาม**
ตฺวานฺติ **อตุโถ.**

คำว่า **ติฏฐสิ (หยดยืน)** นี้ ฟังเชื่อมความ
กับคำนี้ว่า หรือว่าท่านเป็นใคร. อธิบาย
ว่า ท่านชื่อว่าอะไร ยืนอยู่อย่างนี้.

ยเมตฺมตฺถนฺติ **ยํ** **เอตํ** **วทสิ.** **อิมสฺส**
กิสฺส **วตายนฺติ** **อิมินา** **สมฺพนฺโร.** **ยํ**
เอตํ **กฺมฺภํ** **กิตฺถาติ** **วทสิ** **กิสฺส**
วา **เต** **อยํ** **กฺมฺภโถติ** **อตุโถ.**

คำว่า **ยเมตมตถ** แยกเป็น **ยํ** **เอตํ**
วทสิ (ท่านกล่าวคำนี้อันใด) คำว่า
ท่านกล่าวนี้ ฟังเชื่อมด้วยคำว่า **หม้อนี้**
มีเพื่อประโยชน์อะไรหนอ อธิบายว่า
ท่านกล่าวข้อความอันใดนี้ว่า **จงซื้อหม้อ**

คุณอุษา-บริษัทสุรินทร์ ออมย่า เคมิคอล (ปทท.) จำกัด
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

หรือว่าหม้อของท่านนี้ มีเพื่อประสงค
อะไรหนอ.

ตโต สกุโภ “เตนหิ สุณาทิ”ติ
วตฺวา สุราย โทเส ทสฺเสนุโต อาห

แต่นั้น ท้าวสักกเทวราชตรัสว่า
“ถ้าเช่นนั้น ท่านจงฟัง” เมื่อจะทรง
แสดงโทษของสุรา จึงรับสั่งว่า

๓๖. “น สปิปิกุมภโก นปิ เตลกกุมภโก
น ผาณิตตสฺส น มธฺตสฺส กุมภโก
กุมภกตฺสฺส วชฺชานิ อนุปฺปกานิ
โทเส พหุ กุมภกเต สุณาท.

๓๖. “หม้อใบนี้ ไม่ใช่หม้อเนยใส ไม่ใช่
หม้อน้ำมัน ไม่ใช่หม้อน้ำอ้อย ไม่ใช่
หม้อน้ำผึ้ง แต่โทษของหม้อใบนี้
ไม่ใช่่น้อย ท่านจงฟังโทษเป็น
อันมาก ที่มีอยู่ในหม้อใบนี้.

๓๗. คเลยย ยํ ปิตฺวา ปเต ปปาตํ
โสฬภํ กุหํ จนฺทนิโยลิตฺตลฺลํ
พหุปี ภูณฺเขยฺย อโภชนเยยฺยํ
ตสฺสา ปุณฺณํ กุมภมิมี กิณาถ.

๓๗. บุคคลดื่มสุราได้แล้ว ฟังเดินโซเซ
ล้มไปยังบ่อ ถ้า หลุมน้ำครำ และ
หลุมโสโครก ฟังบริโภคของที่ไม่
ควรบริโภคแม้เป็นอันมากได้ ท่าน
จงช่วยซื้อหม้อใบนี้ อันเต็มด้วย
สุรานั้นไว้.

๓๘. ยํ ปิตฺวา จิตฺตสฺมี อนเสมาโน
อาหิณฺทติ โคริว ภาทฺขสารี
อนาถมาโน อุปคายติ นจฺจติ จ
ตสฺสา ปุณฺณํ กุมภมิมี กิณาถ.

๓๘. บุคคลดื่มสุราได้แล้ว ไม่เป็นใหญ่
ในใจ ย่อมเที่ยวไปเหมือนโค
กินกากสุรา ฉะนั้น หากที่ฟืมมิได้
ย่อมพ้อนร่ำ และขบร้องได้ ท่าน
จงช่วยซื้อหม้อใบนี้ อันเต็มด้วยสุรา
นั้นไว้.

คุณอุษา-บริษัทสุรินทร์ ออมย่า เคมิคอล (ปทท.) จำกัด
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๓๙. ยัม เว ปิวิตฺวา อเจโลวํ นคฺโค
จเรยฺย คามเ วิสิขนฺตฺรานิ
สมฺมุพฺพหิจฺจโต อติเวลสายี
ตสฺสสา ปุณฺณํ กุมฺภมิมี กิณฺนาถ.
๔๐. ยัม ปิตฺวา อฏฺฐาย ปเวธมาโน
สีสณฺจ พาหุณฺจ ปจาลยฺนฺโต
โส นจฺจตี ทารุกฺกุสลโกว
ตสฺสสา ปุณฺณํ กุมฺภมิมี กิณฺนาถ.
๔๑. ยัม เว ปิวิตฺวา อคฺคิททฺฐมา สยฺนฺติ
อโถ สีคาเลหิปี ขาทิตาเส
พฺนุฑฺ วัธํ โภคฺชานินฺจฺจฺเพนฺติ
ตสฺสสา ปุณฺณํ กุมฺภมิมี กิณฺนาถ.
๔๒. ยัม ปิตฺวา ภาเสยฺย อภาสเนยฺย
สภายมาสีโน อเปตวตฺโถ
สมกฺขิโต วนฺตคฺโค พยสนฺโน
ตสฺสสา ปุณฺณํ กุมฺภมิมี กิณฺนาถ.
๓๙. บุคคลดื่มสุราใจแล้ว แก้วฟ้าเปลือย-
กาย เทียวไปตามถนนและตรอก
ในบ้าน เหมือนซีเปลือย มีจิต
ลุ่มหลง นอนตื่นสาย ท่านจงช่วย
ซื้อหม้อใบนี้ อันเต็มด้วยสุรานั้นไว้.
๔๐. บุคคลดื่มสุราใจแล้ว ลุกขึ้นเซไปมา
โคลงศีรษะ และยกแขนขึ้นรำ
เหมือนหุ่นไม้ ฉะนั้น ท่านจงช่วย
ซื้อหม้อใบนี้ อันเต็มด้วยสุรานั้นไว้.
๔๑. บุคคลดื่มสุราใจแล้ว นอนจนถูก
ไฟไหม้ และกินอาหารที่เหลือเดน
สุนัขได้ ย่อมถึงการถูกจองจำ
ถูกฆ่า และความเสื่อมโภคสมบัติ
ท่านจงช่วยซื้อหม้อใบนี้ อันเต็ม
ด้วยสุรานั้นไว้.
๔๒. บุคคลดื่มสุราใจแล้ว พุดคำที่ไม่
ควรพุด ได้เปลือยกายนั่งในที่
ประชุมได้ เประอะเบื่อนจมอยู่ใน
กองอาเจียนของตนได้ ถึงความ
พินาศ ท่านจงช่วยซื้อหม้อใบนี้
อันเต็มด้วยสุรานั้นไว้.

คุณอุษา-บริษัทสุรินทร์ ออมย่า เคมีคอด (ปทท.) จำกัด
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๔๓. ยัม เว ปิวิตฺวา อุกฺกฏฺโจะ อาวิลฺกฺโข
มเมว สพุพฺพจวีติ มณฺเฑ
น เม สโม จาตุรฺนุโตปิ ราชชา
ตสฺสา ปุณฺณํ กุมฺภมิมํ กิณฺนาถ.

๔๔. มาณาติมาณา กลหानी เปสฺสุณี
ทุพฺพพฺพณฺณี นคฺคยินี ปลายินี
โปราณธฺตฺตาน คตี นิเกโต
ตสฺสา ปุณฺณํ กุมฺภมิมํ กิณฺนาถ.

๔๕. อิทฺธานิ ผิตานิ กฺลฺลานิ อสฺสุ
อเนกสาหสฺสธฺธานิ โลก
อุจฺฉินฺนทายชฺชกฺกตานิมาย
ตสฺสา ปุณฺณํ กุมฺภมิมํ กิณฺนาถ.

๔๖. ธณฺณํ ธนํ ราชฺฏํ ชาตฺรฺรูป
เชตฺตํ ควํ ยตฺถ วินาสยฺนฺติ
อุจฺฉเนทนี วิตฺตคตํ กฺลฺลานํ
ตสฺสา ปุณฺณํ กุมฺภมิมํ กิณฺนาถ.

๔๓. บุคคลตี้มสุราใจแล้ว ฮึกเหิม มี
นัยน์ตาแดงกำ สำคัญใจว่า
แผ่นดินทั้งหมด เป็นของเราเท่านั้น
พระราชชา แม้มิมหาสมุทรทั้ง ๔
เป็นขอบขัณฑสีมา เป็นที่สุด ก็ไม่
เสมอเรา ท่านจงช่วยซื้อหม้อใบนี้
อันเต็มด้วยสุรานั้นไว้.

๔๔. บุคคลตี้มสุราใจแล้ว ถือตัวจัด
ก่อการทะเลาะวิวาท ส่อเสียด
กล่าวร้าย เปลือยกายวิ่งไป คลุกคลี
หมกอยู่กับพวกนักเลงเก่า ท่านจง
ช่วยซื้อหม้อใบนี้ อันเต็มด้วยสุรา
นั้นไว้.

๔๕. สุรานี้ ทำตระกูลทั้งหลายในโลกนี้
อันมั่งคั่งสมบูรณ์ มีเงินทองตั้ง
หลายพัน ให้ขาดทหายาทำได้ ท่าน
จงช่วยซื้อหม้อใบนี้ อันเต็มด้วยสุรา
นั้นไว้.

๔๖. ข้าวเปลือก ทรัพย์ เงิน ทอง ไร่
นา โค กระบือ ในตระกูลใด
พินาศไป ทำตระกูลที่มั่งมีสมบัติ
ทั้งหลายนั้นขาดสูญไป เพราะตี้ม

คุณอุษา-บริษัทสุรินทร์ ออมย่า เคมีคอล (ปทท.) จำกัด
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

สุรา ท่านจงซื้อหม้อใบนี้อันเต็ม
ด้วยสุรานั่นไว้.

๔๗. ยี่ เว ปิตฺวา ทิตฺตฺรูปว^๑ โปโส
อกุโกสติ ปิตริ มาตฺรณฺจ
สสุสฺสึปี คณฺหฺยฺย อโกปิ สฺนุหฺ
ตฺสฺสา ปุณฺณํ กุมฺภมิมี กิณฺนถ.

๔๗. บุคคลดื่มสุราได้แล้ว เป็นคน
หยาบช้ำ ด่าบิดา และมารดาได้
แม้ถึงเป็นพ่อผัว ก็พึงหยอกลูกสะใภ้
ได้ ท่านจงช่วยซื้อหม้อใบนี้ อันเต็ม
ด้วยสุรานั่นไว้.

๔๘. ยี่ เว ปิตฺวา ทิตฺตฺรูปว นารี
อกุโกสติ สสุสฺสุริ สามิกณฺจ
ทาสฺมฺปิ คณฺเห ปริจาริกมฺปิ
ตฺสฺสา ปุณฺณํ กุมฺภมิมี กิณฺนถ.

๔๘. หญิงดื่มสุราได้แล้วเป็นคนหยาบช้ำ
ด่าพ่อผัวแม่ผัว และสามีได้ แม้
เป็นทาสเป็นคนรับใช้ พึงรับเป็น
สามีของตนได้ ท่านจงช่วยซื้อ
หม้อใบนี้ อันเต็มด้วยสุรานั่นไว้.

๔๙. ยี่ เว ปิตฺวาน หนฺยฺย โปโส
ธมฺเม จิตฺ สมณฺ ปุราหฺมณฺ วา
คจฺจเน อปายํปิ ตโตนิทานํ
ตฺสฺสา ปุณฺณํ กุมฺภมิมี กิณฺนถ.

๔๙. บุคคลดื่มสุราได้แล้ว พึงเบียดเบียน
สมณะหรือพราหมณ์ ผู้ตั้งอยู่ใน
ธรรมได้ พึงไปสู่อบายมีการ
เบียดเบียนนั้นเป็นเหตุ ท่านจง
ช่วยซื้อหม้อใบนี้ อันเต็มด้วยสุรา
นั้นไว้.

๕๐. ยี่ เว ปิตฺวา ทฺวจฺจริตฺ จฺรนฺติ
กาเยน วาจา ย จ เจตฺสา จ

๕๐. บุคคลดื่มสุราได้แล้ว ประพฤติทุจริต
ด้วยกาย วาจา และใจ ครั้น

^๑ ส. ทฺวจฺจฺวโปว.

- นिरยํ วรรณุตติ ทุจจริตํ จริตฺวา
ตสฺสา ปุณฺณํ กุมฺภมิมํ กิณฺหาถ.
๕๑. ยํ ยาจมานา น ลภนฺติ ปุพฺเพ
พหุํ หिरณฺณํปิ ปริจฺจขนฺตา
โส ตํ ปิวิตฺวา อสิกํ ภาณฺตา
ตสฺสา ปุณฺณํ กุมฺภมิมํ กิณฺหาถ.
๕๒. ยํ เว ปิตฺวา เปสเน เปสิยนฺโต
อจฺจายิกะ กรรมิยฺมฺหิ ชาเต
อตฺตมฺปิ โส นปฺปชานาติ วุตฺโต
ตสฺสา ปุณฺณํ กุมฺภมิมํ กิณฺหาถ.
๕๓. หิริมนฺาปิ อหิริกภาวํ
ปาตุํ กโรนฺติ มทนาย มตฺตา
ธีราปิ สนฺตา พหุํ ภาณฺติ
ตสฺสา ปุณฺณํ กุมฺภมิมํ กิณฺหาถ.
๕๔. ยํ เว ปิตฺวา เอกญฺปา สยนฺติ
อนาสกา ถนฺทิลทฺกฺขเสยฺยํ
๕๑. ประพตฺติทุจฺจริตแลว้ ตอํงไปตกนรค
ทํานจงชว้ชอ้หมอ้ไบนี อั้นเต็มดว้ย
สุรานั้นไว้.
๕๑. ขนท้งหลาย แม้จจะยอมสละเงินเป็น
อันมาก มาอ้อนวนอนบุรุษใจ ผู้ย้ง
ไม่เต็มสุราก่อน ให้กล้าวเท้จ ย่อม
ไม่ไ้ได้ บุรุษเต็มสุรานั้นแลว้ ย่อม
กล้าวเท้จได้ทํานจงชว้ชอ้หมอ้ไบนี
อั้นเต็มดว้ยสุรานั้นไว้.
๕๒. บุคคลเต็มสุราไ้แลว้ ฎูกใช้ไปเ็น
กรรมิยกิจริบรอนเกิดข้ขึ้น ฎูกช้กถาม
ก็ไม้ทราบเนือความ ทํานจงชว้
ชอ้หมอ้ไบนี อั้นเต็มดว้ยสุรานั้นไว้.
๕๓. บุคคลแม้จะมีใจละอาย ครั้นมา
สุราแลว้ ก็ยอมจะทําคความไม้
ละอายให้ปรากฏได้ แม้จะเป็นคน
หนักแน่นอยู้บ้าง ก็อดพุดมากไม้ได้
ทํานจงชว้ชอ้หมอ้ไบนี อั้นเต็มดว้ย
สุรานั้นไว้.
๕๔. บุคคลเต็มสุราไ้แลว้ นอนด้งลुक
สุกรอดอาหาร ย่อมถึงการนอน

ทุกุพพณฺณิยํ อายสกุญฺญจุเปฺนฺติ
ตสฺสา ปุณฺณํ กุมฺภมิมํ กิณฺนาถ.

เป็นทุกข์ ที่พื้นดิน เขาต้องถึง
ความมีผิวพรรณทราม และคำ
ติเตียน ท่านจงช่วยซื้อหม้อใบนี้
อันเต็มด้วยสุรานั้นไว้.

๕๕. ยํ เว ปิตฺวา ปตฺตกฺขนฺธา สยฺนฺติ
คาโว กุญฺหตาริว น หิ วารุณิยา
เวโค นเรน สฺสฺสโหริว
ตสฺสา ปุณฺณํ กุมฺภมิมํ กิณฺนาถ.

๕๕. บุคคลดื่มสุราใจแล้ว ย่อมนอนคอตก
หาเป็นเหมือนโคที่ถูกลงปฏิัก ฉะนั้น
ไม่ ฤทธิสุราย่อมทำให้มีความ
อดทนได้ ท่านจงช่วยซื้อหม้อใบนี้
อันเต็มด้วยสุรานั้นไว้.

๕๖. ยํ มนุสฺสา วิวชฺชนฺติ สปุปฺปี
โฆรวิสฺมิว ตํ โลกํ วิสฺสมานํ
โก นโร ปาตุมฺรหฺติ
ตสฺสา ปุณฺณํ กุมฺภมิมํ กิณฺนาถ.

๕๖. มนุษย์ทั้งหลายย่อมเว้นสุราใจ อัน
เปรียบด้วยงูมีพิษร้าย ใครคนไหน
ในโลก สมควรจะดื่มสุรานั้น อัน
เสมอด้วยงูเห่า ท่านจงช่วยซื้อหม้อ
ใบนี้ อันเต็มด้วยสุรานั้นไว้.

๕๗. ยํ เว ปิตฺวา อนฺธกเวณฺหฺปุตฺตา
สมฺทุกฺทตีเร ปรีจารยฺนฺตา
อุปกฺกมฺมุํ มุสฺเสหฺญมฺมณฺญํ
ตสฺสา ปุณฺณํ กุมฺภมิมํ กิณฺนาถ.

๕๗. โอรสของท้าวอันธกเวณหะ ดื่มสุรา
ใจแล้ว พาหญิงไปบำเรออยู่ที่ฝั่ง
มหาสมุทร ประหัดประหารกัน
และกันด้วยสาก ท่านจงช่วยซื้อ
หม้อใบนี้ อันเต็มด้วยสุรานั้นไว้.

๕๘. ยํ เว ปิตฺวา ปุพฺพเทวา ปมตฺตา
ติทิวา จุตฺตา สฺสฺสติยา สมายา

๕๘. พวกอสูรเทพในกาลก่อน ดื่มสุรา
ใจแล้ว เมาจนถึงจุดจากไตรทิพย์

วรรณคดีภาษาไทย ป-ท.๒๐-๕

ดี ตาทีสี มชฺชมิมี นีรุตถกั
ชานํ มหาราช กถํ ปีเวยฺย.

สำคัญตนะว่าเที่ยง มีมายา ข้าแต่
พระมหाराชเจ้า บุคคลเมื่อรู้ว่า
สุราเช่นนั้นเป็นน้ำเมา หาประ-
โยชน์มิได้ จะพึงดื่มทำไม.

๕๙. นยิมสุมิ กุมภสุมิ ทธิ มธฺ วา
เอวํ อภิณฺเวย กิณฺหาหิ ราช
เอวณฺหิ มํ กุมภกตา มยา เต
อกุชฺชาตฺรुปํ ตว สพฺพมิตฺตา”ติ.

๕๙. ข้าแต่พระราชา ในหม้อนี้ไม่มี
เนยข้นหรือน้ำผึ้ง พระองค์รู้แจ้ง
อย่างนี้แล้ว จงซื้อไปเสียเถิด ข้าแต่
ท่านท้าวสัพพมิตร ของอยู่ในหม้อนี้
ข้าพระพุทฺธเจ้า ได้กราบทูลแก่
พระองค์แล้วด้วยประการฉะนี้”.

ตตถ วชฺชานีติ อาทีนฺวา.
กลฺเวยยาติ กจฺจนฺโต ปเท ปเท
ปรีวตเตยฺย. ยํ ปีตฺวา ปเตติ ยํ
ปีวิตฺวา ปเตยฺย.

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า มีโทษ
คือมีอันตราย. คำว่า เดินโซเซ ได้แก่
เดินหมุนโซเซทุก ๆ อย่างเท่า. คำว่า ดื่ม
สุราดื่มไป คือดื่มสุราใดแล้วนั่งหลับไป.

โสพฺพนฺติ อาวาฏฺ. จนฺทนิโยพิคฺคณฺติ
จนฺทนิยณฺจ โอลิกลฺลณฺจ. อโฆชฺเนยฺยณฺติ
ภฺยชิตฺตุํ อยฺยตฺตํ.

คำว่า บ่อ คือ หลุม. คำว่า หลุม
น้ำครำ ได้แก่ หลุมน้ำครำและหลุม
โสโครก. คำว่า ของที่ไม่ควรบริโภค
ได้แก่ ของอันไม่สมควรเพื่อจะบริโภค.

อนสฺมาโนติ อนิสฺสโร. โคริวาติ
โคโณ วिय. ภฺยชิตฺวา สฺวราภฺยชิตฺวา.
ยถา โส ตตถ ตตถ ภฺยชิตฺวา
ปรีเยสนฺโต อาหิณฺทติ เอวํ

คำว่า ไม่เป็นใหญ่ ได้แก่ ไม่เป็นอิสระ.
คำว่า เหมือนโค คือ เท่ากับ โคน
วिय แปลว่า เหมือนกับโค. คำว่า
กินกากสุรา คือกินกากเหล้า. อธิบายว่า

คุณอุษา-บริษัทสุรินทร์ ออมย่า เคมิกอด (ปทท.) จำกัด
สร้างคัมภีร์พระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อาหิณฺหตฺตีติ อตุโก.

ย่อมเที่ยวไป เหมือนโคนั้นเที่ยวไป
แสวงหาเหยื่อในที่นั้น ๆ.

อนาถมาโนติ นิรวสฺสโย อนาโถ วีย.
อุปคายนฺตีติ อญฺญํ คายนฺตุํ ทิสฺวา
อุปคณฺตุวา คายติ.

คำว่า **หาที่พึ่งมิได้** คือเหมือนคนอนาถา
ปราศจากที่พึ่ง. คำว่า **ยอมขบรับร้อง**
คือ เห็นคนอื่นขบรับร้องอยู่ก็เข้าไปขบรับร้อง
ด้วย.

อเจโลวาติ อเจลโก วีย. วิถีขนฺตฺรานีติ
อนฺตฺรวีถียो. อติเวลฺลสํยิตฺติ อติจิรํปี
นิทฺทํ โอกุภเมยฺย. อติเวลจาร์ตีปี
ปาโจ. อติเวลจาร์ หุตฺวา จเรยฺยติ
อตุโก.

คำว่า **เหมือนซีเปลื่อย** คือเหมือนคน
เปลื่อยกาย. คำว่า **ตามถนนและชอก**
คือระหว่างถนน. คำว่า **นอนตื่นสาย**
ได้แก่นอนหลับนานนัก. บาลีว่า อติเวล-
จาร์ ก็มีบ้าง. อธิบายว่า พึ่งประพฤติ
เที่ยวเตร่เกินเวลา.

ทารุกฏฺฐลโกวาติ ทารุณฺยณฺตฺรูปกํ
วีย. โภคชานินฺจฺอุปฺนฺตฺตีติ โภคชานินฺจ
อุปฺนฺตฺติ.

คำว่า **เหมือนหุ้มนไม้** ความว่า
เหมือนรูปยนต์อันสำเร็จด้วยไม้. คำว่า
โภคชานินฺจอุปฺนฺตฺติ แยกบทเป็น โภค-
ชานินฺจ อุปฺนฺตฺติ คือเข้าถึงความเสื่อม
แห่งโภคสมบัติ.

ปาณาติปาตาทีนิ กตฺวา ทณฺหฺพีพิตา
ธนชานินฺจ อญฺญณฺจ วรพฺนฺธนาทิกุขํ
ปาปฺพนฺตฺตีติ อตุโก.

อธิบายว่า ทำกรรมมีปาณาติบาตเป็นต้น
แล้วถูกอาชญาบีบคั้น ย่อมถึงความเสื่อม
ทรัพย์ และถึงทุกข์ มีการประหารและ
จองจำเป็นต้น อย่างอื่น.

คุณอุษา-บริษัทสุรินทร์ ออมย่า เคมิคอด (ปทท.) จำกัด
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

วณฺศคโคตติ อตฺตโน วณฺศสฺมี คโคต. คำว่า จมอยู่ในอามจ ได้แก่ จมอยู่ใน
ตสฺมี วณฺเต โอสนฺโนติ อตฺโต.

อาเจียนของตน. อธิบายว่า จมลงแล้ว
ในอาเจียนนั้น.

พฺยสนฺโนติ พฺยสนปฺตฺโต. วิสนฺโนติปิ
ปาโจ. อุกฺกฏฺโฐติ อหํ มหาโยโธ โก
มยา สทิสฺส อตฺถิติ เอวํ อุกฺกสฺสคโคต
หุตฺวา.

คำว่า ถึงความพินาศ คือถึงความ
ย่อยยับ. บาลีว่า วิสนฺโน ก็มีบ้าง. คำว่า
อีกเหิม คือเขาเป็นผู้ถึงการอวดตัวอย่าง
นี้ว่า เราเป็นนักรบผู้ยิ่งใหญ่ จะมีใคร
ทัดเทียมกับเราหรือ.

อาวิลฺลฺโขติ. รตฺตกุโข. สพฺพปฺจวีติ
สพฺพา ปจฺวี. สพฺพา ปจฺวีติปิ
ปาโจ.

คำว่า ผู้มีนัยน์ตาแดงกำ ได้แก่ มีตา
แดงจัด. คำว่า สพฺพปฺจวี แปลว่า
แผ่นดินทั้งหมด. บาลีเป็น สพฺพา ปจฺวี
ก็มีบ้าง.

จาตฺรณฺโถติ จตฺสุมฺทุกฺปฺริยนฺตาย ปจฺวียา
อิสฺสโร. มานาติ มานการกา.
เสสฺสพฺเทสฺสุปิ เอเสว นโย. คตฺติ
นิปฺผลฺลติ. นิเกโตติ นิวาโส.

คำว่า มีมหาสมุทรทั้งสิ้นเป็นที่สุด ขอบ
ขัณฑลีมา คือเป็นใหญ่ในแผ่นดิน อันมี
มหาสมุทรทั้งสิ้นเป็นที่สุดโดยรอบ. คำว่า
ถือตัวจัด คือ เป็นผู้ทำความถือตัวจัด.
แม้ในบทที่เหลือทั้งหลายก็มีนัยนี้เหมือนกัน.
คำว่า คลุกคลีอยู่ ได้แก่ มีความสำเร็จ.
คำว่า หมกมุ่นอยู่ ได้แก่ มีการอยู่อาศัย.

ตสฺสา ปุณฺณนฺติ ยา เอวรูปา ตสฺสา
ปุณฺณํ. อิทฺธานํติ สมิทฺธานิ. ศิฺตานิ
วตฺถาลงฺการกปฺปภณฺนฺเตहि ปุปฺพิตานิ.

คำว่า อันเต็มไปด้วยสุรานั้น คือ สุรา
ใดเป็นเช่นนี้ ท่านจงช่วยซื้อหม้ออันเต็ม
ด้วยสุรานั้น. คำว่า อันมั่งคั่ง ได้แก่

อันบริบูรณ์พร้อม. คำว่า สมบูรณ์
ได้แก่ เบิกบานอยู่ด้วยเครื่องใช้สอย คือ
ผ้าและเครื่องประดับ.

อุจฺฉินฺนทนายชุกตานิติ อุจฺฉินฺน-
ทนายชฺชานิ นิทฺธนานิ กตานิ.

คำว่า ทำให้ขาดทนายได้ คือทำให้ขาด
ความเป็นทนายได้ คือให้หมดทรัพย์ได้.

ยตุถ วินาสยฺนุตีติ ยํ นิสุสาย ยตุถ
ปติฏฺฐิตา เอกปี พหุปี ธนธมฺมา-
ทิสปาเตยฺยํ นาเสนฺตุติ กปณา โหนฺตุติ.

คำว่า ในตระกูลใดพินาศไป คือ ชน-
ทั้งหลาย ผู้ดำรงอยู่ในตระกูลใด ย่อมทำ
สมบัติ มีทรัพย์และข้าวเปลือกเป็นต้น
อย่างเดียวบ้าง มากอย่างบ้าง ให้
พินาศไป คือเป็นคนยากจนลง เพราะ
อาศัยสุราได้.

ทิตฺตฺรูปฺโปติ ทปฺปิตรูปฺโป. กณฺเฑหฺยยาติ
ภริยสฺมณฺญา ย กิเลสฺวเสน หตุเถ
กณฺเฑหฺย.

คำว่า เป็นคนหยาบช้ำ ได้แก่
เป็นคนหยิ่งยโส. คำว่า ฟิงหยอก คือ
ฟิงจับต้องมือด้วยอำนาจกิเลสโดยสำคัญ
ว่าเป็นภรรยา.

ทาสฺมปิ กณฺเฑหฺติ อตุตฺตโน ทาสฺปิ
กิเลสฺวเสน สามิโก เมติ กณฺเฑหฺย.

คำว่า แม้เป็นทาสพึงรับใช้ คือพึงรับ
แม้เป็นของตนว่า สามีของเรา ได้ด้วย
อำนาจกิเลส.

ปีตฺวานาติ ปีวิตฺวา. ทฺวจฺจริตี จริตฺวาติ
เอวํ ตีหิ ทฺวาเรหิ ทสฺวิธฺปิ อกฺุสลํ
กตฺวา.

คำว่า ปีตฺวาน เท่ากับ ปีตฺวา คือดื่ม
สุราแล้ว. คำว่า ประพฤติทุจริต คือ
ทำกุศล ๑๐ อย่างด้วยทวารทั้ง ๓ อย่างนี้.

คุณอุษา-บริษัทสุรินทร์ ออมย่า เคมิคอด (ปทท.) จำกัด
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ยาจมานาติ ยัม ปุริสํ ปุพฺเพ สุรํ
อปีวนตัม พหุํปิ หิริณณํ ปริจฺจชนฺตาปิ
มุสวาทํ กโรหิติ ยาจมานา น
ลภนฺติ.

ปีตฺวาติ ปีตฺวา จิตฺ. นปฺปชานาติ
วฺตุโตติ. เกนตฺถนาคโตสํติ วฺตุโต
สาสนสฺส ทฺถคฺคหิตตฺตา ตํ อตฺถํ
นปฺปชานาติ.

หิริมนปีติ หิริยฺตุตฺตจิตฺตาปิ. เอกฺกฺวาติ
สุกรโปตกา วีย หินฺชจฺเจหิปี สทฺธิ
เอกราสิ หุตฺวา. อนาสกาติ นิราหารา.
ถณฺฑิลทฺถกฺขเสยฺยนฺติ ภูมียํ ทฺถกฺขเสยฺย.
อายุสฺกฺยณฺติ ครหํ.

ปตฺตทฺถกฺขณฺธาติ ปติตฺถกฺขณฺธา.
กฺกฺฆทวาริวาติ คีวายํ พนฺธเนน กฺกฺกฺกฺก
หตา คาโว วีย.

ยถา ตินํ อชาทฺนฺติโย ปายํ อปีวนฺติโย
สยณฺติ ตถา สยณฺตีติ อตฺถโก.

คำว่า มาอ่อนนอน คือชนทั้งหลาย แม้
จะยอมสละเงินจำนวนมากมาอ่อนนอน
บุรุษใด ผู้ยังไม่ดื่มสุรามาก่อนว่า ท่าน
จงพูดเท็จ ย่อมไม่ได้.

คำว่า ดื่มสุราแล้ว ได้แก่ ยืนดื่มสุรา
อยู่ได้. คำว่า ถูกเขาชักถามยอมไม่ทราบ
คือถูกเขาชักถามว่า เจ้ามาด้วยความ
ต้องการอะไร ก็ไม่รู้เนื้อความนั้น เพราะ
ข่าวสาสน์ที่ตนรับมาไม่ดี.

คำว่า แม้มีใจละอาย คือแม้จะมีจิต
ประกอบด้วยความละอาย. คำว่า ตั้งลูก
สุกร ได้แก่ รวมกลุ่มเดียวกันกับพวกมี
ชาติคนเลวทราม เหมือนลูกสุกร ฉะนั้น.
คำว่า อดอาหาร คือไม่มีอาหาร. คำว่า
การนอนเป็นทุกข์ ได้แก่ การนอน
เป็นทุกข์บนพื้นดิน. คำว่า คำติเตียน
ได้แก่ คำครหา.

คำว่า คอตก คือมีคอตก. คำว่า
เหมือนโคที่ถูกลงปฏัก คือ เหมือนโค
ทั้งหลาย ที่ถูกลงปฏักอันผูกอยู่ที่คอ.

อธิบายว่า นอนเหมือนดังโคไม่กินหญ้า
ไม่ดื่มน้ำนอนอยู่.

โฆรวิสมิวาทิ โฆรวิสั วิย. วิสธมานนุติ
วิสสทิสั. อนุชกเวณชาปุตตาทติ ทส
ภาติกราชาโน.

คำว่า อันเปรียบด้วยงูพิษ คือเหมือนงู
มีพิษร้าย. คำว่า เสมอด้วยพิษงู คือ
เช่นกับพิษงู. คำว่า โอรสของท้าว
อันชกเวณชาฯ ได้แก่พระราชาร่วมพี่น้อง
กัน ๑๐ พระองค์.

อุปกุกมุนุติ ปหริสสุ. ปุพพเทวาทติ
อสุรา. ตติทิวาทติ ดาวตีสเทวโลกา.
สสุสตียาติ สสุสดา ที่ชมายุกภาเวณ
นิจจสมมตา เทวโลกาติ อตุโถ.

คำว่า ประหัตประหารกัน คือทำร้าย
กัน. คำว่า เทพในก่อน ได้แก่
พวกอสุร. คำว่า จากไตรทิพย์ ได้แก่
จากเทวโลกชั้นดาวดึงส์. คำว่า สำคัญ
ตนว่าเที่ยง คือสำคัญตนว่าเที่ยง อธิบายว่า
เทวโลกที่สมมติว่าเที่ยง เพราะความเป็น
โลกของเทพผู้มีอายุยืน.

สมายาติ สทฐี อสุรมายาหิ. ชานนุติ
เอวี่ นีรตถกั เอตนุติ วิชานนุโต
ตุมหาทิสอ ปณฺชิตปุริสอ กถั ปิเวยย.

คำว่า มีมายา คือพร้อมด้วยมายาของ
อสุรทั้งหลาย. คำว่า รู้้อยู่ คือบุรุษผู้
เป็นบัณฑิตเช่นท่าน เมื่อทราบชัดว่า
สุรานี้ไม่มีประโยชน์อย่างนี้ จะพึงดื่มสุรา
อย่างไรเล่า.

กุกุมกคตา มยาติ กุกุมกคตัม มยาติ.
อยเมว วา ปาโจ. อกฺขาทฺรฺปนฺนุติ
สภาวโต อกฺขาทตัม.

คำว่า กุกุมกคตา มยา (ที่อยู่ในหม้อ
อันเข้าพระพุทเจ้า) เท่ากับ กุกุมกคตัม
มยา. อีกอย่างหนึ่ง บาลีก็เช่นนี้เอง.
คำว่า ได้กราบทูลแล้ว คือเข้าพระ-
พุทเจ้าได้ทูลแล้วตามความเป็นจริง.

๕-๒๐-๒๐-๕

ดี สุตฺวา ราชฯ สุรฯ อาทินว
 ฅตฺวา ตุมฺโจ สกฺกสฺส ฤดี กโรนฺโต
 เทว คากา อภาสิ.

พระราชฯ ครั้นทรงสดับเทวดำรัส
 นั้นแล้ว ทรงรู้โทษของสุรฯ ทรงมี
 พระทัยยินดี เมื่อจะทรงทำความชมเชย
 ทำวสัฏกะจึงได้ทรงภาษิต ๒ พระคาถา
 ว่า

๖๐. “น เม ปิตา วา อถวาปิ มาตา
 เอตาทิสฺโย ยาทิสโก ตุมฺสิ
 หิตานุกมฺปี ปรมตฺถกาโม
 โสหนฺ กสิสฺส วจนฺ ทวชฺช.

๖๐. “ท่านไม่ใช่บิดา หรือมารดาของ
 ข้าพเจ้า ท่านเป็นคนประเภทใด
 ประเภทหนึ่ง มีความอนุเคราะห์
 เพื่อประโยชน์เกื้อกูล ปรรณนา
 ประโยชน์อย่างยิ่ง ตั้งแต่นี้ไป
 ข้าพเจ้านั้นจะทำตามคำของท่าน.

๖๑. ททามิ เต คามวราณี ปญฺจ
 ทาสีสฺตํ สตฺต ควฺสทานิ
 อาชณฺณยฺตุเต จ รเถ ทส อิเม
 อาจริโย โหสิ มมตฺถกาโม”ติ.

๖๑. ข้าพเจ้า ขอให้บ้านส่วย ๕ ตำบล
 ทาสี ๑๐๐ คน โค ๗๐๐ ตัว รถเทียม
 ด้วยม้าอาชาไนย ๑๐ คัน แก่ท่าน
 ขอท่านผู้ปรรณนาประโยชน์ เป็น
 อาจารย์ของข้าพเจ้าเถิด”.

ตตฺถ คามวราณีติ พุราหฺมณ
 อาจริยสฺส นาม อาจริยภาโค
 อิจฺฉิตพุโพ สวฺจฺนเร สตสฺสสุฏฺฏจฺานเก
 ตฺยฺหนฺ ปญฺจ คามे ททามิตี วทติ.

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า บ้านส่วย
 พระราชาตรัสว่า ดูกรพราหมณ์ ธรรมดา
 อาจารย์พึงต้องการทรัพย์ที่เป็นส่วนของ
 อาจารย์ ข้าพเจ้าจะให้บ้าน ๕ ตำบลซึ่ง
 เกิดผลปีละ ๑๐๐,๐๐๐ แก่ท่าน.

ทสา อิเมติ ทส อิเม ปุโรโต จิตเต
กาณจนวิจิตเต รเท ทสเสนโต เอวมาห.

คำว่า รต ๑๐ คั่นเหล่านี้ พระราชาเมื่อ
ทรงแสดงรตอันวิจิตรด้วยทองซึ่งประดิษ-
ฐานอยู่เฉพาะพระพักตร์ ๑๐ คั่นเหล่านี้
จึงตรัสแล้วอย่างนี้.

ติ สุตวา สกุโก เทวตตภาว
ทสเสนโต อตตทานัน ชานาเปนโต
อากาเส เทเว กาทา อภาสิ

ท้าวสักกเทวราช ครั้นทรงสดับ
พระดำรัสนั้นแล้ว จะทรงแสดงความให้
พระราชาทราบพระองค์ว่า เป็นเทพ
จึงได้ทรงภาษิต ๒ คาถาในอากาศว่า

๖๒. “ตเวว ทาสีสตมตฤ ราช
คามา จ คาโว จ ตเวว โหนตุ
อาชณฺณยุตตา จ รธา ตเวว
สกุโกหมสมิ ติทธานมินฺโท.

๖๒. “ข้าแต่พระราชา ทาสี ๑๐๐ บ้าน
โค และรถเทียมด้วยม้าอาชาไนย
จงเป็นของพระองค์ตามเดิมเกิด
ข้าพเจ้า เป็นท้าวสักกะจอมเทพ
ชาวไตรทศ.

๖๓. มัสเอนัน สปิปปายาสํ ภูณช
ชาทสฺสุ จ ตฺวํ มรฺฐมาสฺสุเว
เอวํ ตฺวํ ฐมฺมรโต ชนินฺท
อนินฺทิตโต สกฺคฺคมฺเปหิ จานนฺ”ติ.

๖๓. พระองค์ จงเสวยพระกระยาหาร
มังสาหาร เนยใสและน้ำมัน ฟิง
เสวยขนมกุมมาสอันโอชารส ดุกร
พระองค์ผู้ทรงเป็นจอมประชา-
ราชภูริ พระองค์ยินดีในธรรม ไม่
ถูกใคร ๆ นินทาด้วยอาการอย่างนี้
แล้วจงเข้าถึงฐานะคือสวรรค์เกิด”.

ตตฺถ เอวํ ตฺวํ ฐมฺมรโตติ เอวํ
ตฺวํ นานคฺคฺรสโกชนํ ภูณชนฺโต

บรรดาค่าเหล่านั้น คำว่า ยินดี
ในธรรมอย่างนี้ คือ พระองค์พึงเสวย

คุณอุษา-บริษัทสุรินทร์ ออมย่า เคมิกอด (ปทท.) จำกัด
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อรรถกถาชาดก ขุททกนิกาย ป-ท.๒๐-๕

สุราปานา วิรัต ติณิ ทุจจรัตนินิ
 ปหาย ติวิธสุจจิตตมมรัต หุตวา
 เกนจิ อนินุทิตโต สกุกกุจจันนัง อุเปหิตติ.

พระกระยาหารอันมีรสเลิศต่าง ๆ ฟุ้ง
 งดเว้นจากการเสวยสุราและทุจจิต ๓
 ประการ เป็นผู้ยินดีในธรรม คือสุจจิต
 ๓ อย่าง ไม่ถูกใคร ๆ นินทาด้วยอาการ
 อย่างนี้แล้ว จงเข้าถึงฐานะคือสวรรค์เกิด.

อิตติ สกุโก ตสฺส โอวาทัง
 ทตฺวา สกุกกุจจันนเมว คโต. โสปี สุวั
 อปปีวิตฺวา สุราภาชนานินิ ภินุทาเปตฺวา
 สิลลํ สมาทาย ทานัง ทตฺวา
 สกุกคปรายโน อโหสิ. ชมฺพุทึเปปี
 อนุกฺกเมน สุราปานัง เวปุลฺลปฺปตฺตติ
 ชาตัง.

ท้าวสักกเทวราช ครั้นประทาน
 โอวาทแก่พระราชานั้นดังนี้แล้ว ก็เสด็จ
 กลับไปสู่ที่อยู่ของพระองค์. แม้พระราชานั้น
 ก็ไม่ทรงเสวยสุรา รับสั่งให้ทำลาย
 ภาชนะสำหรับใส่สุรา แล้วทรงสมาทาน
 ศีล บริจาคทานได้ทรงมุ่งต่อทางสวรรค์.
 แต่ในชมพูทวีป การดื่มสุราถึงความ
 แพร่หลายมากเกิดขึ้นแล้วโดยลำดับ.

สตุถา อิมํ ฐมฺมเทสนํ อahrtิวา
 ชาตกั สโมธานสิ “ตทา ราชา
 อานนุโท อโหสิ สกุโก ปน
 อหเมวา”ติ.

พระศาสดา ครั้นทรงนำพระ-
 ธรรมเทศนาขึ้นมาแล้ว จึงทรงประมวล
 ชาดกว่า “พระราชานั้นครั้งนั้นได้เป็น
 อานนท์ ส่วนท้าวสักกจะเป็นเราเอง” ดังนี้.

กุกฺกชาตกาวถุณฺณา ทุตฺติยา.

พรรณนา กุกฺกชาตก ที่ ๒ จบ.

๓. ขยทุทิสชาตก (๕๑๓)

๖๔. “จิสฺสํ วต เม อุทปาติ อชฺช
 ภกุโข มหา สตุตฺตมิภตฺตกาเล
 กุโตสิ โภ วาสิ ตทิงฺฆ พุรุหิ
 อัจฺฉิย ชาตี วิทิตฺย ยถาสิ.
๖๕. ปญฺจาลราชา มิควํ ปวิฏฺโฐ
 ขยทุทิสฺส นาม ยทิ สฺสุโต เต
 จรามิ กจฺฉานิ วณานิ จาหํ
 ปสทํ อิมํ ขาท มมชฺช มุญฺจ.
๖๖. เสเนว ตวํ ปณฺสี สยฺหมาโน^๑
 มเมส ภกุโข ปสโท ยํ วเทสิ
 ตํ ขาทิยาน ปสทํ ชิฆณฺณํ
 ขาทิสฺสํ ปจฺฉา น วิลาปกาโล.

๓. ชัยทิสชาตก (๕๑๓)

๖๔. “ในเวลาที่เราบริโภคอาหาร ใน
 วันที่ ๗ ภัตตาหารเป็นอันมาก
 เกิดขึ้นแล้วแก่เราในวันนี้ นาน
 นึกหนอ ท่านมาจากไหน หรือท่าน
 เป็นใคร เชิญท่านบอก ขอเชิญ
 ท่านจงบอกถึงชาติตระกูล ตามที่รู้
 กันเกิด.
๖๕. เราเป็นพระเจ้าปัญจาลราช มี
 นามว่าชัยสิสุ ถ้าท่านได้ยินชื่อก็
 คงรู้จัก เราออกมาล่าเนื้อ เทียวมา
 ตามข้างภูเขาและป่า ท่านจงกิน
 เนื้อกวางนี้เกิด ขอจงปล่อยเราไป
 เสียในวันนี้เกิด.
๖๖. พระองค์เอาของ ของพระองค์เองมา
 แลกเปลี่ยน กวางที่พระองค์ตรัส
 ถึงนี้ เป็นอาหารของข้าพระองค์
 ข้าพระองค์กินพระองค์แล้ว อยากร
 จะกินเนื้อกวาง ก็จักกินได้ในภาย
 หลัง เวลานี้ไม่ใช่เวลาจะขอร้อง
 พุศฺพรา.

^๑ ส. ฉ. สสุตมาโน.

๖๗. น จตุติ โมกฺโข มม นิกฺกเยน^๑ ๖๗. หากว่าความพ้นของเรา ไม่มีด้วย
 คนุตฺวาน ปจฺจาคมนาย ปณฺเฑห การแลกเปลี่ยน ขอให้เราได้กลับ
 ตํ สงฺครํ พุราหุมนสฺสปฺทาย ไปยังพระนครเสียก่อน เราผิดไว้
 สจฺจานุรฺกฺขี ปุณฺราวชิสฺสํ. แก่พราหมณ์ว่าจะให้ทรัพย์ เรา
 จะรักษาคำสัตย์ กลับมาหาท่านอีก.
๖๘. กิ กมฺมชาตํ อนุตฺตปฺปเต ตํ ๖๘. ดูกรพระราชา พระองค์ใกล้จะถึง
 ปตฺตํ สมีปํ มรณสฺส ราช สวรรคตอยู่แล้ว ยังทรงเดือดร้อน
 อาจิกฺข เม ตํ อปี สกฺกฺเณมฺห ถึงกรรมอะไร ขอจงตรัสบอกกรรม
 อนุชฺชายิตฺตุ อาคมนาย ปณฺเฑห. นั้นแก่ข้าพระองค์ ข้าพระองค์อาจ
 จะอนุญาตให้เสด็จกลับไปก่อนได้.
๖๙. กตา มยา พุราหุมนสฺส ธนาสา ๖๙. ความหวังในทรัพย์ เราได้ทำไว้แก่
 ตํ สงฺครํ ปฏฺิโมกฺกํ น มุตฺตํ พราหมณ์ ความผิดเพี้ยนเป็นข้อ
 ตํ สงฺครํ พุราหุมนสฺสปฺทาย ผูกมัดตัวยังพันไปไม่ได้ เพราะเรา
 สจฺจานุรฺกฺขี ปุณฺราวชิสฺสํ. ผิดไว้ว่าจะให้ทรัพย์ แก่พราหมณ์
 เราจะรักษาคำสัตย์ กลับมาหาท่าน
 อีก.
๗๐. ยา เต กตา พุราหุมนสฺส ธนาสา ๗๐. ความหวังในทรัพย์ พระองค์ทำไว้
 ตํ สงฺครํ ปฏฺิโมกฺกํ น มุตฺตํ แก่พราหมณ์ การผิดเพี้ยนเป็นข้อ
 ตํ สงฺครํ พุราหุมนสฺสปฺทาย ผูกมัดตัวยังพันไปไม่ได้ เพราะได้
 สจฺจานุรฺกฺขี ปุณฺราวชิสฺสํ. ผิดเพี้ยนไว้แก่พราหมณ์ว่า จะ
 พระราชทานทรัพย์ พระองค์จง

^๑ สี. วิกกเขน.

รักษาคำสัตย์ไว้ เสด็จกลับมาอีก
เกิด.

๗๑. มุตโต จ โส โปริสาทสุส หตุถา
คนตุวา สกั มนุหิรั กามกามี
ตัม สงุครุ พุราหุมนสปปทาย
อามนุตยึ ปุตตมลินสตุตฺ๑

๗๑. ก็พระเจ้าชัยทิสนั้น หลุดพ้นจาก
เงื้อมมือของโปริสาท แล้วรีบเสด็จ
กลับไปยังพระราชมนเทียร ของ
พระองค์ เพราะได้ทรงผิดเพี้ยนไว้
แก่พราหมณ์ว่า จะพระราชทาน
ทรัพย์ ได้รับสั่งให้หาพระราชโอรส
พระนามว่า อลินสตุตฺ๑.

๗๒. อชฺชเวว รชฺชํ อภิสเจยสุสุ^๒
ธมฺมณฺจ รฎฺเฐสุ ชนฺเสสุ^๓ จาปี
อธมฺมกาโร จ เต มาหุ รฎฺเฐ
คจฺฉามหํ โปริสาทสุส ฃนฺเต^๔

๗๒. ตรัสว่า เจ้าจงอภิเษกครองราช-
สมบัติในวันนี้แหละ จงประพฤดิ
ธรรมในแว่นแคว้นทั้งหลาย และ
พวกประชาชน บุคคลผู้ไม่ประพฤดิ
ธรรมอย่าได้มีแล้ว ในแว่นแคว้น
ของเจ้า เราจะไปในสำนักของ
โปริสาท.

๗๓. กิ กมฺม กุพฺพิ ตว เทว ปาเท^๕
นารารथึ ตัม ตทิจฺฉามิ โสตุ

๗๓. ขอเดชะ ข้าพระองค์ได้ทำความไม่
พอพระทัยอะไร ไว้ในฝ่าพระบาท

๑ น. ...สตุตฺ.

๒ น. อภิสเจยยสุสุ.

๓ น. ธมฺม จร เสสุ ปเรสุ...

๔ น. ชคฺเต.

๕ น. ปาว.

ยมชช รชชมฺหิ อุกฺกุสเสยฺ ตูวํ
 รชชฺชปี นิจฺเจยฺย^๑ ตยา วินา อหํ.

ของพระองค์ ข้าพระองค์ปรารถนา
 จะได้สดับ ความที่พระองค์จะให้ขึ้น
 ครองราชสมบัติในวันนี้ ข้าพระองค์
 ไม่ปรารถนาแม้ราชสมบัติเว้นจาก
 ได้ฝ่าพระบาทเลย.

๗๔. น กมฺมุนา วา วจสา จ^๒ ตาต
 อปราริโตหํ ตูวํ สรามิ
 สหฺทธิญฺจ^๓ กตฺวา ปุริสาทเกน
 สจฺจานุรทฺธิ ปุณฺหํ คมิสฺสํ.

๗๔. ลูกเอ๋ย เราไม่ได้ระลึกถึงความผิด
 ทางกายกรรม แลวจีกรรมของ
 เจ้าเลย แต่เราได้ทำการตกลงไว้
 กับโปริสาท เรายุ่รักษาคำสัตย์ จึง
 ต้องกลับไปอีก.

๗๕. อหํ คมิสฺสามิ อิธฺเว โหหิ
 นตฺถิ ตโต ชีวโต วิปฺปโมกฺโข
 สเจ ตูวํ กจฺจสิยฺเว ราช
 อหํปี กจฺจามิ อุกฺโก น โหม.

๗๕. ข้าพระองค์จะไปแทนเอง ขอ
 พระองค์จงประทับอยู่ ณ ที่นี้แหละ
 การที่จะรอดชีวิตหลุดพ้นจากสำนัก
 ของโปริสาทนั้น ไม่มีเลย ข้าแต่
 พระราชบิดา หากพระองค์จะเสด็จ
 ไปจริง ๆ แม้ข้าพระองค์ก็จะ
 ตามเสด็จไปด้วย เราทั้งสองจะ
 ไม่อยู่.

^๑ น. นิจฺเจยฺย.

^๒ น. ว.

^๓ น. สหฺทธิญฺจ.

๗๖. อทฐา หิ ตาต สตานส ธมฺโม ๗๖. ลุกอัย นั้นเป็นธรรมของพวก
มรณา จ เม ทุกุขตรี ตทสส สัตบุรุษ โดยแท้จริง แต่เมื่อไร
กมฺมาสปาโท ตํ ยทา ปจิตฺวา นายโปริสาทข่มขี่ ทำลาย เผาเจ้า
ปสยฺห ขาเท ภิทารุกฺขมฺULE. กินเสียที่โคนต้นไม้ นั้น เป็นความ
ต่างพริ้วของเรา ข้อนี้แหละเป็น
ทุกขยิ่งกว่าความตาย ของเราเสีย
อีก.
๗๗. ปาณน เต ปาณมฺหํ นิมิสฺสุ ๗๗. ข้าพระองค์ ขอเอาชีวิตของข้า-
มา ตวํ อคา โปริสาทสฺส ฃนฺเต^๑ พระองค์แลแก่พระชนมชีพ ของ
เอตญจ เต ปาณมฺหํ นิมิสฺสุ ได้ฝ่าพระบาทไว้ พระองค์อย่าได้
ตสฺมา มตํ ชีวิตสฺส วณฺณณฺมิ.^๒ เสด็จไป ในสำนักของโปริสาทเลย
ข้าพระองค์ จะขอเอาชีวิตของ
ข้าพระองค์นี้แหละแก่พระชนมชีพ
ได้ฝ่าพระบาทไว้ เพราะฉะนั้น
ข้าพระองค์ ขอยอมตายแทนได้ฝ่า-
พระบาท พระเจ้าข้า.
๗๘. ตโต หเว ธีติมา ราชนฺปุโต ๗๘. ลำดับนั้นแล พระราชบุตรผู้ทรง
วณฺหิตฺวา มาตุญจ ปิตุญจ^๓ ปาเท พระปรีชา ถวายบังคมพระบาท
ทุกฺขินิสฺส มาตา นิปตี^๔ ปจฺพยา พระชนกและพระชนนีแล้ว พระ-

^๑ ฉ. ฃคฺเต.

^๒ สฺ. วเรมิ.

^๓ สฺ. อ. วณฺหิตฺถ มาตุจฺจ ปิตุจฺจ. ฉ. ...มาตุ จ ปิตุ จ.

^๔ ฉ. นิปตา.

ปิตสฺส ปคฺคยฺห ภูชาเน กนฺทติ.

ขณะที่ของพระองค์ ทรงมีความระทมทุกข์ ทรงล้มลงเหนือพื้นปรฐพี พระชนกของพระองค์ ทรงประคองพระพาหาทั้งสองคร่ำครวญอยู่.

๗๙. ตํ กจฺจนฺตํ ตาว ปิตา วิทิตฺวา
ปรมฺมุโข วนฺทติ ปณฺชสีโก
โสโม จ ราชา วรุโณ จ ราชา
ปชาปตี จนฺทิมมา สุริโย จ
เอเตหิ กุตฺโต ปุริสาทกฺขมา
อนฺุณฺณาโต โสตุถิ ปจฺเจหิ ตาต.

๗๙. พระราชบิดาทรงรู้ว่า พระราชโอรสนั้นเสด็จล่องหน้าไปก่อนแล้ว ทรงประคองอัญชลีกราบไหว้ทเวตาทั้งหลาย อ้อนวอนว่า ขอให้โสมราชา วรฺณราชา ท้าวปชาปตี พระจันทร์ และพระอาทิตย์ช่วยคุ้มครองเจ้า ขอให้เจ้า จึงได้รับอนุญาตจากสำนักปรีสาทกลับมา โดยความสวัสดิ์เกิดลูกพ่อ.

๘๐. ยํ ทณฺททกิริณฺโณ กตสฺส^๑ มาตา
รามสฺสกาสิ โสตุถานํ สุกฺคฺตฺตา
ตนฺเต อหํ โสตุถานํ กโรมิ
เอเตน สจฺเจน สรณฺตุ เทวา
อนฺุณฺณาโต โสตุถิ ปจฺเจหิ ปุตฺต.

๘๐. ดุกรลูกแม่ มารดาของบุรุษชื่อรามะ ถูกผู้ไปสู่ว่านแคว้น ของพระเจ้าทัณฑกักราช ได้คุ้มครอง ทำความสวัสดิ์แก่บุรุษผู้เป็นบุตร อย่างใด แม่ขอทำความสวัสดิ์อย่างนั้นแก่เจ้า ด้วยความสัตย์นี้ขอทวยเทพทั้งหลาย จึงช่วยคุ้มครอง ขอให้เจ้าได้รับ

^๑ อี. ...ทณฺททการณฺณกตสฺส.

๘๑. อารี รโหวาปี มโนปโทส
 นาหํ สเว ชาตุมลีนสตฺเต
 เอเตน สจฺเจน สรณฺตุ เทวา
 อนุญฺญาโต โสตุถิ ปจฺเจहि ภาตา.^๑

๘๒. ยสุมา จ เม อนนฺธิมนฺสิ สามิ
 น จาปิ เม มนฺสา อปฺปิโยสิ
 เอเตน สจฺเจน สรณฺตุ เทวา
 อนุญฺญาโต โสตุถิ ปจฺเจहि สามิ.

๘๓. พุรหา อชฺช จารุมฺโข กุโตสิ
 น มํ ปชานาสิ วเน วสนฺตุ
 ลุฑฺโถ มํ ฅตฺวา ปุริสาทโกติ
 โก โสตุถิมาชานมิชฺชาวชฺชย.

อนุญาตกลับมาโดยความสวัสดีเกิด
 ลุกเอ๋ย.

๘๑. ข้าพเจ้าระลึกไม่ได้เลยว่าเคยคิดร้าย
 ในที่แจ้งหรือในที่ลับ ในพระเชษฐา
 อลีนสัตตฺ ด้วยคำสัตย์นี้ ขอ
 ทวยเทพจงช่วยคุ้มครอง ข้าแต่
 พระเชษฐาขอให้ท่านได้รับอนุญาต
 กลับมาโดยความสวัสดีเกิด.

๘๒. ข้าแต่พระสวามี พระองค์ไม่เคย
 ประพัตินอกใจหม่อมฉันเลย ฉะนี้
 จึงเป็นที่รักของหม่อมฉันด้วยใจจริง
 ด้วยคำสัตย์นี้ ขอทวยเทพจงช่วย
 คุ้มครอง ขอให้พระองค์ได้รับ
 อนุญาตกลับมาโดยความสวัสดีเกิด.

๘๓. ท่านผู้มีร่างกายอันสูงใหญ่ มีหน้า
 อันงดงาม มาจากที่ไหน ท่านไม่รู้
 จักเราผู้ดูร้ายซึ่งอยู่ในป่านี้ มีนาม
 ว่าปฺริสาทดอกหรือ ก็ใครที่ไม่
 รู้จักความสวัสดีของตนดอก จึง
 มาถึง ณ ที่นี้.

^๑ ฉ. ภาติก.

๘๔. ชานามิ ลุฑท ปุริสาทโก ตูว์
น ตัม น ชานามิ วเน วสนตัม
อหณจ ปุตุโตสุมิ ขยททิสสส
มมชช ขาท ปิตุโน ปโมกขา.
๘๕. ชานามิ ปุตุโตสิ^๑ ขยททิสสส
ตถาหิ โว มุขวณฺโณ อภิณฺหนํ
สุทฺถกฺกณฺเฑว^๒ กตํ ตเวทํ
โย มตฺตุมิจฺเณ ปิตุโน ปโมกขา.
๘๖. น ทุกฺกํ กิณฺจิมฺเหตฺถ มณฺเฑ
โย มตฺตุมิจฺเณ ปิตุโน ปโมกขา
มาตุ จ เหนฺตุ ปฺรโลกกมฺยา^๓
สุเขน สกฺเคน จ สมฺปยุตฺโต.
๘๔. ดูกรนายพราน เราเห็นว่าท่านเป็น
ผู้กินเนื้อมนุษย์เป็นอาหาร แต่ไม่รู้
ว่าท่านอยู่ในป่านี้เราเป็นโอรสของ
พระเจ้าชยทิสสะ วันนี้ ท่านจงกิน
เราแทน เพื่อปลดเปลื้องพระบิดา
ให้พ้นไป.
๘๕. เราย่อมรู้ว่าท่านเป็นโอรสของพระ-
เจ้าชยทิสสะ เพราะพระพักตร์และ
ผิวพรรณของท่านทั้งสองคล้าย ๆ
กัน กรรมที่ท่านผู้ยอมตายแทน
เพื่อปลดเปลื้องพระชนก ให้พ้นไป
ทำแล้วนี้เป็นของทำได้ยากยิ่ง.
๘๖. กรรมที่บุคคลยอมตายแทน เพื่อ
ปลดเปลื้องบิดา หรือเพราะเหตุแห่ง
มารดาในโลกนี้ เป็นเหตุให้ไปสู่
ปรโลก ทั้งจะเพียบพร้อมด้วย
ความสุข และอารมณ์อันงามเลิศ
เราไม่เห็นว่าจะทำได้ยากสักน้อย
เลย.

^๑ น. ปุตุโตสิ.

^๒ น. สุทฺถกฺกณฺเฑว.

^๓ น. มาตุ จ เหนฺตุ ปฺรโลกกนฺตฺวา.

คุณฉฐียา สุจินดา

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๘๗. อหฺมฺจ โข อตุตโน ปาปกริยํ
 อาวี รโห วาปี สเร น ชาตุ
 สงฺฆาตชาติมฺรโณหฺมฺสฺมิ
 ยเถว เม อิธ ตถา ปฺรตฺถ.
๘๗. ก็แลเราระลึกไม่ได้เลยว่า เราทำ
 ความชั่วเพื่อตัวเองทั้งในที่แจ้ง และ
 ที่ลับ เพราะว่าเรามีความเกิดและ
 ความตายอันกำหนดไว้แล้วว่า ใน
 โลกนี้ของเราฉันใด ในปรโลกก็
 ฉันนั้น.
๘๘. ขาทชฺช มํทานิ มหฺนุภาว
 กรสฺสุ กิจฺจานิ อิมํ สรีริ
 รุกฺขสฺส วา เต ปปตฺตานิ อคฺคา
 ฉาทมาโน^๑ มยฺหํ ตวมฺเทสิ มํสํ.
๘๘. ดูกรท่านผู้มีอำนาจมาก เชิญ
 ท่านกินเนื้อเราบัดนี้ ในวันนี้เกิด
 สรีระนี้ เราสละแล้ว เราจะทำเป็น
 พลัดตกมาจากยอดไม้ ท่านขอใจ
 เนื้อส่วนใด ก็เชิญท่านกินเนื้อส่วน
 นั้น ๆ ของเราเถิด.
๘๙. อิทฺมฺจ เต รุกฺขติ ราชปฺตฺต
 จเชสิ^๒ ปาณํ ปิตุ ปโมกฺขา
 ตสฺมาติห^๓ ตฺวํ ตรมานรฺูป
 สมฺภวฺช กฏฺฐาณิ ชฺเลหิ อคฺคิ.
๘๙. ดูกรราชบุตร เรื่องนี้ท่านเต็มใจจริง
 ท่านจึงสละชีวิต เพื่อปลดเปลื้อง
 พระบิดาได้ เพราะเหตุนั้นแล
 ท่านจงรีบไปหักไม้มาก่อไฟเถิด.
๙๐. ตโต หเว ธีติมา ราชปฺตฺโต
 ทารุํ สมหาทฺว มหฺนตฺมคฺคิ
๙๐. ลำดับนั้น พระราชบุตรผู้มีปัญญา
 ได้นำเอาฟืนมา ก่อไฟกองใหญ่ขึ้น

^๑ ฉ. ฉาทมาโน.

^๒ สී. อ. จชาสิ.

^๓ ฉ. ตสฺมา หิ โส.

สนที่ปยิตฺวา ปฏิวะทยิตถ
อาทีปิตฺทานิ มหามคฺคิ.

แล้วแจ้งให้ยักษ์ทราบ ว่า บัดนี้
เราก่อไฟเสร็จแล้ว.

๙๑. ขาทชฺช มํทานิ ปสฺยหการี
กี มํ มุหุํ เปกฺขสิ ภูจฺจโลโม
ตถา ตถา ตฺยุมหํ กโรมิ
ยถา ยถา มํ ฉาทมาโน^๑ อเทสิ.

๙๑. เมื่อก็นี้ ท่านทำการข่มขู่ว่าจะกิน
เราในวันนี้ ทำไมท่านหวาดเกรง
เรา มองดูบ่อย ๆ เราได้ทำตามคำ
ของท่านเสร็จแล้ว เมื่อท่านพอใจ
จะกินก็เชิญกินเสียซิท่าน.

๙๒. โภ ทาทิสํ อาหารติ ขาทิตาย
ธมฺเม จิตํ สจฺจวาที วทญฺญํ
มุกฺขธาปี ตสฺส วิผลเยย สตุตธา
โย ทาทิสํ สจฺจวาที อเทย.

๙๒. ผู้ที่ตั้งอยู่ในธรรม มีวาจาสัตย์ รู้
ความประสงค์ของผู้ขอ เช่นอย่าง-
ท่าน ใครจะนำมากินเป็นภิกษา-
หารได้ ผู้ใดกินผู้มีวาจาสัตย์
เช่นท่าน ศีรษะของผู้นั้น จะฟุ้ง
แตกออกเป็น ๗ เสียง.

๙๓. อิทํ หิ โส พุราหุณฺณํ มณฺญมาโน
สโส อวาเสสิ สเก สรีเร
เตเนว โส จนฺทิมมา เทวปฺตุโต
สสฏฺจโก^๒ กามทฺทชฺช ยกฺข.

๙๓. ดูกรยักษ์ สสบัณฑิตนั้นสำคัญ
ท้าวสักกะนี้ว่าเป็นพราหมณ์ จึง
ยอมให้พักอยู่ ในสรีระของตน
ด้วยเหตุนั้นแหละ จันทิมเทพบุตรจึง
มีภาพกระต่ายปรากฏ สมประสงค์
ของโลกอยู่จนทุกวันนี้.

^๑ ฉ. ฉาทมาโน.

^๒ สී. สตคฺคฺโค. ปสคฺคฺโคติปิ ฉ. สตคฺคฺโค.

คุณฉฐิยา สุจินดา

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๙๔. จนุโท ยถา ราหุมุขา ปมุตโต
 วิโรจเต ปณฺณรเสว ภาณุมมา^๑
 เอวํ ตูวํ โปริสาทา ปมุตโต
 วิโรจ กปิลเส^๒ มหานุภาว
 อาโมทยํ ปิตริ มาตฺรณจ
 สพุโพ จ เต นนฺทตุ ฌาติปกฺโข.

๙๕. ตโต หเว ธีติมา ราชนฺตุโต
 กตญฺชลี ปคฺคยฺห^๓ โปริสาทํ
 อญฺญาโต โสติติ สฺขี อโรโค
 ปจฺจจากมา กปิลลฺมลินฺสตุโต.

๙๖. ตํ เนคมา ชานปทา จ สพุเพ
 หตุตาโรหา รติกา ปตฺติกา จ

๙๔. พระจันทร์ พระอาทิตย์พ้นแล้วจาก
 ปากแห่งราหู ย่อมรุ่งโรจน์ใน
 วันเพ็ญฉันใด ตูกรท่านผู้มี
 อานุภาพมาก ท่านก็ฉันนั้น
 หลุดพ้นไปจากเราผู้กินเนื้อมนุษย์
 เป็นอาหาร แล้วยังพระชนกชนนี
 ให้ปลื้มพระทัย จนรุ่งเรืองอยู่ใน
 แคว้นกบิล อนึ่งพระประยูรญาติ
 ของท่าน จงยินดีกันทั่วหน้าเถิด.

๙๕. ลำดับนั้นแล พระราชโอรสทรง
 พระนามว่า อสินัสัตตผู้มีพระปัญญา
 ทรงประคองอัญชลี ไหว้ยกษ์
 โปริสาท ตรัสอนุญาตแล้ว ทรงมี
 ความสุขสวัสดิ์ปราศจากโรค เสด็จ
 กลับมายังกบิลรัฐ.

๙๖. ชาวนิคมชาวชนบททั่วหน้า ทั้งพล
 ช้าง พลม้า พลรถ และพลเดินเท้า

^๑ สี. อี. ภาณุมมา.

^๒ ฉ. กปิล. สี. อี. กมฺปิลล.

^๓ ฉ. ปริยาย.

นมสุสมานา ปญชลิกา อุปาคมุ
นมตฤ เต ทุกุกรการโกสิ”ติ.

ต่างพากันมาทำอัญชลี นอบน้อม
พระราชโอรสนั้น กราบทูลขึ้นว่า
ข้าพระองค์ทั้งหลายนอบน้อมถวาย
บังคมพระองค์ พระองค์ทรงทำกิจ
ซึ่งยากที่จะทรงทำได้” ดังนี้.

ชยทิสชาตกำ ตติย.

ชัยทิสชาดก ที่ ๓.

๓. ชยทิศชาตกถา (๕๑๓)

จิรสฺสํ วัต เมติ อิํ สตุถา
เซตวเน วิหรนฺโต เอกํ มาตุโปสกํ
ภิกขุํ อารพฺภ กเถสิ. ปจฺจุปฺปนฺนวตฺตุ
สามชาตกสทิสํ.

ตทา ปน สตุถา “ไปราณก-
ปณฺฑิตา กาณฺจนมาลํ เสตจฺจตุตํ
ปหาย มาตาปิโตร โปเสสนฺ”ติ วตฺวา
เตน ยาจิโต อติตํ อหริ

อติเต กปิลฺลรฺฏเจ อุตฺตรปญฺจาโล
นาม ราชา อโหสิ. ตสฺส อคฺคฺมเหสี
คพฺภํ ปฏฺลิภิตฺวา ปุตฺตํ วิชายิ. ตสฺสา
ปุริมภเว เอกา สปตฺติ กุชฺฌิตฺวา
“ตฺยหํ ชาตปชฺ ชาติตุํ สมตฺถา
ภวิสฺสามิ”ติ ปตฺถนํ จเปตฺวา ยกฺขิณี
อโหสิ. सा ตทา โอภาสํ ลภิตฺวา
ตสฺสา ปสฺสนฺติยา ว ตํ อลฺลมฺสเปสิ-
วณฺณกุมารํ คเหตฺวา มุรุมฺรายนฺติ
ชาติตุวา ปกฺกามิ. ทฺติยวาเรปิ ตเถว
อกาสิ. ตติยวาเร ปน ตสฺสา ปสฺสุติชมํ

๓. พรรณนาชัยทิศชาดก (๕๑๓)

พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ในพระ
เชตวันวิหาร ทรงปรารภภิกษุผู้เลี้ยง
มารดารูปหนึ่ง ตรัสชาดกนี้ว่า นานนัก
หนอแก่เรา ดังนี้เป็นต้น. เรื่องปัจจุบัน
เช่นเดียวกับเรื่องสามชาดก.

ก็ในกาลนั้น พระศาสดามีรับสั่งว่า
“บัณฑิตในครั้งก่อนทั้งหลาย ก็สละ
เศวตฉัตรอันเป็นมลาทอง แล้วเลี้ยง
มารดาและบิดา” เมื่อภิกษุกราบทูล
อาราธนาจึงทรงนำเรื่องอดีตมาว่า

ในอดีตกาล ได้มีพระราชาทรง
พระนามว่า อุตฺตรปญฺจาละ ใน
แคว้นแคว้นกปิล. พระอัครมเหสีของ
พระองค์ ทรงครรภ์แล้วประสูติพระโอรส.
หญิงร่วมพระสวามีคนหนึ่งในภพก่อนของ
พระอัครมเหสีนั้นโกรธ แล้วจึงตั้งความ
ปรารถนาว่า “ขอให้เราเป็นผู้สามารถ
กินลูกที่เกิดของเจ้า” แล้ว (ได้เกิด) เป็น
นางยักษิณี. ในกาลนั้นนางยักษิณีนั้น
ได้โอกาส เมื่อพระนางเห็นอยู่นั้นแหละ
จับเอาพระกุมาร ซึ่งมีสีดุดจันเนื้อสดนั้น

อรรถกถาชาดก ขุททกนิกาย ป-ท.๒๐-๖

รองศาสตราจารย์ศรีกาญจน์ สุจินดา
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ปวิฏฐกาเล เกห์ ปรีวาเรตฺวา ทพฺหํ
อารกฺขํ อํกุสุ. วิชชาติทิวเส ยกฺขิณี
อาคนฺตฺวา ปฺน ทารกํ อคฺคเหสิ.

เทวี “ยกฺขิณี”ติ มหาสทฺทมกาสี.
อาวฺรหฺตฺตา ปฺริสา อาคนฺตฺวา เทวีย
ทินฺนสญฺญา ยกฺขิณี อนุพนฺธิสุ. สา
ขาทิตฺตํ โอภาสํ อลภนฺตี ตโต
ปลา ยิตฺวา อุกฺกนิทฺธมนํ ปาวีสี.
ทารโก จ “มาตา”ติ สญฺญา
ตสฺสา ถนํ มุเชน คณฺหิ. สา
ปฺตุตฺตสิเนหํ อฺปฺปาเทตฺวา ตโต
ปลา ยิตฺวา สุसानํ คนฺตฺวา ทารกํ
ปาสาณฺนเลณฺเณ กตฺวา ปฏฺิซฺคฺคิ. อถสฺส
อนุกฺกเมน วทฺธฺมานสฺส มนุสฺสมํสํ
อาหริตฺวา อทาสี. อฺโกปิ มนุสฺสมํสํ
ขาทิตฺวา ตตฺถ วสีสุ. ทารโก อตฺตโน
มนุสฺสภาวํ น ชานาติ “ยกฺขิณี-
ปฺตุตฺตฺสุมิ”ติ สญฺญา. โส อตฺตภาวํ
ชทิตฺวา อนุตฺรธา ยิตฺตํ น สกฺโกติ

บริโกคฺคยฺหฺมุบ ๑ แล้วหลีกไป. แม้ใน
วาระที่ ๒ นางยักษิณีก็ได้กระทำแล้ว
เหมือนเช่นนั้น. แต่ในวาระที่ ๓ ในเวลา
ที่พระนางเสด็จเข้าไปตำหนักประสูติ
เจ้าหน้าที่ทั้งหลายได้แวดล้อมวังทำการ
อารักขาอย่างมั่นคง. ในวันประสูติ นาง
ยักษิณีได้มาจับเอาทารกไปอีก.

พระนางเทวี ได้ทรงทำพระสุรเสียงอันดัง
ขึ้นว่า “ยักษิณี”. พวกราชบุรุษก็อาวฺร
มาติดตามนางยักษิณีด้วยสัญญาเสียง ที่
พระราชเทวีทรงให้แล้ว. เมื่อมันไม่ได้
โอกาสจะกินจึงหนีไปจากที่นั้นแล้วเข้าไป
สู่อุทธารน้ำ. อนึ่งพระกุมารซึ่งเป็นทารก
สำคัญว่า “นางยักษิณีเป็นมารดา” จึง
ทรงดูดนมของมันด้วยพระโอษฐ์. มัน
เกิดความรักเหมือนดังบุตร จึงพาหนี
จากที่นั้นเข้าไปสู่อุทธารน้ำ ทำการเลี้ยงดู
พระกุมารทารกในถ้ำหิน. ต่อมาเมื่อ
พระกุมารนั้นเจริญวัยโดยลำดับ มันได้
นำเอาเนื้อมนุษย์มาให้เสวย. แม้ทั้งสองก็
กินเนื้อมนุษย์อยู่อาศัยในที่นั้น. พระ-
กุมารทารก ไม่ทรงทราบพระองค์เป็น
มนุษย์เพราะสำคัญว่า “เราเป็นบุตร

รองศาสตราจารย์ศรีกาญจน์ สุจินดา
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อดสูส สา อนุตธานตฤาย เอก
มุลล์ อทาสี. โส มุลานุกาเวน
อนุตธายิตวา มนุสสมส์ ชาทนต์
วิจรี. ยุกุขินี เวสฺสวณมหาราชสูส
เวยฺยวาวจจตุถาย คตฺตา ตตฺถเว
กาลมกาสี. เทวีปิ จตฺตฤวาวเร อญฺฉ
ปุตฺตํ วิชายี. โส ยุกุขินียา มุตฺตตตฺตา
อโรโค อโหสิ. ปจฺจามิตฺตํ ยุกุขินี
ชินิตฺวา ชาตตตฺตา “ชยทุทิสฺกุมารโ”ติสูส
นามํ อกัสมุ. โส วยฺยปุตฺโต สพฺพสิปฺเป
นิปฺพตฺตี ปตฺวา ฉตฺตํ อุตฺสาเปตฺวา
รชฺชมนุสฺสาสิ.

นางยักษิณี”. พระกุมารนั้นไม่อาจจะละ
อัทธภาพหายตัวได้. ต่อมานางยักษิณีได้
ให้รากไม้อย่างหนึ่งแก่พระกุมาร เพื่อ
ต้องการให้หายตัว. พระกุมารนั้น จึง
หายตัว เทียวเสวยเนื้อมนุษย์ด้วยอาณูภาพ
แห่งรากไม้. นางยักษิณีไป เพื่อปฏิบัติ
ท้าวเวสฺวณมหาราช แล้วได้ทำ
กาลกิริยา ในที่นั้นนั่นเอง. แม้พระราช-
เทวีก็ประสูติพระโอรสอีกองค์หนึ่งในวาระ
ที่ ๔. พระโอรสนั้นทรงปราศจากโรค
เพราะพ้นจากนางยักษิณี. พระญาติ
ทั้งหลายและพระชนกพระชนนี ได้ทรง
ตั้งพระนามพระโอรสว่า “ชัยทิสฺราช-
กุมาร” เพราะประสูติมีชัยชนะนาง
ยักษิณีผู้เป็นปัจจามิตร. พระกุมารนั้น
ทรงถึงความเจริญวัยก็บรรลุลูกความสำเร็จ
ในศิลปศาสตร์ทั้งปวง ให้ยกเสวตฉัตร
ครองราชสมบัติแล้ว.

ตทา โพรสิสฺตโต ตสูสา
อคุคมเหสิยา กุจฺฉิสฺมี นิพฺพตฺติ.
อลินฺสตฺตฺกุมารโติสูส นามํ อกัสมุ. โส
วยฺยปุตฺโต อุกุคฺคิตฺสิปฺโป หุตฺวา
อุปฺราชา อโหสิ. โส ยุกุขินีปุตฺโต

ในกาลนั้น พระโพธิสัตว์ทรงบังเกิด
ในพระครรภ์ของอัครมเหสีนั้น พระบิดา
และพระญาติทั้งหลายได้ถวายพระนาม
แก่พระราชกุมารนั้นว่า “อลินฺสตฺตฺราช-
กุมาร”. พระกุมารนั้นทรงถึงความ

ศาสตราจารย์พิพัฒน์ สุจินดา
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อปรมาเค ปมาเทน ตัม มุลล์ นาเสตวา
 อนนฺตรชายิตฺตุ อสกุโกนฺโต ทิสฺสนรุโป
 สฺสุสานเน มนุสฺสมสฺส ชาทติ. มนุสฺสา
 ตัม ทิสฺสวา ภัตตลิตฺตา อากนฺตวา
 รณฺเวย อุปกุโกสิสฺสุ “เทว เอโก ยกุโข
 ทิสฺสมานรุโป สฺสุสานเน มนุสฺสมสฺส ชาทติ
 โส อนุกฺกเมน นครํ ปวีสิตฺวา มนุสฺเส
 มาเรตฺวา ชาทิสฺสติ ตัม คาทาเปตฺตุ
 วฏฺฏทิตฺติ. ราชา “สาธฺม”ติ ปฏิสฺสุณิตฺวา
 “คณฺหถ นนฺ”ติ อาณนาเปสิ. เต
 พลนิกายา กนฺตวา สฺสุสานํ ปริวารेतฺวา
 อฏฺฐจฺสุ. ยกุชินิปุตฺโต นคฺโค
 อุพฺพิคฺคมานรุโป มรณภยภีโต วิรวนฺโต
 มนุสฺसानํ อนนฺตรํ ปกฺขนฺทิกิ. มนุสฺสา
 “ยกุโข”ติ มรณภยภีตา ทฺวิธา ภิชฺชีสฺสุ.
 โสปี ตโตว ปลายิตฺวา อรณฺณํ ปาวีสิ
 น ปุณฺ มนุสฺสปลตฺติ อากจฺฉิ. โส เอกํ
 มหาตฺตตนิอฏฺฐวี นิสฺสาย มคฺคปฏฺธิปนฺเนสฺสุ
 เอเกกํ คเหตฺวา อรณฺณํ ปวีสิตฺวา
 มาเรตฺวา ชาทนฺโต เอกสฺมี นิโคธมฺมุ
 วาสํ กปฺเปสิ.

เจริญวัยได้ศึกษาศิลปศาสตร์สำเร็จแล้ว
 ได้เป็นอุปราช. พระโอรสซึ่งเป็นบุตร
 ของนางยักษิณีนั้น ในเวลาต่อมาแผลอ
 ทำรอกไม้นั้นหาย ไม่สามารถจะหายตัว
 ได้ ปรากฏรูปร่างเดิม กินเนื้อมนุษย์
 อยู่ในป่าช้า. มนุษย์ทั้งหลายเห็นเขาแล้ว
 สะดุ้งกลัว มากราบทูลร้องทุกข์ต่อพระ
 ราชาวา “ข้าแต่พระองค์ผู้ประเสริฐ ยักษ
 ิณหนึ่งปรากฏรูป กินเนื้อมนุษย์อยู่ใน
 ป่าช้า เขาคงจะเข้าสู่พระนคร โดยลำดับ
 แล้วฆ่ามนุษย์กิน ควรจะจับมันเสีย”.
 พระราชาทรงรับว่า “ดีแล้ว” จึงทรง
 บัญชาว่า “พวกท่านจงจับมัน”. พวก
 พลนิกายเหล่านั้น ได้ไปตั้งล้อมรอบป่าช้า.
 บุตรนางยักษิณีเปลือยกายมีลักษณะตลกใจ
 ถ้วนต่อมรณภย ร้องประกาศวิ่งไปใน
 ระหว่างพวกมนุษย์. มนุษย์ทั้งหลายกลัว
 ต่อมรณภยด้วยสำคัญว่า “ยักษ” ได้
 แดกกระจายไปเป็นสองฝ่าย. บุตรนาง
 ยักษิณีแม้นั้นหนีจากที่นั้นแล้วเข้าไปสู่ป่า
 ไม่มาสู่ถิ่นมนุษย์อีก. เขาอาศัยดง
 มหาวัตตนี้แห่งหนึ่ง จับมนุษย์คราวละ
 หนึ่งคน บรรดาคนพวกที่เดินทางแล้ว

ศาสตราจารย์พัฒน์ สุจินดา
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

เข้าไปสู่ป่า ฆ่ากิน สำเร็จการอยู่อาศัย
ที่โคนต้นไม้ทรต้นหนึ่ง.

อถโก สตุวาทพราหฺมโณ
อฏฺวิปาลานํ สหฺสฺสํ ทตฺวา ปญฺจหิ
สภฺยเตหิ ตํ มคฺคํ ปฏิปชฺชติ.
มฺนุสฺสยภูโย วิรวนฺโต ปกฺขนฺทฺติ. ภิตฺตา
มฺนุสฺสา อูเรน นิปชฺชิสฺสุ. โส พฺราหฺมณํ
คเหตฺวา ปลายนฺโต ขาณฺุณา ปาเท
วิทฺุโร อฏฺวิปาลेषฺสุ อนุพฺนฺธนฺเตสฺสุ
พฺราหฺมณํ จทุกฺเขตฺวา คนฺตุวา อตฺตโน
วสนฺรูกฺขมฺมุเล นิปชฺชติ. ตสฺส ตตฺถ
นิปฺนฺนสฺส สตุตฺเตมิ ทิวเส ชยทฺทิสฺราชา
มิกวธํ อาณายเตตฺวา นครา นิภฺขมิ.
ตํ นครา นิภฺขมฺนฺตมตฺตเมว
ตทุกฺสิลวาสิ นฺนุโท นาม มาตฺอุปสภ-
พฺราหฺมโณ จตฺสฺโส สตารหคฺคาถา
อาทาย อาคนฺตุวา อทฺทส. ชยทฺทิสฺราชา
“นิวตฺเตตฺวา สฺขณฺิสฺสามิ”ติ ตสฺส
นิวสนฺนคฺคํ ทาเปตฺวา มิกวธํ คนฺตุวา
“ยสฺส ปสฺเสน มิโค ปลายติ ตสฺเสว
โส คีว”ติ อาห.

ครั้งนั้น พราหมณ์พ่อค้าเกวียน
คนหนึ่ง ให้ทรัพย์ ๑,๐๐๐ แก่คนรักษาดง
ทั้งหลาย แล้วดำเนินไปทางนั้นด้วยเกวียน
๕๐๐ เล่ม. ยักษ์มนุษย์จึงร้องประกาศวัง
เข้าไป. พวกมนุษย์ที่กลัวก็พากันนอน
หมอบลงด้วยอก. เขาจับเอาพราหมณ์
ขณะพาหนีไป ถูกต่อไม้แทงเท้า เมื่อ
พวกรักษาดงติดตามมา จึงละทิ้งพราหมณ์
แล้ว ไปนอนที่โคนต้นไม้เป็นที่อยู่ของตน.
เมื่อเขานอนในที่นั้น ในวันที่ ๗ พระเจ้า
ชัยทิศะโปรดบัญชาให้ล่าเนื้อ เสด็จออก
จากพระนคร. พราหมณ์ผู้เลี้ยงมารดา
ชื่อจันทะชาวเมืองตักสิลา ได้เรียน
สตารหคฺคาถา ๔ คาถา เข้าเฝ้าพระองค์ซึ่ง
กำลังจะเสด็จออกจากพระนครนั้นแหละ.
พระเจ้าชัยทิศะ ทรงตกลงพระทัย ว่า
“เราจะกลับมาฟัง” โปรดให้เรือนเป็น
ที่พักอยู่แก่เขา แล้วเสด็จไปล่าเนื้อ รับสั่ง
ว่า “เนื้อนี้ไปทางของผู้ใด สินไหมนั้น
จะฟังมีแก่ผู้นั้น โดยแท้”. (ผู้นั้นต้องรับ
ผิดชอบ)

ศาสตราจารย์พัฒน สุจินดา
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อด เอโก ปสทมิโค อุฏฺฐหิตฺวา
 รมฺโยเอ อภิมุโข คณฺฐวา ปลายิ.
 อมจฺจา ปรีหาสํ กรีสฺสุ. ราชชา ขคฺคํ
 คเหตุวา ตํ อนุพนฺธิตฺวา ติโยชน-
 มตฺตเก ปตฺวา ขคฺเคน นํ ปหริตฺวา
 เทว ขนฺธานิ กตฺวา กาเชนาทาย
 อาคจฺจนฺโต มนุสฺสยฺกฺขสฺส นิปนฺนญ-
 จานํ ปตฺวา ทพฺพติเณสฺสุ นิสีทิตฺวา
 โถกํ วิสมิตฺวา คณฺตุํ อารภิ. อด
 นํ โส อุฏฺฐาย “ติฏฺฐ กุหิ คจฺจสิ
 ภกุโขสิ เม”ติ หตฺเถ คเหตุวา
 ปรมํ คาถมาห

๖๔. “จิริสฺสํ วต เม อุทฺปาทิ อชฺช
 ภกุโข มหา สตฺตมิมถตฺตกาเล
 กุโตสิ โโก วาสิ ตทิงค พุรุหิ
 อาจิกฺข ชาตี วิทิตฺยถาสี”ติ.

ตตฺถ ภกุโข มหาติ มหาภกุโข.

ครั้งนั้น เนื้อกวางตัวหนึ่งลุกขึ้น
 มุ่งหน้าหนีไปทางพระราช. อำมาตย์
 ทั้งหลาย ก็พากันทำการหัวเราะ.
 พระราชาทรงถือพระขรรค์ติดตามมันไป
 จนถึงที่สุด ทาง ๓ โยชน์ จึงทรงประหาร
 มันด้วยพระขรรค์ทำเป็น ๒ ท่อน ทรง
 หาบมาจนถึงที่เป็นที่นอนของยักษ์มนุษย์
 ประทับนั่งเหนือหญ้าแพรก ทรงพัก
 น้อยหนึ่ง จึงปรารภจะเสด็จไป. ครั้งนั้น
 ยักษ์มนุษย์นั้นลุกขึ้นจับพระหัตถ์พร้อมกับ
 กล่าวว่า “หยุด จะไปไหน ท่านเป็น
 อาหารของเรา” แล้วกล่าวคาถาที่ ๑ ว่า

๖๔. “ในเวลาที่เรabriโภคอาหาร ใน
 วันที่ ๗ ภัตตาหารเป็นอันมาก
 เกิดขึ้นแล้วแก่เราในวันนี้ นาน
 นึกหนอ ท่านมาจากไหน หรือ
 ท่านเป็นใคร เชิญท่านบอก
 ขอเชิญท่านจงบอกถึงชาติตระกูล
 ตามที่รู้จักกันเถิด”.

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า ภัตตาหาร
 เป็นอันมาก คือ อาหารเป็นอันมาก.

สตุตมิมภตตกาเลติ ปาฏิปทโต ปฏฺจาย
นिरาหารสฺส สตุตมิมยํ ภตตกาเล.
กุโตนีตีติ กุโตะ อากโตนี.

คำว่า ในเวลาที่เราบริโภคอาหารใน
วันที่ ๗ คือ ในกาลที่เราไม่มีอาหาร
มาบริโภคอาหารเข้าในวันที่ ๗ จำเดิม
แต่วันปาฏิบท. คำว่า จากไหน คือ
ท่านมาจากที่ไหน.

ราชา ยกฺขํ ทิสฺวา ภีโต
อุรุตตมฺภํ ปตฺวา ปลายิตฺตํ นาสกฺขิ
สตี ปจฺจุปฏฺจเปตฺวา ทฺติยํ คถมาห

พระราชาทอดพระเนตรเห็นยักษ์
แล้ว ทรงตกพระทัยกลัวไม่ทรงสามารถ
จะถึงการยันพระกายหนีไปได้ ครั้นทรง
ประคองพระสติไว้มั่นคงแล้ว จึงตรัส
คาถาที่ ๒ ว่า

๖๕. “ปญฺจาลราชา มิควํ ปวิฏฺโง
ชยทฺทิสฺโส นาม ยทิ สฺสโต เต
จรามิ คจฺจนานิ วนานิ จาหํ
ปสทํ อิมํ ขาท มมชฺช มฺนุจา”ติ.

๖๕. “เราเป็นพระเจ้าปัญจาลราช มี
นามว่าชัยทิส ถ้าท่านได้ยินชื่อก็
คงรู้จัก เราออกมาล่าเนื้อ เทียวมา
ตามข้างภูเขาและป่า ท่านจงกิน
เนื้อกวางนี้เถิด ขอจงปล่อยเราไป
เสียในวันนี้เถิด”.

ตตฺถ มิควํ ปวิฏฺโงติ มิควธา
ย รฏฺจา นิภฺขนฺโต.

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า ออกมา
ล่าเนื้อ คือเราออกไปจากแคว้นแคว้น
เพื่อล่าเนื้อ.

คจฺจนีตีติ ปพฺพตปฺสฺसानิ. ปสทนฺติ
ปสทมิกํ.

คำว่า ข้างภูเขา ได้แก่ ด้านข้างภูเขา.
คำว่า เนื้อกวาง ได้แก่ เนื้อละมั่ง.

อรรถกถาชาดก ขุททกนิกาย ป-ท.๒๐-๖

คุณดวงแข โพรสุรณ
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

โส ตํ สุตฺวา ยกุโข ตติยํ
คาถมาห

ยักษนั้นสดับพระดำรัสนั้นแล้ว จึง
กล่าวคาถาที่ ๓ ว่า

๖๖. “เสเนว ตฺวํ ปณฺสี สยฺหมาโน^๑
มเมโส ภกุโข ปสฺโท ยํ วเทสิ
ตํ ขาเทียนัน ปสทํ ชินฺณณํ
ขาทิสฺสํ ปจฺฉา น วิลาปกาโล”ติ.

๖๖. “พระองค์เอาของ ของพระองค์เอง
มาแลกเปลี่ยน กวางที่พระองค์ตรัส
ถึงนี้ เป็นอาหารของข้าพระองค์
ข้าพระองค์กินพระองค์แล้ว อยาก
จะกินเนื้อกวาง ก็จะสามารถกินได้
ภายหลัง เวลานี้ไม่ใช่เวลาที่จะ
ขอร้อง”.

ตตฺถ เสนเววติ มม สนฺตเกเนว.
ปณฺสีติ โวหเรสิ อตฺตานํ วิกุทฺถสิ.

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า **เอาของ**
ของข้าพระองค์เอง ได้แก่ เอาของอันมี
อยู่ของข้าพระองค์นั่นเอง. คำว่า **มา**
แลกเปลี่ยน คือสับเปลี่ยนพระองค์.

สยฺหมาโนติ หีสยมาโน ตํ. ขาเทียนันติ
ตํ ปสทมฺสํ ขาทิดฺวา. ชินฺณณฺนติ
ขลิตฺตุกาโมสุมิ.

คำว่า **มาสับเปลี่ยน** คือจะถูกสับเปลี่ยน
ตัว. คำว่า **กินพระองค์แล้ว** คือกิน
เนื้อกวางนั้น. คำว่า **อยากจะกิน** คือเป็น
ผู้ปรารถนาจะกิน.

ขาทิสฺสนฺนติ ตสฺมา เอตํ ปจฺฉา
ขาทิสฺสามิ. น วิลาปกาโลติ มา
วิลปสิ นายํ วิลาปกาโลติ วทติ.

คำว่า **จะกิน** คือเพราะเหตุนั้น ข้าพระองค์
จะกินกวางนี้ในภายหลัง. คำว่า **ไม่ใช่**
เวลาขอร้อง ยักษกล่าวว่า ท่านอย่าบ่น
ขอร้องเลย เวลานี้ไม่ใช่เวลาที่จะขอร้อง.

^๑ สී., ฉ. สยฺหมาโน.

ตี สุตฺวา ราชชา นนฺทพฺรหฺมณฺ
สริตฺวา จตฺตถิ คาทมาห

พระราชชาครันทรงสดับค่านนั้นแล้ว
ทรงระลึกถึงนันทพราหมณ์ จึงตรัสคาถา
ที่ ๔ ว่า

๖๗. “น จตฺติ โมกฺโข มม นิกฺกเยน^๑
คณฺตุวาน ปจฺจาคมนาย ปณฺเห
ตี สงฺครี พฺรหฺมณฺสฺสบุปฺพาย
สจฺจานุรฺกฺขี ปฺนรราวชิสฺสนฺ”ติ.

๖๗. “หากว่าความพ้นของเราไม่มี ด้วย
การแลกเปลี่ยน ขอให้เราได้กลับไป
ไปยังพระนครเสียก่อน เราผิด
ไว้แก่พราหมณ์ว่า จะให้ทรัพย์
เราจะรักษาคำสัตย์ กลับมาหา
ท่านอีก”.

ตตฺถ น จตฺถิติ สเจ มยฺหิ
วิกฺกเยนปี น โมกฺโข อตฺติ.
คณฺตุวานาติ เอวฺ สนฺเต อชฺช อิมิ
มิดมฺสํ ขาทิตฺวา มม นครี คณฺตุวา.

บรรดาค่าเหล่านั้น คำว่า หาก
ความพ้นไม่มี คือ หากว่าความพ้นของ
เราไม่มี แม้ด้วยการแลกเปลี่ยน. คำว่า
ขอให้เราได้กลับไป คือ เมื่อเป็นอย่างนี้
ขอท่านจงกินเนื้อมฤคนี้ในวันนี้ เราจะ
กลับไปยังพระนครของเรา.

ปณฺเหติ ปเคเยว เสฺว ปาตฺราสกาเล
ปจฺจาคมนฺตฺถาย ปฏฺิณฺณวํ คณฺหาหิติ
อธิปฺปาโย. ตํ สงฺครนฺติ มยา
ธนนฺเต ทสฺสามิติ พฺรหฺมณฺสฺส
สงฺครโร กโต ตํ ตสฺส ทตฺวา
อิทํ มยา วุตฺติ สจฺจํ อนฺรฺกฺขนฺโต

คำว่า ปณฺเห เท่ากับ ปเคเยว แปลว่า
ก่อนนั้นเที่ยว อธิบายว่า ขอท่านจงรับ
ปฏิญญา เพื่อให้เรากลับมาในเวลา
อาหารเข้าพรั่งนี้เกิด. คำว่า ผิดไว้ คือ
เราทำการผิดไว้แก่พราหมณ์ว่า เรา
จักให้ทรัพย์แก่ท่าน เราให้ทรัพย์นั้นแก่

^๑ ส. วิกฺกเยน.

อหิ ปุณ อากมิสสนุติ อตุโถ.

เขาแล้ว จะรักษาคำสัตย์ซึ่งเรากล่าวนี้
กลับมาหาอีก.

ตํ สุตฺวา ยกุโข ปญฺจมนํ
กาถมาห

ยักษสดับพระดำรัสนั้นแล้ว กล่าว
กาถาที่ ๕ ว่า

๖๘. “กั กम्मชาตํ อนุตฺตปฺปตี ตํ
ปตฺตํ สมึเป มรณสฺส ราช
อาจิกฺข เม ตํ อปี สกุกฺกณฺมุ
อนุชายิตฺถุ อากมนาย ปณฺห”ติ.

๖๘. “ดูกรพระราชา พระองค์ใกล้จะถึง
สวรรคตอยู่แล้ว ยังทรงเดือดร้อน
ถึงกรรมอะไร ขอจงตรัสบอกกรรม
นั้นแก่ข้าพระองค์ ข้าพระองค์อาจ
จะอนุญาตให้เสด็จกลับไปก่อนได้”.

ตตฺถ กम्मเมว กम्मชาตํ. อนุตฺตปฺปตี
ตฺนุติ ตํ อนุตฺตปฺปตี. ปตฺตตฺนุติ อุกคตํ.
อปี สกุกฺกณฺมุติ อปี นาม ตํ ตว
โสภการณํ สุตฺวา ปาโถว อากมนาย
ตํ อนุชานิตฺถุ สกุกฺกณฺยยามาติ อตุโถ.

บรรดาคำเหล่านั้น การงานนั้น-
แหละ ชื่อว่ากรรม. คำว่า ตามเผาผลาญ
ท่านอยู่ได้แก่ กรรมตามเผาเผาท่านอยู่.
คำว่า ใกล้ คือเข้าถึง. คำว่า อาจ
จะอนุญาตให้กลับก่อนได้ บางทีเราสดับ
เหตุแห่งความโศกของท่านนั้นแล้ว จะ
พึงอาจอนุญาตให้ท่านกลับมาแต่เวลา
เข้าเที่ยว.

ราชา ตํ การณํ กถนุโต ฉฏฺฐํ
กาถมาห

พระราชาเมื่อจะทรงแถลงเหตุนั้น จึง
ตรัสกาถาที่ ๖ ว่า

๖๙. “กตา มยา พุราหฺมณสฺส ธนาสา
ตํ สงฺครํ ปฏฺิโมกฺกํ น มุตฺตํ

๖๙. “ความหวังในทรัพย์ เราได้ทำไว้แก่
พราหมณ์ ความผิดเพี้ยนเป็นข้อ

คุณดวงแข โพนสุวรรณ

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ตัม สงฺครุํ พุราหฺมณฺสฺสบุปฺพาย
สจฺจานุรฺกฺขี ปุณฺรารชิสฺสนฺหฺ”ติ.

ผูกมัดตัวยังพันไปไม่ได้ เพราะเรา
ผิดไว้ว่าจะให้ทรัพย์ แก่พราหมณ์
เราจะรักษาคำสัตย์ กลับมาหา
ท่านอีก”.

ตตฺถ ปฏฺฐิโมกฺกํ น มุตฺตนฺตฺติ
จตฺสฺสโส สตารหคคาถา สุตฺวา ธนฺนุเต
ทสฺสามีติ ปฏฺฐินฺนํ ยมฺยา อตฺตนิ
ปฏฺฐิมุญฺจิตฺวา จปิตํ, ตัม น มุตฺตํ
ธนฺสฺส อทินฺนตฺตาทิ.

บรรดาค่าเหล่านั้น คำว่า เป็น
ข้อผูกมัดตัวยังพันไปไม่ได้ ความว่า
เรากำหนดรับรองไว้ในต้นด้วยปฏินุญญาว่า
เราสดับสตาหคคาถา ๔ คาถาแล้วจะให้
ทรัพย์แก่ท่าน การนัดหมายนั้นชื่อว่า ยัง
พันไปไม่ได้ เพราะทรัพย์เรายังไม่ได้ให้.

ตัม สุตฺวา ยกฺโข สตฺตมฺมํ คาคมาหา

ยํกษฺมฺสฺสตีปฺระจํรัสสนํ แล้วกล่าวคาถา
ที่ ๗ ว่า

๗๐. “ยา เต กตา พุราหฺมณฺสฺส ธนาสา
ตัม สงฺครุํ ปฏฺฐิโมกฺกํ น มุตฺตํ
ตัม สงฺครุํ พุราหฺมณฺสฺสบุปฺพาย
สจฺจานุรฺกฺขี ปุณฺรารชิสฺสนฺหฺ”ติ.

๗๐. “ความหวังในทรัพย์ พระองค์ทำไว้
แก่พราหมณ์ การผิดเพี้ยนเป็นข้อ
ผูกมัดตัวยังพันไปไม่ได้ เพราะได้
ผิดเพี้ยนไว้แก่พราหมณ์ว่า จะ
พระราชทานทรัพย์ พระองค์จง
รักษาคำสัตย์ไว้ เสด็จกลับมาอีก
เถิด”.

ตตฺถ ปุณฺรารชิสฺสฺสูติ ปุณ
อาคจฺจนฺสฺส.

บรรดาค่าเหล่านั้น คำว่า เสด็จ
กลับมาอีกเถิด คือ จงเสด็จกลับมาอีกเถิด.

คุณดวงแข โพรสุธน

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

เอวณฺจ ปน วตฺวา ราชาเน
 วิสขุเชสิ. โส เตน วิสสุญฺโজ “ตุํ
 มา จินฺตยิ อหํ ปาโตว อากมิสสามิ”ติ
 วตฺวา มคฺคณิมิตฺตานิ สลฺลภฺเขนฺโต
 อตฺตโน พลนิกายํ อุกฺขนฺตฺวา
 พลนิกายปริวฺโต นครํ ปวิสิตฺวา
 นนฺทพฺร่าหฺมณํ ปกฺโกสาเปตฺวา มหารเห
 อาสเน นิสีทาเปตฺวา คากา สุตฺวา
 จตฺตาริ สหสฺसानิ ทตฺวา ยานํ
 อาโรเปตฺวา “อิมํ ตกฺกสิลเมว เนถา”ติ
 มนุสฺเส ทตฺวา พฺร่าหฺมณํ อโยเชตฺวา
 ทุติยทิวเส ปฏิกฺขนฺตฺกาโม หุตฺวา ปุตฺตํ
 อามนฺเตตฺวา อนุสาลิ.

ตมตฺถํ ปกาเสนฺโต สตฺถา เทว
 คากา อภาสิ

๗๑. “มุตฺโตว โส โปริสาทสฺส หตฺถา
 คนฺตฺวา สกํ มนฺทิริ กามกามิ

ก็แลยักษ์ ครั้นกล่าวอย่างนั้นแล้ว
 ก็ปล่อยพระราชาก็ไป. เมื่อพระองค์ อัน
 ยักษ์นั้นปล่อยแล้ว จึงรับสั่งว่า “ท่าน
 อย่าวิตกเลย เราจะกลับมาแต่เข้าที่เดียว”
 เมื่อทรงกำหนดเครื่องหมายทางได้ ก็เสด็จ
 เข้าถึงพลนิกายของพระองค์ แล้วทรง
 แวดล้อมด้วยพลนิกายเสด็จเข้าสู่พระนคร
 แล้วโปรดให้เชิญนันทพราหมณ์มา ให้
 เขานั่งบนอาสนะ อันควรแก่ค่ามาก
 ครั้นทรงสดับพระคาถาทั้งหลายแล้ว จึง
 พระราชทานทรัพย์ ๔,๐๐๐ ให้เป็นรางวัล
 แล้วประทานพวกมนุษย์ โดยกระแส
 พระดำรัสว่า “พวกท่าน จงยังนันท-
 พราหมณ์ขึ้นสู่ยาน แล้วนำไปสู่เมือง
 ตักสิลานี้นั้นแหละ” ครั้นทรงส่งพราหมณ์
 ไปแล้ว ทรงใคร่จะเสด็จกลับไปในวันที่ ๒
 จึงตรัสเรียกพระราชโอรสมา ทรงสั่งสอน.

พระศาสดา เมื่อจะทรงประกาศ
 เนื้อความนั้น ได้ทรงภาษิต ๒ พระคาถา
 ว่า

๗๑. “ก็พระเจ้าชยัทิสะนั้น หลุดพ้นจาก
 เจ้ามือของโปริสาท แล้วรีบเสด็จ-

คุณดวงแข โพนสุวรรณ
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ดี สงครี พุราหุมนสปุพทาย
อามนุตยี่ ปุตตมลินสตุตฺ.

กลับไปยังพระราชมณเฑียร ของ
พระองค์ เพราะได้ทรงผิดเพี้ยนไว้
แก่พราหมณ์ว่า จะพระราชทาน
ทรัพย์ ได้รับสั่งให้หาพระราชโอรส
พระนามว่า อลินสตุตฺ.

๗๒. อชฺเชว รชฺชํ อภิเสจยสุสุ
ธมฺมณฺจ รฎฺเฐสุ ชเนสุ จาปี
อชฺหมกาโร จ เต มาหุ รฎฺเฐ
กจฺฉามหํ โปริสาทสุส ฃนฺเต”ติ.

๗๒. ตรัสว่า เจ้าจงอภิเษกครองราช-
สมบัติในวันนี้แหละ จงประพฤติ
ธรรมในแว่นแคว้นทั้งหลาย และ
พวกประชาชน บุคคลผู้ไม่ประพฤติ
ธรรมอย่าได้มีแล้ว ในแว่นแคว้น
ของเจ้า เราจะไปในสำนักของ
โปริสาท”.

ตตถ อลินสตุตฺนฺติ เอวํนามกํ
กุมารํ. ปาลียํ ปน อลินสตุตฺนฺติ ลิจิตํ.

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า อลินสตุตฺ
ได้แก่พระราชกุมารที่มีพระนามอย่างนั้น.
แต่ในบาลีท่านเขียนไว้ว่า อลินสตุต.

อชฺเชว รชฺชนฺติ ปุตฺต รชฺชํ เต
ทฺหมิ ตฺวํ อชฺเชว มุฑฺธนิ อภิเสจยสุสุ.
ณฺนฺเตติ ตฺยณฺเต สนฺติเกติ อตฺถเ.

คำว่า ราชสมบัติในวันนี้แหละ คือ ดูกร
ลูก เรามอบราชสมบัติให้แก่เจ้า เจ้าจง
รับมูรธาภิเษกในวันนี้แหละ. คำว่า
ณฺนฺเต แปลว่า ในที่อยู่อธิบายว่า
ในสำนัก.

ดี สุตฺวา กุมารโ ทสมํ คาถมาห

พระราชกุมาร ครั้นสดับพระ-
ดำรัสนั้นแล้ว จึงตรัสพระคาถาที่ ๑๐ ว่า

คุณดวงแข โพรสุรณ

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๗/๓. “ก็ กมฺม กุพฺพํ ตว เทว ปาเท
นารายี ตํ ตทิจฺฉามิ โสตุ
ยมชฺช รชฺชมฺห อุตฺตสเย ตูว
รชฺชปี นิจฺฉเยยฺ”ติ.

ตตถ กุพฺพนฺติ กโรนฺโต. ยมชฺชชาติ
เยน อนารายกมฺเมเนน อชฺช มํ
รชฺชมฺหิ ตูว.

อุตฺตสเยติ อุตฺตสาเปสิ ปติฏฺฐาเปสิ ตํ
เม อัจฺฉิข อหํ หิ ตยา วินา
รชฺชปี น อิจฺฉามิติ อตฺโต.

ตํ สุตฺวา ราชา อนนฺตรํ คาถมาห

๗/๓. “ขอเดชะ ข้าพระองค์ได้ทำความไม่
พอพระทัยอะไร ไว้ในฝ่าพระบาท
ของพระองค์ ข้าพระองค์ปรารถนา
จะได้สดับความที่พระองค์ จะให้ขึ้น
ครองราชสมบัติในวันนี้ ข้าพระองค์
ไม่ปรารถนาแม้ราชสมบัติ เว้นจาก
ใต้ฝ่าพระบาทเลย”.

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า กุพฺพํ
เท่ากับ กโรนฺโต แปลว่า ทำ. คำว่า
ราชสมบัติในวันนี้ คือ พระองค์จะทรงยก
ราชสมบัติให้หม่อมฉันในวันนี้ เพราะการ
ไม่ทรงพอพระทัยอะไร.

คำว่า อุตฺตสเย ได้แก่ จะให้ขึ้นครอง
คือ ให้ดำรงในราชสมบัติ อธิบายว่า
จงตรัสบอกความที่พระองค์จะให้ขึ้นครอง-
ราชสมบัตินั้นแก่ข้าพระองค์ เพราะว่า
ข้าพระองค์ไม่ปรารถนาราชสมบัติ เว้น
จากใต้ฝ่าพระบาทเลย.

พระราชาทรงสดับคำกราบทูลนั้นแล้ว
จึงตรัสพระคาถาเป็นสำคัญว่า

^๑ ฉ. นิจฺฉเยยฺ.

๗๔. “น กมฺมุนา วา วจสา ตาต
อปราธิตฺตํ ทฺวิยํ สรามี
สทฺธิญฺจ กตฺวา โปริสาทเกน
สจฺจานุรทฺธิ ปุณฺหํ คมฺิสฺสนฺ”ติ.

ตตฺถ อปรธาติตฺติ อปรธา อโธ
อหํ ทฺวิยนฺติ ตว สนฺติกํ.

อิทํ วุตฺตํ โหติ ตาต อหํ อโธ
ตว กมฺมโต วา ตว วจนโต วา
กิญฺจิ มม อปฺปิยํ อปรธา น สรามี.

สทฺธิญฺจ กตฺวาติ มํ ปน มิควธํ
คตํ เอโก ยกุโข มํ ขาทิสฺสามิตี
คณฺหิ อถาหํ พฺรหฺมณฺสฺส ฐมฺมกถํ
สฺสฺสฺวา ตสฺส สกุการํ กตฺวา เสว
ปาตฺราสกาเล อาคมิสฺสนฺติ เตน
ปุริสาแทน สทฺธิ สจฺจํ กตฺวา อาคโธ
ตสฺมา สจฺจํ อนฺรทฺขนฺโต ปุณฺ ตตฺถ

๗๔. “ลูกเอ๋ย เราไม่ได้ระลึกถึงความผิด
ทางกายกรรม และวจีกรรมของ
เจ้าเลย แต่เราได้ทำการตกลงไว้
กับโปริสาท เรายุ่รักษาคำสัตย์ จึง
ต้องกลับไปอีก”.

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า อปรธา-
ติตฺตํ ตัดบทเป็น อปรธา อโธ อหํ
แปลว่า เราไม่ได้ระลึกถึงความผิดทาง
กายกรรม และวจีกรรมของเจ้าเพราะ
เหตุนี้. คำว่า ทฺวิยํ แก่เป็น ตว สนฺติกํ
แปลว่า อันเป็นของเจ้า.

มีคำอธิบายที่ท่านกล่าวไว้ดังนี้ ดูกร
ลูกพ่อ เราไม่ได้ระลึกถึงความผิดทาง
กายกรรม หรือวจีกรรมของเจ้านี้ อันไม่
น่ายุ่กอะไร ๆ แก่เราเลย.

คำว่า แต่เราได้ทำการตกลงไว้ คือพระ-
ราชาตรัสว่า แต่ว่ายักษตนหนึ่ง จับเรา
ผู้ไปล่าสัตว์โดยหวังว่า จะกินเรา เมื่อ
เป็นเช่นนั้น เราได้ทำสัจปฏินฺญาไว้กับ
โปริสาทนั้นว่า เราได้สดับธรรมกถา
ของพฺรหฺมณฺแล้ว ทำสັกการะแก่เขาไว้
เราจะกลับมาในเวลาอาหารเข้าพฺร่ຸงนี้

คุณดวงแข โพรสุทรน

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

คมิสฺสูสามิ ตฺวํ รชฺชํ กาเรหิตี วทติ.

แล้วจึงกลับมา เพราะเหตุนั้นเราจะรักษา
คำสัตย์ กลับไปในที่นั้นอีก เจ้าจงครอง
ราชสมบัติเถิด.

ตํ สุตฺวา กุมารโ อคตมาห

พระราชกุมารสดับพระราชดำรัส
นั้นแล้ว ตรัสพระคาถาว่า

๗๕. “อหํ คมิสฺสูสามิ อิเชว โหหิ
นตฺถิ ตโต ชีวโต วิปฺปโมกฺโข
สเจ ตฺวํ คจฺจนฺนียเวย ราช
อหํปิ คจฺจนฺนียมิ อุกฺโก น โหมา”ติ.

๗๕. “ข้าพระองค์จะไปแทนเอง ขอ
พระองค์จงประทับอยู่ ณ ที่นี้แหละ
การที่จะรอดชีวิตหลุดพ้นจากสำนัก
ของโปริสาทนั้น ไม่มีเลย ข้าแต่
พระราชบิดา หากพระองค์จะเสด็จ
ไปจริง ๆ แม้ข้าพระองค์ก็จะตาม
เสด็จไปด้วย เราทั้งสองจะไม่อยู่”.

ตตฺถ อิเชวติ ตฺวํ อิเชว
โหหิตี. ตโตติ ตสฺส สนฺตিকা
ชีวนฺตสฺส โมกฺโข นาม นตฺถิ.
อุกฺโกติ เอวํ สนฺเต อุกฺกปิ น
ภาวิสฺสูสามาติ.

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า **ณ ที่นี้**
แหละ คือขอพระองค์จงประทับอยู่
ณ ที่นี้นั้นแหละ. คำว่า **ตโต** ก็เป็น
ตสฺส สนฺตিকা ชีวนฺตสฺส โมกฺโข นาม
นตฺถิ แปลว่า ขึ้นชื่อว่า ความรอดพ้น
ของพระองค์ผู้ทรงชีพอยู่ จากสำนักของ
โปริสาทนั้น จะไม่มีเลย. คำว่า **ทั้ง**
สองคน คือ เมื่อเป็นเช่นนั้น เราแม้ทั้ง
สองคนจะไม่อยู่.

คุณดวงแข โพรสุรณ

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ตัม สุตฺวา ราชชา คถมาห

พระราชชาครันทรงสดับคำกราบทูล
นั้นแล้ว จึงตรัสพระคาถาว่า

๗๖. “อทุธา หิ ตาต สตาเนส ธมฺโม
มรณา จ เม ทุกฺขตฺร ตทสฺส
กมฺมาสปาโท ตัม ยทา ปจิตฺวา
ปสฺยห ชาเท ภิทารุกฺขมฺมุเล”ติ.

๗๖. “ลูกเอ๋ย นั้นเป็นกรรมของพวก
สัตว์บุรุษ โดยแท้จริง แต่เมื่อไร
นายโปริสาทข่มขี่ ทำลาย เผา
เจ้ากินเสียที่โคนไม้ นั้น เป็นความ
ต่างปร้อยของเรา ข้อนี้แหละเป็น
ทุกข์ยิ่งกว่า ความตายของเรา
เสียอีก”.

ตสฺสตุโถ อทุธา เอส ตาต
สตันนํ ปณฺหิตานํ ธมฺโม สภาโว
ยฺตุตฺตํ ตฺวํ วเทสิ อปิจ โข ปน
มยฺหํ มรณโตเปตํ ทุกฺขตฺรํ อสฺส ยทา
ตัม โส กมฺมาสปาโท. ภิทารุกฺขมฺมุเลติ
ติชฺชเณ รุกฺขมฺมุเล ภิตฺวา ปจิตฺวา
ปสฺยห พลฺกกาเรน ชาเทยฺยาติ.

เนื้อความแห่งคาถานั้นว่า ลูกเอ๋ย
แท้จริงความข้อนี้เป็นกรรมตา คือเป็น
ความจริงของพวกสัตว์บุรุษ ได้แก่ ของ
พวกบัณฑิต ท่านกล่าวคำควรแล้ว ก็
อีกอย่างหนึ่งแลในกาลที่ยักษ์กัมมาสบาท
นั้น ฟาดเจ้าตาย มันเป็นการยากกว่า
ความตายของเรา. คำว่า ฟาดเข้าที่โคน
ต้นไม้ คือยักษ์นั้นพึงฟาดเข้าที่โคนไม้
อันคมแข็ง แล้วจึงกินเสียอย่างอุกอาจคือ
โดยผลการ.

ตัม สุตฺวา กุมารโว คถมาห

พระราชกุมาร ครันทรงสดับ
พระดำรัสนั้นแล้ว ตรัสพระคาถาว่า

คุณดวงแจ โพรสุรณ
สร้างคั่นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

วรรณคดีภาษาไทย ป-พ.๒๐-๗

๗๗. “ปาณน เต ปาณมห์ นิมิสฺสํ
 มา ตฺวํ อคา โปริสาทสฺส ญนฺเต
 เอตญฺจ เต ปาณมห์ นิมิสฺสํ
 ตสฺมา มตํ ชีวิตสฺส วณฺเณ”ติ.^๑

ตตฺถ นิมิสฺสนฺติ อหํ อิเชว
 ตว ปาณน มม ปาณํ ปริวตฺเตยฺย.
 ตสฺมาติ ยสฺมา เอตํ ปาณํ ตว
 ปาณนาหํ นิมิสฺสํ ตสฺมา ตว
 ชีวิตสฺสตุกาย มม มรณํ วรมิ
 มรณเมว วณฺเณมิ วรมิ อิจฺฉามิติ
 อตุโก.

ตํ สุตฺวา ราชา ปุตุตสฺส พลํ
 ชานนฺโต “สาธุ ตาต กจฺฉา”ติ
 สมฺปฏิจฺฉิ. โส มาดาปิตโร วนฺทิตฺวา

^๑ ฉ. วณฺเณมิ.

๗๗. “ข้าพระองค์ ขอเอาชีวิตของข้า-
 พระองค์ แลกพระชนมชีพของ
 ได้ฝ่าพระบาทไว้ พระองค์อย่าได้
 เสด็จไป ในสำนักของโปริสาทเลย
 ข้าพระองค์ จะขอเอาชีวิตของ
 ข้าพระองค์นี้แหละ แลกพระชนม-
 ชีพได้ฝ่าพระบาทไว้ เพราะฉะนั้น
 ข้าพระองค์ขอยอมตายแทนได้ฝ่า-
 พระบาทพระเจ้าข้า”.

บรรดาค่าเหล่านั้น คำว่า ข้า-
 พระองค์ขอแลก ก็ข้าพระองค์ขอเปลี่ยน
 ชีวิตของหม่อมฉันด้วยชีวิตของได้ฝ่า-
 พระบาทในที่นี้แหละ. คำว่า เพราะ
 เหตุนั้น ก็เพราะเหตุที่ข้าพระองค์ขอ
 แลกชีวิตนี้ด้วยพระชนมชีพของได้ฝ่า-
 พระบาท ฉะนั้น ข้าพระองค์จึงขอตาย
 แทน เพื่อพระชนมชีพของได้ฝ่าพระบาท
 ข้าพระองค์ยินดีตายจริง ๆ ข้าพระองค์
 ขอร้อง ข้าพระองค์ต้องการ.

พระราชารั้ทรงสดับคำกราบทูล
 นั้นแล้ว ทรงรู้กำลังของพระราชบุตร
 จึงทรงรับว่า “ดีละลูกเอ๋ย เจ้าจงไปเถิด”.

ความเป็นปกติของตนได้ ทรงล้มลงเหนือ
พื้นปฐพี. พระราชบิดาก็ทรงประคอง
พระพาหา ทรงคร่ำครวญด้วยพระ
สุรเสียงอันดัง.

ตมตถํ ปกาเสนุโต สตุถา
อุปทุมคาคถํ อห

พระศาสดา เมื่อจะทรงประกาศ
ข้อความนี้ จึงตรัสถึงพระคาถาว่า

“ทุกุขินิสฺส มาตา นิปตี ปจฺพฺยา
ปิตสฺส ปคฺคยฺห ภูษานิ กนฺทตี”ติ.

“พระชนนีของเธอ ทรงมีความ
ระทมทุกข์ ทรงล้มลงเหนือพื้นปฐพี
พระชนกของเธอ ทรงประคอง
พระพาหาคร่ำครวญอยู่”.

อุปทุมคาคถํ วตฺวา ตสฺส ปิตฺรา
ปยุตฺตํ มาตรา ภคินีภริยาหิ จ กตํ
สจฺจกิริยํ ปกาเสนุโต อปร่าปี จตฺสฺโส
คาคา อภาสี

พระศาสดา ครั้นตรัสถึงพระคาถาแล้ว
เมื่อจะทรงประกาศสักกิริยา ที่พระบิดา
ของเธอทรงประคอบแล้ว ที่พระมารดา
พระพี่น้องนางและพระอัศรมเหสีของ
พระองค์ทรงกระทำแล้ว ได้ทรงภาษิต ๔
พระคาถาแม้อีกว่า

๗๙. “ตํ กจฺจนฺตํ ตาว ปิตา วิทิตฺวา
ปรมฺมุโข วฺนฺทติ ปญฺชสิโก
โสโม จ ราชา วรุโณ จ ราชา
ปชาปตี จนฺทิมมา สุริโย จ
เอเตหิ คฺคฺคฺโต โปริสาทกฺมฺหา
อนฺุณฺณาโต โสตุถิ ปจฺเจหิ ตาต.

๗๙. “พระราชบิดาทรงรู้ว่า พระราช
โอรสนั้นเสด็จล่วงหน้าไปก่อนแล้ว
ทรงประคองอัญชลีกราบไหว้เทวดา
ทั้งหลาย อ้อนวอนว่าขอให้
โสมราชา วรุณราชา ท้าวปชาบดี
พระจันทร์ และพระอาทิตย์ช่วย

คุณดวงแข โพรสุรณ
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

เอเตน สจฺเจน สรฺนตุ เทวา
อนฺนุญาโต โสตุถิ ปจฺเจหิ สามิ”ติ.

จึงเป็นที่รักของหม่อมฉัน ด้วยใจจริง
ด้วยคำสัตย์นี้ ขอทวยเทพจงช่วย
คุ้มครอง ขอให้พระองค์ได้รับ
อนุญาตกลับมา โดยความสวัสดิ
เกิด”.

ตตฺถ ปรมฺมุโขติ อโย เม ปฺตุโต
ปรมฺมุโข กจฺจตีติ วิทิตฺวา.

บรรดาคำเหล่านี้ คำว่า ส่วงหน้า
“ไปก่อนแล้ว” ครั้นทรงทราบว่า พระโอรส
ของเรานี้ เสด็จล่วงหน้าไปก่อนแล้ว.

ปฺลชฺชติโกติ ตสฺมี กาลเ สิริสิ อญฺชลิ
ปติฏฺฐเปตฺวา วนฺทติ เทวตา นมสฺสตี.

คำว่า ทรงประคองอัญชลี ความว่า
ทรงประดิษฐานอัญชลีไว้เหนือพระเศียร
ทรงนมัสการ คือนอบน้อมทวยเทพ
ในกาลนั้น.

โปริสาทกมฺพหติ โปริสาทสฺส สนฺติกา
เตน อนฺนุญาโต โสตุถินา ปจฺเจหิ.
รามสฺสกาติ รามสฺส อกาลิ.

คำว่า จากสำนักของโปริสาท ความว่า
ขอให้ยักษ์นั้นอนุญาตให้เจ้ากลับมาจาก
สำนักของโปริสาท โดยความสวัสดิเกิด.
คำว่า แก่บุรุษผู้ชื่อว่ารามะ เท่ากับ
รามสฺส อกาลิ แปลว่า ได้กระทำแก่
บุรุษผู้มีชื่อว่ารามะ.

เอโก กิร พาราณสีวาสิ ราโม นาม
มาตุโปสโก มาตาปิตโร ปฏฺิษฺศุคนฺโต
โวหารตฺถาย คโต ทนฺนชฺชกิริญโย วิชิต
กุมฺภาวตี นาม นครํ คนฺตฺวา นววิเชน

ได้ยินว่า บุรุษเลี้ยงมารดาคนหนึ่งชื่อว่า
รามะ เป็นชวานครพาราณสี ปฏิบัติ
บิดามารดาได้เดินทางไปเพื่อต้องการ
ค้าขายไปถึงนครชื่อกุมภาวตีในแคว้นแคว้น

คุณดวงแข โพรสุชน

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา.

วสุเสน สกกรฎฐเจ วินาสียมานะ
 มาตาปิตุณํ คุณฺํ สริ. อถ นํ
 มาตาปิตุฎฐจฺจณมฺมสฺส ผลน เทวตา
 โสตุตฺตินา อานยิตฺวา มาตฺยา อทฺสุ.
 ตํ การณํ สุตฺวเสน อหริตฺวา
 เอวมาห.

ของพระเจ้าทัณฑกก็ เมื่อแคว้นทั่วไปถูก
 ฝน ๙ ประการทำลายให้พินาศอยู่ จึง
 ได้ระลึกถึงคุณมารดาและบิดา. เมื่อเป็น
 เช่นนั้น เทวตาทั้งหลาย จึงนำเขามา
 มอบให้มารดาด้วยความสวัสดิ ด้วยผล
 แห่งธรรม คือการบำรุงมารดาและบิดา.
 พระมารดาพระโพธิสัตว์ ทรงอ้าง
 เหตุการณ์นั้น นำมาด้วยอำนาจไฉนข่าว
 จึงตรัสอย่างนั้น.

โสตุถานนฺติ โสตุตฺติภาวํ. ตํ ปน
 กิณฺจปิ เทวตา กรีสุ. มาตฺตฺฎฐจฺจณํ
 นิสุสาย นิพฺพตฺตตฺตา ปน มาตา
 อกาสิ”ติ วุตฺตํ.

คำว่า ความสวัสดิ เท่ากับ โสตุตฺติภาวํ
 แปลว่า ภาวะแห่งความสวัสดิ. อนึ่ง
 เทวตาทั้งหลาย ได้ทำความสวัสดินั้นให้
 ก็จริง ถึงอย่างนั้น ท่านก็กล่าวว่า มารดา
 ได้ทำให้ เพราะความสวัสดินั้น อาศัย
 การปฏิบัติมารดาบิดา จึงเกิด.

ตํ เต อหนฺติ อหฺปิ เต ตเมว
 โสตุถานํ กโรมิ มํ นิสุสาย ตเถว
 ตว โสตุตฺติภาโว โหตุติ อตุโถ. อถวา

คำว่า แม่ก็ได้ทำแก่เจ้าอย่างนั้น คือ แม่
 แม่ก็จะทำความสวัสดินั้นแล ให้แก่เจ้า
 อธิบายว่า ขอความสวัสดิจึงมีแก่เจ้า
 อย่างนั้นเช่นเดียวกัน เพราะอาศัยเรา.
 อีกอย่างหนึ่ง

กโรมีติ กจฺจามิ. เอเตน สจฺเจนาติ
 สเจ เทวตาหิ ตสฺส โสตุตฺตินา

คำว่า เราทำ ได้แก่ เราจะถึง. คำว่า
 ด้วยคำสัตย์นี้ คือ ถ้าว่ความที่เทวตา

คุณดวงแข โพรสุชน

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อานีตภาโว สจฺจโจ เอเตน สจฺจเจน
 มาตาปิตูนํ สรณฺตุ เทวตา รามํ
 วย ตํปี อานตฺวา มม ทสฺสนฺตฺติ
 อตฺถโก.

อนุญญาโตติ โปริสาเทน คจฺฉาติ
 อนุญญาโต. เทวตานํ อานุกาเวน
 โสตุติ ปฏฺิอาคจฺฉน ปุตฺตาทิ วทติ.

ชาตุมลีนสฺตฺเตติ ชาตฺ อเอกํเสน
 อลีนสฺตฺเต มม ภาติเก อหํ สมฺมุขฯ
 วา ปรมฺมุขฯ วา มโนปโทสํ น
 สรามิ น มยา ตมฺหิ มโนปโทส
 กตปฺพุโพติ เอวมสฺส กนิฏฺจฯ
 สจฺจวมภาสิ.

ยสฺมา จ เม อนธิมนฺติ สามีติ
 มม สามิ อลีนสฺตฺตุ ยสฺมา ตฺวํ
 อนธิมนฺติ มํ อนภิภาวิตฺวา
 อนตฺถิกมิตฺวา อญฺฉํ มเนน ปตฺถเสสิ.

ทั้งหลายนำรามะนั้นมาด้วยความสวัสดี
 เป็นความจริง ด้วยความจริงนี้ของมารดา
 บิดาทั้งหลาย ขอให้เทวดาทั้งหลาย จง
 ระลึกถึง คือจงนำเจ้ามาแสดงแก่เราบ้าง
 เหมือนรามะ.

คำว่า **ได้รับอนุญาต** ความว่า ยักษ์
 โปริสาทอนุญาตว่า จงกลับไปเถิด.
 พระมารดาตรัสว่า ดูกรลูกแม่ เจ้าจง
 กลับมาด้วยความสวัสดี ด้วยอานุภาพ
 ของเทวดาทั้งหลาย.

คำว่า **ในพระเจ้าอสีนสัตต** คือพระน้อง-
 นางของเธอได้ทรงทำสักการีโยอย่างนี้ว่า
 ข้าพเจ้าระลึกไม่ได้ถึงความคิดร้ายในที่
 เฉพาะพระพักตร์หรือลับพระพักตร์ ใน
 พระเจ้าพื่อลีนสัตตโดยแท้ ได้แก่ ข้าพเจ้า
 ไม่เคยคิดประทุษร้าย ในพระเจ้าที่นั้น.

คำว่า **ข้าแต่พระสวามี พระองค์ไม่เคย
 ประพุดินอกใจหม่อมฉันเลย ฉะนั้น** คือ
 ข้าแต่พระอสีนสัตตผู้พระสวามี เพราะ
 เหตุว่าพระองค์มิได้ทรงประพุดินอกใจ
 คือ มิได้ทรงครอบงำล่วงเกินหม่อมฉัน
 แล้วมีพระทัยปรารภนาหุญอื่นเลย.

คุณดวงแข โทษฺฐน

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ที่ไม่รู้จักความสวัสดิของตนดอก จึง
มาถึง ณ ที่นี้”.

ตตถ โก โสตุถิมาชานมิชว-
เขยชาติ กุมารโก นาม ปุริโส
อตุตโน โสตุถิภาว ชานนโต คจจนโต
อิธาคจเจยย ตวั อชานนโต อาคโตติ
มณเฑติ.

ตํ สุตวา กุมารโ คาถมาห

๘๔. “ชานามิ ลุทท ปุริสาทโก ตวั
น ตํ น ชานามิ วเน วสนุตํ
อหณจ ปตุโตสุมิ ชยทุทิสสุส
มมชช ขาท ปิตุโน ปโมกขา”ติ.

ตตถ ปโมกขชาติ ปโมกขเหตุ
อหํ ปิตุ ชีวิตํ ทตุวา อิธาคโต ตสุมา
ตํ มุณจ มํ ขาทาทิติ อตุโก.

ตโต ยกุโข คาถมาห

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า ใครที่
ไม่รู้จักความสวัสดิของตนดอก จึงมาถึง
ณ ที่นี้ คือบุรุษผู้ชื่อว่ากุมารรู้ความสวัสดิ
ของตนจะพึงเดินทางมาถึง ณ ที่นี้ เรา
สำคัญว่า ท่านมาแล้วทั้งไม่รู้.

พระราชกุมาร สดับคำนั้นแล้ว
กล่าวคาถาว่า

๘๔. “ดูกรนายพราน เราเห็นว่าท่านเป็น
ผู้กินเนื้อมนุษย์เป็นอาหาร แต่ไม่รู้
ว่าท่านอยู่ในป่านี้เราเป็นโอรสของ
พระเจ้าชัยทิสะ วันนี้ ท่านจงกิน
เราแทน เพื่อปลดเปลื้องพระบิดา
ให้พ้นไป”.

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า เพื่อ
ปลดเปลื้อง ความว่า เราจะถวาย
พระชนมชีพแก่พระบิดาจึงมา ณ ที่นี้
เพราะเหตุแห่งการปลดเปลื้อง เพราะ
เหตุนั้น ท่านจงปล่อยพระบิดานั้น จงกิน
เราแทน.

แต่นั้น ยักษ์กล่าวคาถาว่า

คุณดวงแข โพรสุชน
สร้างคันฉับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ตตถ กิณฺณิมเหตฺต มณฺเณติ
กิณฺณิจิ อหํ เอตฺถ น มณฺเณวามิ.

อิทํ วุตฺตํ โหติ ยกฺโข ปุคฺคโล
ปิตุ วา ปโมกฺขตฺถาย มาตุ วา
เหตฺ.

ปรโลกกมฺยาติ ปรโลกํ กนฺตฺวา. สุเขน
สกุเณนาติ สกุเณ นิพฺพตฺตนฺเกน สุเขน
สมฺปยุตฺโต ภาวติ.

มตฺตุมิจฺฉิเจติ มริตฺตุํ อิจฺฉติ ตสฺมา
อหํ เอตฺถ มาตาปิตุนํ อตฺถาย
ชีวิตฺตปริจฺจาเค กิณฺณิจิ ทุกฺกรํ น
มณฺเณวามิติ.

ตํ สุตฺวา ยกฺโข “กุมาร
มรณฺสฺส อภายนกสฺสโต นาม นตฺถิ
ตวํ กสฺมา น ภายสี”ติ ปุจฺฉิ. โส
ตสฺส กเถนฺโต เทว คาถา อภาสิ

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า เราไม่
เห็นว่ายากสักน้อยเลยในโลกนี้ คือ เรา
ไม่สำคัญอย่างว่าสักน้อยในข้อนี้.

มีคำอธิบายที่ท่านกล่าวไว้ดังนี้ บุคคลผู้
เป็นยักษ์มาสละชีวิต เพื่อประสงค์จะ
ปลดเปลื้องบิดาหรือว่าเพราะเหตุแห่ง
มารดา (ยักษ์หมายเอาบัณฑิตคนที่ควร
บูชา).

คำว่า เป็นเหตุให้ไปสู่ปรโลก คือ ไปยัง
โลกหน้า. คำว่า ด้วยความสุขและ
อารมณ์อันเลิศ คือเป็นผู้ประกอบพร้อม
แล้ว ด้วยสุขอันจักให้เกิดในสวรรค์.

คำว่า ยอมตายแทน คือปรารถนาจะ
ตายแทน เพราะเหตุนั้นเราจึงไม่เห็นว่าเป็น
บางอย่างจะทำได้ยากสักน้อย ในข้อนี้
คือในการบริจาคชีวิตเพื่อประโยชน์แก่
มารดาและบิดา.

ยักษ์ได้สดับคำนั้นแล้ว ทูลถามว่า
“ดูกรกุมาร ขึ้นชื่อว่าสัตว์ซึ่งไม่กลัวต่อ
ความตายไม่มีเลย เพราะเหตุไร ท่านจึง
ไม่กลัว”. เธอเมื่อจะบอกแก่ยักษ์นั้น จึง
ได้ตรัส ๒ คาถาว่า

คุณดวงแข โพรสุรน
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๘๗. “อหฺมจ โข อตฺตโน ปาปกริโย
อาวี รโห วาปี สเร น ชาตุ
สงฺฆาตชาติมรโณหฺมสมฺมิ
ยถเว เม อิธ ตถา ปฺรตฺถ.

๘๗. “ก็แลเราระลึกไม่ได้เลยว่า เราทำ
ความชั่วเพื่อตัวเองทั้งในที่แจ้ง หรือ
ที่ลับ เพราะว่าเรามีความเกิดและ
ความตายอันกำหนดไว้แล้วว่า ใน
โลกนี้ของเราฉันใด ในปรโลกก็
ฉันนั้น.

๘๘. ขาทชฺช มํทานิ มหานุภาว
กรสฺสุ กิจฺจานิ อิมํ สรีรํ
รูกฺขสฺส วา เต ปปตฺตามิ อคฺคา
ฉาทมาโน มยฺหํ ตฺวเมเทสิ มํสนฺ”ติ.

๘๘. ดูกรท่านผู้มีอำนาจมาก เชิญ
ท่านกินเนื้อเราบัดนี้ ในวันนี้เกิด
สรีระนี้ เราสละแล้ว เราจะทำเป็น
พลัดตกมาจากยอดไม้ ท่านชอบใจ
เนื้อส่วนใด ก็เชิญท่านกินเนื้อส่วน
นั้น ๆ ของเราเถิด”.

ตตฺถ สเร น ชาตฺติ เอกํเสเนว
น สรามี. สงฺฆาตชาติมรโณหฺมสมฺมิติ
อหํ ฅาณน สฺปริจฺฉินฺนชาติมรโณ
ชาตสฺสโต อมรณธมฺโม นาม นตฺถิติ
ชานามิ.

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า เรา
ระลึกไม่ได้เลย ได้แก่ เราระลึกไม่ได้
โดยส่วนเดียว. คำว่า เรามีความเกิด
และความตายอันกำหนดไว้แล้ว ความว่า
เรารู้ได้ด้วยญาณว่า สัตว์เกิดมาเป็นผู้มี
ชาติและมรณะอันกำหนดไว้ดีแล้ว ขึ้น-
ชื่อว่าความไม่ตายเป็นธรรมดา ย่อมไม่มี.

ยถเว เม อิธาติ ยถเว มม อิธ
ตถา ปฺรโลเก ยถา จ ปฺรโลเก
ตถา อิธาปี มรณโต มุตฺติ นาม
นตฺถิติ อิหํ เม ฅาณน สฺปริจฺฉินฺน.

คำว่า ในโลกนี้ของเราฉันใด คือ เรา
กำหนดไว้ดีแล้วด้วยญาณ ดังนั้นว่า ใน
โลกนี้ของเรา ฉันใด ในโลกหน้าก็ฉันนั้น
อหนึ่ง ในโลกหน้า ฉันใด แม้ในโลกนี้ก็

คุณดวงแข โพรสุชน

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๒
๓
๔
๕
๖
๗
๘
๙
๑๐
๑๑
๑๒
๑๓
๑๔
๑๕
๑๖
๑๗
๑๘
๑๙
๒๐
๒๑
๒๒
๒๓
๒๔
๒๕
๒๖
๒๗
๒๘
๒๙
๓๐
๓๑
๓๒
๓๓
๓๔
๓๕
๓๖
๓๗
๓๘
๓๙
๔๐
๔๑
๔๒
๔๓
๔๔
๔๕
๔๖
๔๗
๔๘
๔๙
๕๐

ฉนั้นนั้น ขึ้นชื่อว่า การพ้นจากความตาย
ไม่มี.

กรสุตฺถุ กิจฺจານิตี อิมินา สรีเรน
กตฺตพฺพกิจฺจานิ กร อิมนฺเต มยา
นิสฺสภูจฺจ สรีริ.

สองบทว่า กรสุตฺถุ กิจฺจานิ ความว่า
ท่านจงทำกิจที่จะพึงทำด้วยร่างกายนี้เกิด
ร่างกายนี้เราสละแก่ท่าน.

ฉาทมาโน มยหิ ตฺวมเทสิ มฺสนฺหิติ
มยิ รุกฺขคฺคฺคา ปติตฺวา มเต มม
สรีโรโต ตฺวํ ฉาทฺยมาโน โรจฺยมาโน
ยํ ยํ อิจฺฉสิ ตํ ตํ มํสํ อเทสิ
ชาเทยฺยาสีติ อตฺถโก.

คำว่า ท่านชอบใจเนื้อส่วนใด ก็เชิญ
ท่านกินเนื้อส่วนนั้น ๆ ของเรา ความว่า
เมื่อเราจะตมมาจากยอดไม้ตายแล้ว ท่าน
พอใจ คือชอบใจเนื้อส่วนใด ๆ ของเรา
จงกิน คือเคี้ยวกินเนื้อส่วนนั้น ๆ เกิด.

ยฺกฺโข ตสฺส วจฺนํ สุตฺวา ภีโต
หุตฺวา “น สกฺกา อิมสฺส มํสํ ชาทิตฺถุ
อุปาเยน ตํ ปลาเปสฺสามิ”ติ จินฺเตตฺวา
อิมิ คาทมาห

ยักษ์ระดับคำดำรัสของเธอแล้ว ก็มี
ใจกลัวเกรงคิดว่า “เราไม่อาจจะกินเนื้อ
ของพระกุมารนี้ได้ จะให้เธอหนีไปเสีย
ด้วยอุบาย” จึงกล่าวคาถานี้ว่า

๘๘. “อิทฺถจฺ เต รุจฺจติ ราชปฺตฺต
จเชสิ ปาณํ ปิตฺถุ ปโมกฺขา
ตสฺมาติห ตฺวํ ตรมานฺรฺโป
สมภฺณช กฺกุจฺจานิ ชเลหิ อคฺคินฺ”ติ.

๘๘. “ดูกรราชบุตร เรื่องนี้ท่านเต็มใจ
จริง ท่านจึงสละชีวิต เพื่อปลด-
เปลื้องพระบิดาได้ เพราะเหตุนั้น
แล ท่านจงรีบไปหักไม้มาก่อไฟ
เถิด”.

ตตฺถ ชเลหีติ อรณฺณํ ปวิสิตฺวา
สารทารุณี อาหริตฺวา อคฺคิ ชาเลตฺวา
นิทฺฐเม องฺคาเร กร ตตฺถ เต มํสํ

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า จง
ก่อไฟเถิด ยักษ์แสดงว่า ท่านจง
เข้าไปสู่ป่า นำเอาไม้แก่นมา แล้วก่อไฟ

คุณดวงแข โพรสุรณ
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ปจิตฺวา ขาทิสฺสามีติ ทสฺเสติ.

ให้ลูกโพล่ง ทำให้เป็นถ่านปราศจากควัน
เราจะย่างเนื้อท่านที่ถ่านนั้นกิน.

โส ตถา กตฺวา ตสฺส สนฺติกั
อคมมาสิ.

พระกุมารนั้นทำอย่างนั้นแล้ว ได้
เสด็จไปยังสำนักของยักษ์นั้น.

ตํ การณํ ปกาเสนฺโต สตุถา
อิตรํ คถมาห

พระศาสดา เมื่อจะทรงประกาศ
เหตุนั้น จึงตรัสพระคาถาต่อไปว่า

๙๐. “ตโต หเว อีติมา ราชปุตฺโต
ทารุํ สมาหตฺว มหนฺตมคฺคิ
สนฺหิที่ปยิตฺวา ปฏิวะทยิตฺถ
อาทีปีโต ทานิ มหายนคฺคิ”ติ.

๙๐. “ลำดับนั้น พระราชบุตรผู้มีปัญญา
ได้นำเอาพืนมา ก่อไฟกองใหญ่ขึ้น
แล้วแจ้งให้ยักษ์ทราบ ว่า บัดนี้
เราก่อไฟเสร็จแล้ว”.

ยกุโข อคฺคิ กตฺวา อาคตํ กุมารํ
โอลเกตฺวา “อัยํ ปุริโส สีโห วย
มรณาปิสฺส ภยํ นตฺถิ มยา เอตฺตกั
กาลํ เอวํ นิพฺภโย นาม น
ทิจฺจปฺพุโพ”ติ โลมหฺสชาโต กุมารํ
ปฺนปฺปฺนํ โอลเกนฺโต นิสฺสิทฺติ. กุมารो
ตสฺส กิริยํ ทิสฺวา คถมาห

ยักษ์มองดูพระกุมารทรงติดไฟ แล้วเสด็จ
มา จึงคิดว่า “บุรุษนี้เหมือนราชสีห์
เขาไม่มีความกลัวแม้แต่ความตาย ขึ้น
ชื่อว่า บุคคลผู้ไม่มีความกลัวอย่างนี้
เราไม่เคยเห็นเลยตลอดกาลมีประมาณ
เท่านี้” แล้วเกิดขนพองนึ่งมองดูกุมาร
อยู่บ่อย ๆ. พระกุมาร ครั้นทรงเห็น
กิริยาของยักษ์นั้น จึงตรัสพระคาถาว่า

๙๑. “ขาทชฺช มํ ทานิ ปสฺยหการี
กิ มํ มุหุํ เปกฺขสิ หจฺจโลโม
ตถา ตถา ตฺยหมหํ กโรมิ

๙๑. “เมื่อก็นี้ ท่านทำการข่มขู่ว่าจะกิน
เราในวันนี้ ทำไมท่านหวาดเกรง
เรา มองดูบ่อย ๆ เราได้ทำตามคำ

คุณดวงแข โพรสุรน

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ยตา ยตา มํ ฉาพมาโน อเทสี”ติ.

ของท่านเสร็จแล้ว เมื่อท่านพอใจ จะกิน ก็เชิญกินเสียซิท่าน”.

ตตถ มุหุหุติ ปุณฺปุณฺ. ตถ ตถ ตถ หมหนฺติ อหํ ตุยฺหํ ตถ ตถ วจนํ กโรมิ อิทานิ ก็ กสิสฺสามิ ยตา ยตา มํ ฉาพมาโน โรจยมาโน อเทสี ขาทิสฺสสิ ตสฺมา ขาทชฺช มนฺติ.

บรรดาค่าเหล่านั้น คำว่า บ่อย ๆ คือ แล้ว ๆ เล่า ๆ. คำว่า เราได้ทำตาม คำของท่านเสร็จแล้ว ความว่า คือเรา ทำตามคำของท่านเสร็จแล้ว บัดนี้เมื่อ ท่านพอใจ คือพอใจจะกิน ได้แก่ขอบใจ จักกินเรา ก็เชิญกิน คือเชิญกินเสีย เพราะฉะนั้น เชิญท่านกินเราเสียในวันนี้.

อถสฺส วจนํ สุตฺวา ยกุโข คาถมาห

ลำดับนั้น ยักษ์ครั้นสดับพระดำรัสของ เธอจึงกล่าวคาถาว่า

๙๒. “โก ตาทิสํ อหารติ ขาทิตาย ฌมฺเม จิตํ สจฺจวาทิ วทณฺณํ มุฑฺธาปิ ตสฺส วิมฺลฺลยฺย สตฺตธา โย ตาทิสํ สจฺจวาทิ อเทยฺยา”ติ.

๙๒. “ผู้ที่ตั้งอยู่ในธรรม มีวาจาสัตย์ รู้ความประสงค์ของผู้ขอ เช่น อย่างท่าน ใครจะนำมากินเป็น ภัทษาหารได้ ผู้ใดกินผู้มีวาจาสัตย์ เช่นท่าน ศีรษะของผู้นั้น จะพึง แดกออกเป็น ๗ เสี่ยง”.

ตํ สุตฺวา กุมาโร “สเจ มํ น ขาทิตุกาโมสิ อถ กสฺมา ทารุณิ ภณฺชาเปตฺวา อคฺคิ กาวะสี”ติ วตฺวา “ปฺลាយิสฺสติ นุโข โน”ติ ตฺวํ

พระราชกุมารทรงสดับคำนั้นแล้ว รับสั่งว่า “หากท่านไม่ปรารถนาจะกิน เรา เมื่อเป็นเช่นนั้น เพราะเหตุไรท่าน จึงให้เราหักฟันมาก่อไฟเล่า” เมื่อมัน

คุณดวงแข โพนสุวรรณ
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ปริศนุหนตถายา”ติ วุตเต “ตวํ
อิทานิ มํ กถํ ปริศนุหิสฺสสฺสิ ยวาทํ
ติรจฺจนโยนียํ นิพฺพตฺโต สกฺกสฺส
เทวเรณฺเอย อตฺตทานํ ปริศนุหิตุํ น
อทาสินุ”ติ วตฺวา

๕๓. “อิทํ หิ โส พุราหฺมณํ มณฺญมาโน
สโส อวาเสสิ สเก สรีเร
เตเนว โส จนฺทิมมา เทวปฺตฺโต
สสฺสฺสจฺโก กามทฺทหฺชช ยกฺโข”ติ
อาห.

ตสฺสตุโถ “อิทมฺปิ โส สสฺปนฺนุชิตโต
“พุราหฺมณเ อโส”ติ พุราหฺมณํ
มณฺญมาโน “อชฺช อิทํ สรีรํ
ชาเตตฺวา อิเชว วสา”ติ เอวํ สเก
สรีเร อตฺตโน สรีรํ ทาทุํ อวาเสสิ
วสาเปสีติ อตฺโต. สรีรณฺจสฺส
ภกฺขตฺถาย อทาสิ. สกฺโก ปพฺพตฺรสํ
ปีเพตฺวา อาทาย จนฺทมณฺฑล
สสฺสภฺยณํ อทาสิ. ตโต ปฏฺจาย เตเนว
สสฺสภฺยณน โส จนฺทิมมา เทวปฺตฺโต
“สสิ สสิ”ติ ปณฺณายิ. เอวํ สสฺสฺจโก

ตอบว่า “เพื่อประสงค์จะพิจารณาท่าน
ว่า “ท่านจะหนีไปหรือไม่หนีไป” จึง
ตรัสว่า “ท่านจะพิจารณาเราเวลานี้ได้
อย่างไร เราเกิดแล้วในกำเนิดสัตว์
ดิรัจฉาน ยังไม่ยอมให้ท้าวสักกเทวราช
พิจารณาตนได้” แล้วตรัสคาถาว่า

๕๓. “ดูกรยักษ์ สสบัณฑิตนั้นสำคัญ
ท้าวสักกะนั้นว่าเป็นพราหมณ์ จึง
ยอมให้พักอยู่ในสรีระของตน
ด้วยเหตุนั้นแหละ จันทิมเทพบุตรจึง
มีภาพกระต่ายปรากฏ สมประสงค์
ของโลกอยู่จนทุกวันนี้”.

เนื้อความแห่งคาถานั้นว่า สสบัณฑิตนั้น
สำคัญท้าวสักกะนั้นว่าเป็นพราหมณ์ว่า
“คนผู้นี้คือพราหมณ์” จึงให้พักอยู่
อธิบายว่าให้อาศัยอยู่ในสรีระของตน
เพื่อจะให้สรีระของตนอย่างนี้ว่า. “วันนี้
ท่านจงกินสรีระนี้ แล้วพักอยู่ที่นี้เกิด”.
ก็สสบัณฑิตนั้นได้ให้สรีระแก่ยักษ์นั้น
เพื่อเป็นอาหาร. ท้าวสักกะจึงทรงบีบเอา
รส(น้ำ)จากภูเขามาเขียนเป็นรูปกระต่าย
ในดวงจันทร์. จำเดิมแต่นั้นมา จันทิม-
เทพบุตรนั้นจึงปรากฏว่า “กระต่าย

คุณดวงแข โพรสุธน
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

โลกสุส กามทุโห เปมวทุตมาโน อชช
ยกุโข วิโรจติ กปฏญฺญิยํ เหน็ด
ปาฎิหาริยนฺติ.

ตํ สุตฺวา ยกุโข กุมารํ
วิสุสขฺเขนฺโต คาถมาห

๙๔. “จนฺโท ยถา ราชุมุขา ปมุตฺโต
วิโรจเต ปณฺณรเสว ภาณฺมา^๑
เอวํ ตฺวํ ปิริสาทา ปมุตฺโต
วิโรจ กปิลฺเล มหานุภาว
อาโมทยํ ปิตรํ มาตฺรณฺจ
สพฺโพ จ เต นนฺทตฺถ ภาติปกุโข”ติ.

ตตฺถ ภาณฺมาติ สุริโย. อิทํ
วุตฺตํ โหติ ยถา ปณฺณรเส ราชุมุข
มุตฺโต จนฺโท วา ภาณฺมา วา
วิโรจติ เอวํ ตฺวํปิ มม สนฺติกา
มุตฺโต กปิลฺลฺรณฺเจ วิโรจ มหานุภาวาติ.

^๑ สี. อี. ภาณฺมา.

กระต่าย” โดยรูปลักษณ์ แห่งกระต่าย
นั้นนั่นเอง ยักษ์ผู้ประจำดวงกระต่ายเป็น
ผู้ก่อกาม คือเป็นผู้เจริญความรักของโลก
ยังรุ่งเรืองอยู่อย่างนั้น จนทุกวันนี้ จจริงอยู่
ปาฎิหาริย์นี้เป็นปาฎิหาริย์ตั้งอยู่ตลอดทุกปี.

ยักษ์ครั้งฟังคำนั้นแล้วเมื่อจะปล่อย
พระกุมารจึงกล่าวคาถาว่า

๙๔. “พระจันทร์ พระอาทิตย์พ้นแล้ว
จากปากแห่งราหู ย่อมรุ่งโรจน์ใน
วันเพ็ญฉันใด ดูกรท่านผู้มี
อานุภาพมาก ท่านก็ฉันนั้น
หลุดพ้นไปจากเราผู้กินเนื้อมนุษย์
เป็นอาหาร แล้วยังพระชนกชนนี
ให้ปลื้มพระทัยจนรุ่งเรืองอยู่ในแคว้น
กบิล อนึ่ง พระประยูรญาติของ
ท่าน จงยินดีกันทั่วหน้าเถิด”.

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า พระ-
อาทิตย์ ได้แก่ พระสุริยะ. มีคำอธิบาย
ที่ท่านกล่าวไว้ดังนี้ว่า ดูกรท่านผู้มี
อานุภาพมาก พระจันทร์หรือพระอาทิตย์
พ้นแล้วจากปากแห่งราหู ย่อมรุ่งโรจน์

ในวัน ๑๕ ค่ำกัถิ ฉันทิ แต่ท่านก็ฉันทันั้น
หลุดพ้นแล้วจากสำนักของเรา รุ่งเรือง
อยู่ในแคว้นแคว้นกบิล.

นนุทตฺติ ตุสฺสตุ.

คำว่า จงยินดี คือจงพอใจ.

กจฺจ มหาวีรราติ มหาสตุตฺติ
อุยฺโยเชสิ.

นายปรีสาทส่งพระมหาสัตว์ไป
ด้วยคำว่า ท่านจงไปเกิดมหาวีระ.

โสปี ตํ นิพฺพิเสวณํ กตฺวา ปญฺจ
สีลาณี ทตฺวา “ยฺกฺโข นุโข เอส
โน”ติ ปรีคณฺหนโต ยฺกฺขานนฺนาม
อกฺขิณี รตฺตานิ โหนฺติ อนิมฺมิลาณี จ
ฉายา น ปญฺฌายติ อจฺจมฺภิตา
โหนฺติ นายํ ยฺกฺโข มนุสฺโส เอส
มยฺหํ กิร ปิตุโน ตโย ภาตโร
ยฺกฺขินียา คหิตา เตสุ ตาย เทว
ชาทิตา ภวิสฺสฺสนฺติ เอโก ปุตฺตสิเนเห
ปฏฺิขคฺคิโต ภวิสฺสฺสติ อิมินา เตน
ภวิตพฺพํ อิมํ เนตฺวา มยฺหํ ปิตุ
อาจิกฺขิตฺวา รชฺเช ปฏฺิขฉาเปสฺสามิ”ติ
จินฺเตตฺวา “เอहि โภ น ตฺวํ
ยฺกฺโข ปิตุ เม เชฏฺฐภาทิโกสิ เอहि
มยา สทฺธิ คณฺตฺวา กุลสนฺตเก รชฺเช
ฉตฺตํ อุตฺสฺสาเปหิ”ติ วตฺวา อิตฺเรน
“นาหํ มนุสฺโส”ติ วุตฺเต “น ตฺวํ

แม้พระมหาสัตว์นั้น ทำเขาให้หมดพยศ
แล้ว ได้ประทานศีล ๕ เมื่อจะทรงกำหนด
พิจารณาว่า “บุรุษนี้เป็นยักษ์หนอแล
หรือไม่เป็น” ทรงดำริว่า “ขึ้นชื่อว่ายักษ์
ทั้งหลาย มีนัยน์ตาแดงและไม่กระพริบ
เงาก็ไม่ปรากฏ ไม่เกรงกลัว บุรุษนี้
ไม่ใช่ยักษ์ บุรุษนี้เป็นมนุษย์ ได้ยินว่า
พี่น้องสามคนของพระชนกของเรา ถูก
นางยักษิณีจับไป ในคนเหล่านั้นสองคน
นางยักษิณีกินแล้ว คนหนึ่งนางยักษิณี
เลี้ยงไว้แล้วด้วยความรักเพียงดั่งบุตร
คนนั้นเพียงเป็นคนนี้เราจะนำผู้นี้ไปทูลบอก
แก่พระชนกของเรา ให้เขารับราชสมบัติ”
แล้วจึงรับสั่งว่า “มาเกิดผู้เจริญ ท่านไม่ใช่
ยักษ์ ท่านเป็นพระเจ้าพี่แห่งพระชนก
ของเรา ท่านจงมา จงเสด็จไปกับเรา
ให้ยกเศวตฉัตรขึ้นครองราชสมบัติ อัน

คุณควงแข โพรสุรณ

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

มยุหิ สหุทหสิ อตุติ ปน โส
ยสฺส สหุทหสิ”ติ ปุจฺฉิตฺวา “อตุติ
อสุกฺกฺจฺจาเน ทิพฺพจกฺขุตาปโส”ติ วุตฺเต
ตํ อาทาย ตตฺถ อคฺมาสิ.

ตาปโส เต ทิสฺวา “กิ กโรนฺตุตา
ปีตาปุตฺตา อรณฺเวย วิจรณา”ติ วุตฺวา
เตสํ ฅาติภาวํ กเถสิ. โปริสาโท
ตสฺส สหุทฺทิตฺวา “ตาตํ ตฺวํ อจฺจน
อหํ เอกสฺมีเยว อตฺตภาเว ทฺพฺพิชฺช
ชาโต น เม รชฺชนตฺถโก
ปพฺพชิสฺสสามิหนุ”ติ ตาปสฺสฺส สนฺติเก
ยิสฺสิปพฺพชฺชํ ปพฺพชฺช. อถ นํ กุมาโร
วณฺทิตฺวา นครเมว อคฺมาสิ.

ตมตฺถํ ปกาเสนฺโต สตุถา อาห

๙๕. “ตโต หเว อธิมา ราชปุตฺโต
กตญฺชฺลึ ปคฺคยฺห โปริสาทํ
อนฺนุณฺณาโต โสตุติ สฺฐึ อโรโค
ปจฺจาคมา กปิลฺลมฺลีนสตุโต”ติ.

เป็นของราชตระกูล” เมื่ออีกฝ่ายหนึ่ง
กล่าวว่า “เราไม่ใช่มนุษย์” จึงตรัส
ถามว่า “ท่านไม่เชื่อเรา แต่คนที่ท่าน
เชื่อมีอยู่หรือ” เมื่อยักษ์ตอบว่า “ดาบส
จักษุทิกพย มีอยู่ในที่ชื่อโน้น” แล้วได้พา
เขาไปในที่นั้น.

ดาบสเห็นคนเหล่านั้นกล่าวว่า “ดูกรพ่อ
ลูกทั้งสอง พวกท่านเที่ยวทำอะไรอยู่ใน
ป่า” จึงบอกความที่คนเหล่านั้นเป็นญาติ
กัน. นายโปริสาทเชื่อคำของดาบสนั้น
แล้วกล่าวว่า “ดูกรพ่อ เจ้าจงไปเถิด
เราเป็นคนชั่วชาติในอติภาพเดียวเท่านั้น
เราไม่ต้องการราชสมบัติ เราจะบวช”
แล้วบวชเป็นฤๅษี ในสำนักของดาบส.
ลำดับนั้นพระกุมารจึงถวายนมัสการ
พระดาบสนั้นแล้วได้เสด็จไปสู่พระนคร.

พระศาสดา เมื่อจะทรงประกาศ
เนื้อความนั้นจึงตรัสว่า

๙๕. “ลำดับนั้นแล พระราชโอรสทรง
พระนามว่า อลีนสัตตฺถุ ผู้มีพระ-
ปัญญา ทรงประคองอัญชฺลึ ไหว
ยักษโโปริสาท ตรัสอนุญาติแล้ว

คุณควงแข โพรสุรณ

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ทรงมีความสุขสวัสดิปราศจากโรค
เสด็จกลับมายังกปิลรัฐ”.

คาถา วตฺวา นาครเนคมาทีหิ กตทิกิริยํ
ทสฺเสนุโต โอสานคาถมาห

พระศาสดา ครั้นตรัสพระคาถาแล้ว
เมื่อจะทรงแสดงกิริยา ที่ชาวเมืองและ
นิคมเป็นต้นทำแล้ว จึงตรัสพระคาถา
สุดท้ายว่า

๙๖. “ตํ เนคมา ชานปทา จ สพุเพ
หตุธาโรหา รติกา ปตฺติกา จ
นมสฺสमानา ปณฺชลิกา อุปาคุมุํ
นมตฺถ เต ทุกฺกรการโกสิ”ติ.

๙๖. “ชาวนิคมชาวชนบททั่วหน้า ทั้ง
พลช้าง พลม้า พลรถ และพล
เดินเท้า ต่างพากันมาทำัญชลี
นอบน้อมพระราชโอรสนั้น กราบ-
ทูลขึ้นว่า ข้าพระองค์ทั้งหลาย
นอบน้อมถวายบังคมพระองค์
พระองค์ทรงทำกิจ ซึ่งยากที่จะ
ทรงทำได้”.

ราชา “กุมารโ กิร อาคโต”ติ
สุตฺวา ปจฺจุคฺคมนํ อกาสิ. กุมารโ
มหาชนปริวุโต กนฺตฺวา ราชานํ วนฺทิ.
อถ นํ โส ปุจฺฉิ “ตาด กถํ
ตาทิสา โปริสาทา มฺตุโตสิ”ติ. “ตาด
นายํ ยกุโข ตุมฺหากํ เขฎฺฐภาติโก
เอส มยฺหํ เปตฺเตยโย”ติ ตํ สพุพํ
ปวฺตฺติ อาโรเจตฺวา “ตุมฺเหหิ มม

พระราชาทรงสดับว่า “ได้ยินว่า
พระกุมารเสด็จมาแล้ว” จึงได้ทรงทำการ
ต้อนรับ. พระราชกุมารทรงแวดล้อม
ด้วยประชาชนเป็นอันมาก เสด็จไปถวาย
บังคมพระราชบิดาแล้ว. ครั้นนั้น พระราชา
ตรัสถามเธอว่า “ดูกรลูกพ่อ เจ้าหลุดพ้น
จากยักษ์โปริสาทเช่นนั้น มาได้อย่างไร”.
เธอทูลตอบว่า “ข้าแต่เสด็จพ่อ คนผู้นี้

คุณดวงแข โพรสุรน

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ธรรมดภชาดก ขุททกนิกาย ป-ท.๒๐-๕

เปตุเดยฺยํ ทฏฺฐํ วฏฺฐตี”ติ อาห. ราชา
 ตํ ขณฺณเณว เภริญจาราเปตฺวา
 มหนฺเตน ปรีวาเรน ตาปสานํ สนฺติกํ
 อคมาสิ. มหาตาปโส ตสฺส ยุกฺขินิยา
 อาเนตฺวา อชาเทตฺวา โปสิตการณญจ
 ยุกฺขภาวการณญจ เตสํ ภาติภาวญจ
 สพฺพํ วิตุถาเรน กเถสิ.

ราชา “เอหิ ภาติก ราชฺช กาวเรหิ”ติ
 อาห. “อลํ มหาราชา”ติ. “เตนหิ
 เอถ อญฺยานเ วสิสฺสถ อหํ โว
 จตุหิ ปจฺจเยหิ อฺปฏฺจหิสฺสามิ”ติ. “น
 คจฺฉามิ มหาราชา”ติ. ราชา เตสํ
 อสฺสมปทโต อวิทฺฐเร เอกํ ปพฺพตฺนตฺรํ
 พนฺธิตฺวา มหนฺตํ ตพากํ กาวเรตฺวา
 เกทาเร สมฺปาเทตฺวา มหาชนํ
 กุสฺสหฺสฺสํ อาเนตฺวา มหาคามํ
 นิเวเสตฺวา ตาปสานํ วิกฺขาจารย์

ไม่ใช่ยักษ์ แต่เป็นพระเชษฐภคินี(พี่ชาย)
 ของพระองค์ เป็นพระเจ้าลุงของข้า-
 พระองค์” จึงได้กราบทูลเรื่องนั้นทั้งหมด
 แล้วทูลว่า “พระองค์ ควรเสด็จไปเยี่ยม
 พระเจ้าลุงของข้าพระองค์”. ในขณะนั้น
 นั้นเอง พระราชาโปรดให้ตีกลองเที่ยว
 ประกาศ แล้วได้เสด็จไปสู่สำนักของ
 ดาบส พร้อมด้วยบริวารเป็นอันมาก.
 พระดาบสผู้ใหญ่ จึงเล่าเรื่องทั้งหมดถวาย
 โดยพิสดาร คือเหตุที่นางยักษ์นี้นำ
 พระเชษฐภคินีนั้นมาเลี้ยงไว้ไม่กินเสีย ๑
 เหตุที่ไม่ใช่ยักษ์ ๑ เหตุที่พระภคินีเป็น
 พระญาติของราชสกุลเหล่านั้น ๑.

พระราชาทรงมีรับสั่งว่า “มาเกิดพระเจ้าพี่
 พระองค์จงครองราชสมบัติ”. พระภคินี
 ทรงปฏิเสธว่า “อย่าเลยมหาราชาเจ้า”
 ดังนี้. พระราชารับสั่งว่า “ถ้าเช่นนั้น
 ขอเชิญเสด็จมา จะได้ประทับในพระ-
 ราชอุทยาน ข้าพระองค์จะได้ปฏิบัติ
 พระองค์ด้วยปัจจัย ๔”. พระภคินิทูลว่า
 “ข้าพระองค์ไปไม่ได้มหาราชาเจ้า”. พระ
 ราชาทรงยึดเอาระหว่างภูเขาสูงหนึ่ง
 ซึ่งไม่ไกลจากอาศรมบถของฤๅษีเหล่านั้น

คุณควงแข โพนสุชน

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ปฏฐาเปสิ. โส คาโม จุลลกมฺมาส-
ทมฺมนิกโม นาม ชาโต. สุตฺตโส
มหาสตุเตน โปริสาทสฺส ทมิตปเทโส
นาม ปน “มหากมฺมาสทมฺมนิกโม
นามา”ติ เวทิตพฺโพติ.

ให้สร้างสระน้ำใหญ่ ให้ทำคันทนา นำ
มหาชนหนึ่งพันสกุลมาอยู่ ตั้งเป็น
หมู่บ้านใหญ่ เริ่มการภิกขาจารของพวก
ดาบส. บ้านนั้นชื่อว่า จุลลกัมมาส-
ทัมมนิกม. แต่นามโดยพระสูตรชื่อประเทศ
ที่พระมหาสัตว์ทรงทรมาณนายโปริสาท
บัดนี้คิดฟังทราบว่าเป็น “ชื่อมหากัมมาส-
ทัมมนิกม”.

สตฺถา อิมํ ฐมฺมเทสนํ อหาริตฺวา
สจฺจานิ ปกาเสตฺวา ชาตํ
สโมธานสิ. สจฺจปรีโยसानเ มาตุ-
โปสกตฺเถโร โสตาปตฺติผล ปตฺติฏฺจหิ.
“ตทา มาตาปิตโร มหาราชกฺุลานิ
อหสิฺ ฺตปโส สาริปฺพุโต โปริสาทโ
องฺคฺลิมาโล กนิฏฺจา อฺปฺพลวณฺณา
อฺกฺคมเหสิ ราหุลมาตา อสิฺนสตฺตฺกฺุมารโ
ปน อหเมวา”ติ.

พระศาสดา ครั้นทรงนำพระธรรม
เทศนานี้มาแล้ว จึงทรงประกาศสัจจะ
ประชุมชาดก. ในเวลาจบสัจจะพระเถระ
ผู้เลี้ยงมารดาดำรงอยู่ในโสดาปัตติผล.
“มารดาบิดาในกาลนั้น ได้เป็น
ราชสกุลใหญ่ ดาบสได้เป็นสาริบุตร
นายโปริสาท ได้เป็นองคฺลิมาล พระ-
น้องนางเป็นนางอฺปฺพลวรณฺณา อัครมเหสี
เป็นมารดาราหุล ส่วนอสิฺนสตฺตฺกฺุมาร
เป็นเราเอง” ดังนี้แล.

ชยทิศชาดกาวณฺณนา ตติยา.

พรรณนาชัยทิศชาดก ที่ ๓ จบ.

คุณดวงแข โทษฺฐน

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา